

Pohľady

1-2/2007

Z OBSAHU:

Druhá strana:

ROZLÚČKA S DR. JOZEFOM KLIMKOM

Štefan Kulhánek a **DIVADLO MOKI**

Michal Heliének - **SLOVENSKÝ KAPITÁN SVETOVÝCH MORÍ**

AKO „AJERKOŇAK“ ZBLIŽUJE KULTÚRY

Folklorista Viliam Gruska:

„**SLOVENSKO PUSTNE AKO KRAJINA, ČO ZARASTÁ BURINOU...**“

SVETOVÝ DEŇ VODY

Skutočný príbeh:

Z ĽUBIETOVEJ DO PENTAGÓNU A BIELEHO DOMU

Medzinárodná dunajská filharmónia
BENEFIČNÝ KONCERT

Do hereckého neba
odišla slovenská herečka
ADELA GÁBOROVÁ

EURÓPSKE HLAVNÉ MESTO KULTÚRY

PROF. JOZEF KLIMKO SA ROZLÚČIL S VIEDŇOU

Foto: Vladimír Cevela

Jozef Klimko zastával od roku 2004 po druhý raz funkciu veľvyslanca Slovenskej republiky v Rakúsku. Vo Viedni pôsobil v tejto funkcii už v rokoch 1994 - 1998.

Prof. Dr. Jozef Klimko (*1942) je slovenský právnik a pedagóg, pôsobí na katedre právnych dejín Právnickej fakulty UK v Bratislave. V roku 1975 robil archívny výskum vo Francúzsku k problematike Parížskej mierovej konferencie v roku 1919. V rokoch 1989 - 1994 bol prodekanom Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a po pôsobení v slovenskej diplomacii sa vracia na akademickú pôdu. V súčasnosti je rektorom Bratislavskej vysokej školy práva.

Profesor Jozef Klimko je členom Slovenskej komisie pre udeľovanie vedeckých hodností, tiež členom Redakčnej rady časopisu Právny obzor a predseda Akademickému tenisovému klubu Slávia.

V roku 1998 mu rakúsky prezident udelil vyznamenanie za zásluhy o Rakúsku republiku - das Grosse goldene Ehrenzeichen am Bande. Pri príležitosti jeho odchodu z Rakúskej republiky v roku 2007 ocenil krajský župan Hans Niessl jeho zásluhy o rozvoj medzihraničných vzťahov medzi Burgenlandom a Slovenskou republikou, zásluhy o založenie a prácu organizácie Centrope-Európskeho regiónu Európa-stred, na ktorej sa podieľa Slovenská republika spolu s Českou republikou, Maďarskom a Rakúskom.

Rakúski Slováci spoznali pána veľvyslanca Klimka ako človeka, ktorý má o nich záujem, ktorý im vie podať pomocnú ruku, ktorý si váži angažovanosť tých, ktorí slovenský národ v zahraničí pozitívne zviditeľňujú. Sám sa angažoval, tak pri zakladaní slovenskej knižnice pri Škole spolku Komenský vo Viedni, ako aj vo vedení slovenského tenisového klubu Slávia Wien, ktorý počas svojho prvého diplomatického pôsobenia vo Viedni aj sám založil.

ik

Rakúski Slováci sa týmto listom rozlúčili s pánom Dr. Jozefom Klimkom, ktorý pôsobil do konca roka 2007 ako veľvyslanec Slovenskej republiky v Rakúsku.

*Vaša Excelencia,
veľvyslanec Slovenskej republiky v Rakúsku,
vážený pán doktor Klimko,*

v živote človeka sú momenty, keď sa musí rozlúčiť – s ľuďmi, miestami, s prácou, ktorú vykonával, s úlohami, ktoré plnil...

Zastupovať jednu krajinu v druhej nie je žiadnou malou úlohou – je to poslanie. Ovocie takejto práce nie je vždy hneď viditeľné – mnohé úspechy sú krátkodobého charakteru, ale v skutočnosti zavážia vždy tie dlhodobé: sú to tie posolstvá, ktoré veľvyslanec zo svojej krajiny prinesie do cudzích krajín a ktoré tam zanechá.

Nám, slovenskej národnostnej skupine vo Viedni, ste zanechali dôležité posolstvo – posolstvo, že Slovensko sa o nás zaujíma, že našej materskej krajine nie je náš osud ľahostajný. Vždy ste boli dobrým poslucháčom našich starostí i radostí, vždy ste boli pripravený pomôcť a podporiť nás. Budete nám chýbať!

Dnes máme na Vás ešte jednu prosbu: kdekoľvek budete pôsobiť, myslite na nás, Slovákov žijúcich v zahraničí – my sme tým vývesným štítom národa, zbierame vzácne skúsenosti z cudzích kultúr a chceme

ich dať ďalej, domov, našim rodákam. V krajine, kde žijeme, reprezentujeme náš národ – každý z nás prináša niečo k menu zo Slovenska a slovenského národa, či to robíme vedome alebo podvedome. Je to akási samozrejma zodpovednosť voči nášmu národu, ktorá sa v každom, kto žije v cudzine, vyvinie a ktorej sa nedá len tak zbaviť. Vlastne sa jej ani nik zbaviť nechce, pretože práve tu sa spoznávame ako Slováci, vážime si svoj pôvod, našu mentalitu, s ktorou sme v cudzom prostredí konfrontovaní oveľa intenzívnejšie ako doma a ktorá je vlastne tou pohonnou esenciou, ktorá posúva náš život dopredu.

V tomto duchu si dovoľíme citovať známeho španielskeho umelca Salvadora Dalího:

„V rozlúčke sa rodí spomienka.“

Želáme Vám a Vašej rodine všetko dobré, veľa síl v plnení nových úloh a už teraz sa tešíme na naše ďalšie stretnutia.

Zástupcovia slovenských spolkov vo Viedni

Ingrid Konrad za Rakúsko-slovenský kultúrny spolok
Vladimír Mlynar za Slovenský školský spolok Sova

Vo Viedni dňa 28. 11. 2007

Jozef Macura: „Stretnutia u pána veľvyslanca boli udalosťou číslo jeden!“

„Prof. Jozef Klimko je vlastne zakladateľom nášho, medzičasom veľmi úspešného, tenisového klubu TK Slávia Wien,“ spomína si Jozef Macura a pokračuje: „Keď sme pred 12 rokmi usporiadali tenisový turnaj pre členov RSKS, prišiel sa na nás pozrieť nový divák. Vtedy sme ani len netušili, akého prominentného hosťa tam máme, a keď sa turnaj skončil, prišiel medzi nás a predstavil sa nám ako slovenský veľvyslanec v Rakúsku! A to nebolo všetko, pre víťazov priniesol dary, nádhernú modranskú keramiku... Veľmi nás prekvapil, až nám „spadla sánka“ od úžasu, keď nás vyzval, aby sme sa prihlásili do súťaže Viedenskej ligy, čo sa o rok naozaj aj stalo!“

Prof. Jozef Klimko sa stal predsedom slovenského tenisového klubu Slávia vo Viedni. Pravidelne sa zúčastňoval na schôdkach klubu, radil, pomáhal. Každý rok sa slávnostné otvorenie novej sezóny konalo v jeho rezidencii v Hietzingu, vždy tam pozval všetkých hráčov. Jozef Macura: „Stretnutia u pána veľvyslanca boli spoločenskou udalosťou číslo jeden! Pri haluškách & Co tam panovala skutočne výborná at-

mosféra, ale čo bolo podľa mňa najdôležitejšie, mal som pocit, že tieto stretnutia zjednocujú náš kolektív...“

Koniec sezóny slávil tenisti spoločne na už tradičnej jesennej husacine pravidelne na južnej Morave, v okolí Lednice a Valtíc. Aj sem pán veľvyslanec – keď mu to dovoľovali pracovné povinnosti – vždy rád prišiel.

Aj v čase, keď Jozef Klimko nevykonával diplomatickú misiu v Rakúsku, naďalej zostával vo výbore tenisového klubu a dodnes tam stále figuruje ako čestný predseda. Samozrejme, že sa vždy zaujíma o výsledky, ako klub pokračuje v súťaži, a pravidelne chodí na zápasy. Keď bolo treba, pomohol zvládnuť aj finančnú situáciu športového spolku, pozháňal sponzorov, ale i sám sa ním stal.

Na rozlúčkovom posedení s krajanmi prof. Jozef Klimko hráčom Slávie prisľúbil, že s ním môžeme naďalej počítať a že zostávame v kontakte, dokonca teraz vraj viac ako predtým, lebo si chce aj na nás nájsť viac času.

S členom slovenského tenisového klubu Slávia vo Viedni sa rozprávala Ingrid Konrad

Milí čitatelia, milí priatelia,

tento rok k vám prichádzame s jedným, ale zato rozšíreným číslom nášho časopisu. Mnohí ste sa pýtali, kde sú tohtoročné Pohľady. Na jednej strane sme úprimne radi, že vám Pohľady chýbali. Na druhej strane sme sa tento rok museli zamyslieť nad tým, kto je nahraditeľný a kto nie a pochopili sme, že časové horizonty pri niektorých životných zmenách sú vopred nedefinovateľné.

Náš časopis je neziskový, je zrkadlom nášho života, nuž stalo sa, že keď sa mne ako šéfredaktorke život po strate blízkeho človeka radikálne zmenil, nemala som si s kým v rodine, domácnosti, súkromnom živote deliť povinnosti, na moje obľúbené činnosti, akou je tvorba tohto časopisu, mi neostávalo. Ani času, ani dychu...

Nájsť náhradu, pomoc v tomto nebolo ľahké. Príspevky, ktoré si budete mať možnosť v tomto rozšírenom čísle prečítať, vznikali v priebehu celého roka 2007 a sú jeho zrkadlom. Pracujeme na tvorbe (staro)nového redakčného tímu a ak aj vy, milí čitatelia, máte chuť na novinárčinu v zmysle nášho časopisu, ktorý reprezentuje život, kultúru a záujmy Slovákov žijúcich v Rakúsku, prosím vás, kontaktujte nás.

Blížiaci sa koniec roka nás vždy nanovo núti zamyslieť sa nad hodnotami, nad tým, čo sme prežili, nad tým, čo nás čaká. V živote sa stretávame so situáciami, s ktorými, aspoň sa nám tak zdá, si nikdy nebudeme vedieť poradiť, nezvládneme ich, prekračujú rámec našich možností, ktoré dôverne poznáme. Zrazu sa cítime osamotení v rozhodovaní, nie sme schopní hľadať za vlastný obzor, predvídať, hľadať riešenie... V takýchto chvíľach sú tu priatelia, ktorí vypočujú, zamyslia sa, povedia svoj názor. Priatelia neradia, ale inšpirujú, zo svojho pohľadu upozornia na dôležité veci, na ktoré sme sami zabudli alebo nemysleli.

Neexistujú dobrí a menej dobrí priatelia, existujú len ozajstní, skutoční priatelia, ktorí si pre nás vezmú čas a pomôžu. Často nájdeme priateľa v človeku, ktorého sme ani dobre nepoznali, alebo sme ho poznali krátko, povrchne. Stará múdrosť hovorí, že človek, ktorý rozdáva, aj dostáva. Rozdáva vtedy, keď je silný, sebaistý a potrebuje pomoc vtedy, keď je úderom osudu oslabený, keď sa cíti osamotený. Človeku, ktorý nikdy nerozdával, sa nič nevráti.

Prekonať vlastné problémy a utrpenie, nech je akéhokoľvek druhu, nás posúva kupredu. Vidíme veci, ktoré sme predtým nevnímali, chápeme ľudí, ktorým sme predtým nerozumeli, sme schopní rozdávať ešte viac, naše životné hodnoty si vymenili poradie dôležitosti, veci, ktoré sa nám kedysi zdali dôležité, strácajú na význame a naopak, pôvodné ciele revidujeme a máme chuť ísť proti prúdu, stúpať vždy „do čistej vody“...

Nech je náš spoločný rok 2008 lepší ako tie minulé, plný inšpirácií, nech sa v ňom posunieme ďalej, nech pochopíme ešte viac svojich blízkych a priateľov, bez ktorých by sme nedokázali pochopiť sami seba.

Ingrid Konrad

ŠTEFAN KULHÁNEK A DIVADLO MOKI ALEBO O DIVADLE PRE DETI V RAKÚSKU A INDE

Čarovný svet plný fantázie a farieb umožňuje deťom krôčik za krôčikom spoznávať ľudské charaktery. Detské divadlo s bábkami, maňuškami a marionetami zhmotňuje rozprávky a otvára dvere do ríše snov a prekvapení. Ľudia okolo bábok sú neobyčajní, vdychujú svojim ratolestiam život a vedú ich istou rukou pestrými príbehmi, v ktorých víťazí dobro nad zlom. Bábkar a divadelník slovenského pôvodu Štefan Kulhánek je jednou s najvýraznejších postáv tohto druhu divadelníctva v Rakúsku.

...cesta k bábkovému divadlu

„S bábkami som pracoval ešte v bývalom Československu. Samozrejme, že ako malý chlapec som mal svoje bábkové divadlo. Marionetové. Hral som sa s ním často, ale vtedy som tomu neprikladal veľkú dôležitosť. Deti sa hrajú s vecami od malička a majú k figúrkam veľmi blízko.“

Kulhánekovi učaroval svet divadla – ani sa veľmi nerozhodoval, keď sa ho na prijímacích skúškach na Vysokej škole múzických umení v Bratislave opýtali, či by nemal záujem ísť študovať do Prahy bábkové divadlo.

„Praha ma lákala, a tak som ako študent odišiel na Akadémiu múzických umení na odbor bábkarstvo - bábkoherectvo. Štúdium som skončil v roku 1966. Najskôr som pracoval v Prahe v Laterne Magike. No a potom som odišiel na

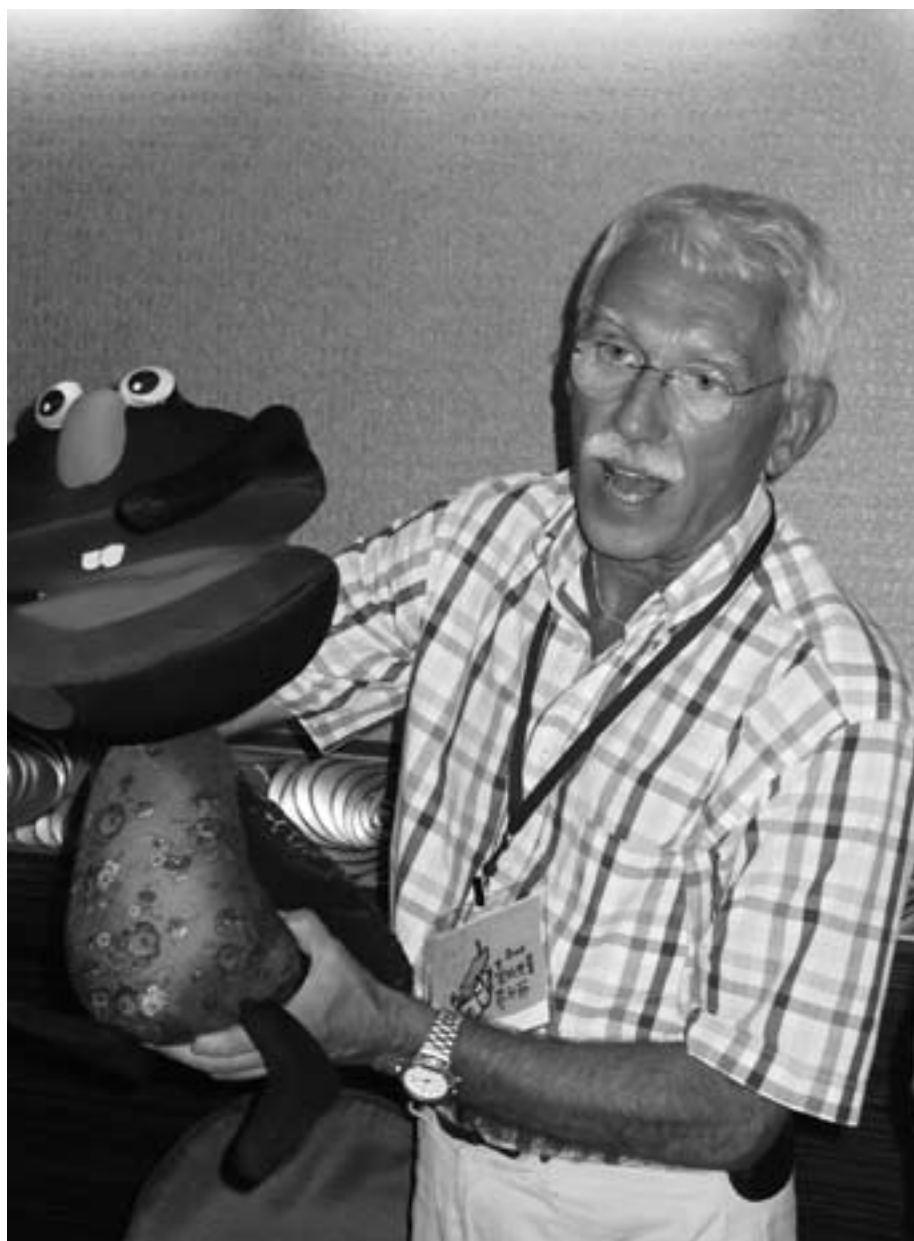

Foto: archív MOKI

Slovensko do bratislavského bábkového divadla, vtedy to bolo Štátne bábkové divadlo, kde som najskôr pôsobil ako herec, neskôr ako režisér a tu a tam aj ako autor či spoluautor menších žánrov.“

Kulhánek získal v Bratislave skúsenosti s tvorbou pre deti v televízii, vo filme, vtedy sa pre deti robilo vo vysielaní veľmi veľa.

... bábkky, maňušky a marionety

„Bábkové divadlo má svoj zmysel. Svojimi zrozumiteľnými metaforami rozvíja zmyslové poznanie a obohacuje emocionálnosť dieťaťa. Samozrejme, môže sa to robiť všelijakými žánrami, klaunským divadlom a pod. – len, aby sa deti nezľakli. Až keď sa človek do toho zahĺbi, pochopí obrovské možnosti figurálneho

divadla. Pretože figurálne divadlo to sú nielen bábkky na rukách – maňušky. To sú bábkky vodené zvrchu, zospodu, pred sebou – marionety. To sú všelijaké techniky, čierne divadlo, divadlo objektov, masky, polovičné bábkky, kde herec zviditeľňuje svoje ruky alebo inú časť svojho tela, napríklad aj hlavu. Figurálna technika je fascinujúca a vie byť veľmi kreatívna.“

...o príchode do Rakúska

„V roku 1985, keď som s rodinou zradne opustil Československú socialistickú republiku, ako vtedy v novinách stálo, sme boli viacerí, napríklad aj Juraj Kukura, ak vám to meno ešte niečo hovorí. Opustil systém, ktorý bol pre mňa a moju rodinu absolútne neznesiteľný, sme sa rozhodli po mnohých úvahách. Odišli sme do Rakúska, ale či tam zostaneme natrvalo, sme ešte presne nevedeli. Môj syn mal vtedy pätnásť rokov a jemu sa Viedeň veľmi páčila. Rýchlo si našiel v škole kamarátov.“

„Ako bábkár som sa spoznal s riaditeľom bábkového divadla v Uránii Hansom Krausom, ktorý ma vtedy prijal do svojho divadelného tímu. S ním som sa dostal do televízie, kde som mal možnosť na seba upozorniť. To mi veľmi, veľmi pomohlo. Definitívne som tak zavrel za sebou dvere úvah o tom, či ísť ďalej, či opustiť Viedeň alebo zostať tu, v Rakúsku.“

...Laco Považay a MOKI

„Vo Viedni som našiel starého priateľa zo študentských rokov v Prahe – režiséra Laca Považaya, ktorý mi hneď poskytol prácu. Viedol mobilné bábkové divadlo MOKI.“

MOKI je v nemčine skratka pre Mobiles Kindertheater, v preklade

Mobilné detské divadlo. Založil ho v roku 1973 rodák z Levoče, prof. Laco Považay. Keď v roku 1992 Laco Považay vážne ochorel, Štefan Kulhánek ho zastúpil a dokončil jeho hru „König und sein Narr“. Na žiadosť divadelného spolku prebral napokon Štefan Kulhánek aj vedenie divadla.

„História detského divadla MOKI má niekoľko fáz. Ako mi pán Považay rozprával, spočiatku sa hrávalo dosť vonku, v exteriéri. Princípom divadla však vždy bolo, že chodilo za deťmi. Nech už boli kdekoľvek. Podľa toho sa vyberali aj hry. Najprv to boli inscenácie s aktuálnou tematikou, ktoré reagovali na každodenné problémy. Potom sme išli ďalej, inšpiráciu sme hľadali v svetovej literatúre, v rozprávkach, eposoch. V postate je to tak, že ak nájdeme tému, ktorá sa nám zapáči, tak si ju vždy musíme prispôbiť našim podmienkam. V prvom rade našim technickým možnostiam. Sme mobilné divadlo a naša dramaturgia je dramaturgiou pre deti vo veku od 6 do 10 rokov. Keďže dopoludnia musíme stihnúť často až dve predstavenia, jedna hra by nemala byť dlhšia ako 50 až 55 minút. Hráme bez prestávky, väčšinou v priestore, ktorý deti poznajú, priamo v škole, v telocvičniach, ak majú nejakú sálu, tak v nej, často hráme aj na farách, v malých divadlách... Priestory, v ktorých hráme, si prispôbujeme. Dramaturgicky sa v súčasnosti orientujeme na témy zo svetovej literatúry. Na programe máme Malého princa či Gullivera. Hráme aj rozprávky, ale nie v tom klasickom znení. Vždy ich prepracovávame, aktualizujeme, nerád používam slovo „modernizujeme“, ale do určitej miery je to tak, že rozprávkové témy a text prispôbujeme súčasnej dobe, v ktorej deti žijú.“

...malinké divadlo s veľkými ľuďmi

„Sme veľmi malinké divadlo, u nás sú zamestnaní štyria, maximálne

piati herci. Potom sú tu krátkodobozamestnaní ľudia, ktorí pomáhajú v predaji i v organizácii. Títo ľudia robia všetko. Keď poviem všetko, tak myslím od šoféra, cez zametača, opravára kulís, technika, režiséra, autora, niekedy aj herca, naozaj všetko. Pre naše divadlo pracujú ale aj externí umelci, režiséri, kostyméri či autori.“

...ocenenia

Za svoju režijnú, ako aj autorskú a intendantskú prácu dostal Štefan Kulhánek k 33. výročiu existencie divadla MOKI Zlatú medailu za zásluhy Rakúskej republiky.

„Toto ocenenie patrí všetkým, ktorí sa na činnosti Detského mobilného divadla podieľali a podieľajú – od jeho počiatkov až podnes. Nie je

samozrejmosťou, aby sa takéto malé nezávislé detské divadlo dožilo takého vysokého veku!“

Veľký úspech dosiahla hra z produkcie divadla MOKI „Popoluška“ (Aschenputtel), ktorá získala Veľkú cenu – Grand prix 2007 na 14. medzinárodnom festivale divadla pre deti v Srbsku v silnej konkurencii detských divadiel z 24 krajín sveta.

...malí diváci

„Deti sa za tých 34 rokov nezmenili – deti zostávajú deťmi, mení sa spoločnosť okolo nich, mení sa technika. Dnešná technika je na vysokej úrovni, deti sú doslova bombardované počítačovými hrami, internetom, dokonalými animovanými filmami a my sa s tým našim naivným divadlom snažíme tomuto tlaku konkurovať. A musím povedať, že sa nám to darí. Sám sa zakaždým, keď som pri predstavení, stávam detským divákom a pozorujem, ako sa deti s doširoka otvorenými očami, červenými ušami a líčkami pozerajú na naše predstavenie. Po predstavení tleskajú, prichádzajú medzi hercov, herci medzi deti, potľapkávajú ich, žiadajú autogramy. Ten prekrásny kontakt po každom predstavení je obrovským zážitkom.“

Kulhánek je presvedčený, že bábkové divadlo má na deti veľký vplyv, preto si zrod každej inscenácie vyžaduje od tvorcov veľkú zodpovednosť.

„Vyberáme si témy, ako napríklad aktuálne spolužitie ľudí rôznych národností a rôznych farieb pleti. Hoci je to vo svete obrovský problém, deti s tým problémom nemajú, len my dospelí. Túto tému podávame deťom jemne, s ľahkosťou. Nie som za to používať, ako sa po nemecky hovorí „Hammermethode“, aby sme deťom niečo vtĺkali do hlavy, ale práve naopak. Deti sa chcú z predstavenia tešiť, my ich

chceme rozveseliť, ale cez túto radosť sa im snažíme niečo aj povedať.“

Ajvhre "Versprochen ist Versprochen", ktorú práve súbor MOKI pripravuje, môže publikum nájsť základné hodnoty, tie sa divadlo snaží deťom sprostredkovať zábavnou formou.

„Dcéra bohatého Pantalóna sa zamiluje do Róma, ktorý je u nich záhradníkom a pestuje tie najkrajšie ruže. A práve tu je ten problém: Róm je iný, počerný, Pantalón je proti nemu. No nakoniec sa to skončí dobre, Pantalón uzná svoju chybu a prijme ho. Takže v našich hrách načrtáme určitú katarziu, určitú možnosť vývoja spoločenských vzťahov, ktorú deťom, ako som už povedal na začiatku, hravým, smiešnym, komickým, ale tu i tam vážnym spôsobom ponúkame.“

...hrať pre deti

„Hráme len pre deti – náš repertoár, ako som spomínal, je určený deťom od 6 do 11 rokov. Takto sme sa špecializovali. V Rakúsku existuje mnoho divadelných skupín, ktoré hrajú aj pre deti aj pre dospelých. V krajine zatiaľ nie je doteraz žiadna možnosť študovať tento žáner, takže tu pôsobia umelci alebo ľudia, ktorí kým začnú s detským divadlom, účinkovali niekde inde. Často pôsobili v divadle pre dospelých a z určitých popudov, vlastného presvedčenia, že je to dôležité, alebo z iných umeleckých dôvodov sa chcú pozrieť, čo to detské divadlo vlastne je. Skúšajú to potom robiť sami, ak sa im to zapáči, zostanú pri tom. Ale sú aj takí, ktorí sú jednou nohou tam a druhou v divadle pre dospelých. My sme tu ako mobilné divadlo len pre deti.“

...mobilné divadlo na cestách

„Z histórie nášho programu je očividné, že poznáme Áziu a takmer celú Európu. Sme radi, že nás pozývajú

na festivaly. Minulý rok sme boli na Taiwane. Už tretíkrát na jednom veľmi veľkom festivale. Mali sme pozvanie aj do Šanghaja, Indie, do Kórey. Len bohužiaľ my sme také malé divadlo, že nie sme schopní takéto veľké cesty sami si uhradiť. Bez podpory verejných alebo súkromných organizácií nie sme schopní financovať si let, ani ďalšie technické veci. V Európe to nie také problematické. Máme autobus, a tak je jedno, či jazdíme po Rakúsku alebo v zahraničí.“

...pohľad emigranta na Slovensko

„Tu som dosť kritický. Na Slovensku som zažil v poslednom čase aj nemilé príhody. Stále hovorím, že my, ktorí žijeme vonku, sme ako za ohradou. Len sa pozeráme dovnútra a ľudia, ktorí tam žijú, si musia pomôcť sami. Na začiatku

si mnohí mysleli, že stačí len šibnúť čarovným prúťkom a všetko bude lepšie. Komunizmus strašne prekrútil mnohé hodnoty. To vidím ako najväčší problém – poprevracané hodnoty, ľudia s tým majú stále veľké problémy.“

„Nejde len o materiálne hodnoty, ale najmä o medziľudské vzťahy, informovanosť občana založená na klamstvách a podvodoch. V bývalom Československu sme mali profesionálne divadlá, bola vysoká škola, na deti sa dbalo, samozrejme to bolo všetko „dirigované“. Museli sa robiť špeciálne hry k výročiam – tým komunistickým. Mne sa raz stalo, keď som pripravoval hru O psíkovi a mačičke, v ktorej psík oslovuje rozprávača "pán spisovateľ", že prišiel za mnou jeden súdruh a povedal mi: "Súdruh režisér, s tým slovom pán sme už dávno skončili."

Tak som sa ho pýtal, či má psík hovoriť súdruh spisovateľ? Že sa mi to tam vôbec nehodí. A on na to, že trebárs "ujo spisovateľ" by bolo lepšie. Ale prečo pán?! To sú také maličkosti. Teraz sa už na nich smežeme, ale s tým sme vždy museli bojovať.“

„Žili sme ako za železnou oponou. Mnohé bolo pretváрка, mnohé klamstvo. A po revolúcii si ľudia naraz mysleli, že keď to zo seba zhodili, už bude všetko dobré. No ale práve my sami musíme pre to aj niečo robiť, aby sa niečo zmenilo.“

Rovnako kriticky ako ku Slovensku sa Kulhánek stavia aj k Rakúsku

„Ani kapitalistická demokracia nie je koniec múdrosti! Podľa mňa dnes vládne totalita peňazí. Všetko, čo momentálne neprináša peniaze – a to platí najmä v kultúre, je zo dňa na deň, dokonca z minúty na minútu odpílené. Málo sa dávajú šance tomu, aby sa niečo vyskúšalo, aby sa niečo prebojovalo. V dnešnej dobe je samozrejmé, že kultúra bez podpory vyžiť nemôže a samozrejme ani detské divadlo nie. Naše príjmy sa s divadlami pre dospelých nedajú porovnávať. Pri detskom divadle je jasné, že nemôže byť zárobkové. Naša organizácia tak-tak vychádza vďaka podpore mesta Viedeň, spolkových ministerstiev a inštitúcií jednotlivých krajov, len tak môžeme prežiť.“

...Malý princ alebo deti majú niekedy viac pravdu ako dospeláci

„Ani by som nepovedal, či majú väčší zmysel pre pravdu alebo viac vidia. Som presvedčený, že dieťa je bezprostredné a nemá zábrany. Nemôže vedieť viac ako dospelý, to je mylná domnienka. Dieťa vie toľko, koľko samé prijme, ale keďže je omnoho otvorenejšie ako dospelý človek, prijíma všetko veľmi rýchlo, vstrebáva informácie ako špongia. Takže

keď mu poviem, že lišiak je modrý a ono toho lišiaka nikdy nevidelo, povie, že je modrý. Bez problémov. Keď ju poviem dospelému, povie nie, si hlúpy. Lišiak je predsa červený. To znamená, deti sú veľmi bezprostredné.“

„Malý princ, to je naozaj krásna Exupéryho filozofia, rozprávka, rozprávanie o živote. Túto knižku vlastne napísal pre svoju mamu. Niektorí hovoria, že je to rozprávka pre dospelých. My sme sa ju snažili prerozprávať pre deti z ľudovej školy. A zdá sa, že sa nám to podarilo. Keď z toho celého utkvie malému človečikovi len jedna vec, že sa má o niekoho starať, že nemá niekoho len tak opustiť, že má za niekoho alebo niečo niešť zodpovednosť, tak už sme dosiahli veľmi veľa. A to je to krásne. Ako ten vzťah k ruži, keď sa Malý princ k nej vracia, pretože ju opustil. Po predstavení prišlo ku nám také malinké dievčatko. Jeho pani učiteľka nám práve gratulovala a naraz príde tá malá a hovorí: "Viete, pani učiteľka, ja som sa rozhodla, že sa budem viac starať o moju omamu." Krásne! Takže deti veľa pochopia.“

...Antoine de Saint-Exupéry:

„Siedma planéta bola Zem. Zem nie je hocijaká planéta. Je na nej stojedenásť kráľov (nezabúdajúc, prirodzene, na černošských kráľov), sedemtisíc zemepiscov, deväťstotisíc biznismenov, sedem a pol milióna pijanov, tristojedemásť miliónov márnivcov, to znamená asi dve miliardy dospelých.“

...a my len dodávame:

Tie dve miliardy dospelých boli predtým tiež deťmi. Nech žije divadlo pre deti! ■

*Rozhovor viedol Alex Konrad,
spracovala Ingrid Konrad
Foto: archív MOKI*

ČO JE VARYTO?

Vari to neviete? Tak potom sa, milí čitatelia, musíte vrátiť do školských lavíc. **Varyto je totiž vybrané slovo!** Mnohí ľudia vo svojom voľnom čase čoraz viac uprednostňujú netradičné formy oddychu, ako napr. paragliding, rafting, bungee jumping či potápanie. Všetky tieto atrakcie zvyšujú hladinu adrenalínu, ktorý následne zrýchľuje činnosť srdca a zvyšuje krvný tlak. Ja neskáčem ani nelietam, no krvný tlak sa mi pravidelne dvíha, keď sa doma s deťmi učím slovenčinu, aby na záver školského roka mohli na Slovensku absolvovať rozdielovú skúšku zo slovenského jazyka.

Všetko sa začalo pri vybraných slovách. V 3. triede sa ako pomôcka pre naučenie vybraných slov po “r” odporúča táto básnička:

Strýko rybár, rýdza duša, rýľom ryje, hryzie pery, na Toryse šťastie skúša, v blate rýpe, hľadá červy.

Nad korytom len čo zočí vytryskovať, brýzgať vodu, rýchlo ako rytier skočí, rysím skokom letí k brodu.

Vše sa skryje v tóni chvoja, ryžu, bryndzu schytí, z čela prýštia perly znoja, poryv vetra cíti, vše zrýmuje to i to, ryhu, kryhu, varyto, vše ho reuma trýzni, od bolesti takmer ryčí.

Kryštál, krypta, štvorylka.

VIETE UŽ, ČO JE VARYTO?

Už na prvý pohľad je z básničky jasné, že sa dnes deti učia vybraných slov podstatne viac. Podelím sa s vami ešte aj o ďalšie, ktoré sa moja generácia neučila: jazylka (podkovovitá kosť, od ktorej vystupuje koreň jazyka), vyžla (hovorí sa síce, niekto je chudý ako vyžla, ale vedeli ste, že je to poľovný pes s krátkou srstou? A pozor – mláďa vyžly sa povie vyžľa!), vyza (sladkovodná ryba, príbuzná jeseterovi). Vybrané slová po “v” sú pospájané do nasledovnej básničky:

Ak si vy raz zvyknete na hluk vyhne, výskot detí, sotva sa už zlaknete výra, ktorý z výšky letí. Ba i vytia spod stajne, ak tam vyžly zavyjú, vydier, výz, čo zvyčajne pod vodou sa ukryjú.

Ďalšie novinky vo vybraných slovách sú: smykovať (urovňávať smykom zoraný pozemok), už spomínané varyto (ešte stále netušíte, čo to je?), či dokonca čmýriť sa. Tieto posledné dve mi nevedeli objasniť ani učiteľky slovenského jazyka! Niektoré sa s týmito výrazmi dosiaľ nestretli (čo len svedčí o frekvencii používania týchto slov v bežnej reči), pretože na Slovensku existuje niekoľko učebníc slovenského jazyka, ktoré sa o.i. odlišujú aj výpočtom vybraných slov.

Kedže slová varyto a čmýriť sa nepoznal nikto z mojich známych, začala som pátrať na internete. Aj vy ste zvedaví, či ste sa už niekedy v živote čmýrili? Nebudem vás napínať: je to to isté ako hemžiť sa, hmýriť sa čiže pohybovať sa. Toto slovo síce použil Vajanský (Vo svedectve čmýrili sa eminencie.) a Čajak (Čmýri sa mi v mozgu a nepríde mi na um.), ale priznám sa, že až donedávna som

o existencii tohto slova nevedela. Aké sú teda vybrané slová po “m”?

My myslíme, mýlime sa, umývame, šmýkame, smykujeme, čmýrime a hmýrime sa, mydlíme a žmýkame, zamykáme, mykáme. Pri priesmyku nad Myjavou mýtnik mýto vyberal, na hmyz, myši pri pomyjách v pomykove pozeral.

Pri pátraní na internete ma zaujala veľmi živá diskusia na túto tému, ktorá vyúsťuje do zásadnej otázky – či zrušiť ypsilon alebo nie? Niektorí odporcovia tvrdého “y” dokonca požadujú vypísanie celonárodného referenda k tejto problematike. Odvolávajú sa hlavne na to, že ani Bernolák ani Štúr ypsilon nepoužívali. Ludovít Štúr – kodifikátor súčasného slovenského spisovného jazyka vo svojej Nauke reči Slovenskej z roku 1846 píše: Pre tú príčinu teda že pravopis na ničom inšom ako na vislovuvaňi sa nežakláda, i mi pravopis náš na tomto základe vistavíme.... V našej reči ňjet žjadneho “y”. Tam kde Slováci s Poljakmi hraňičja na pr. v zadňej Orave počuť ešte visloveňja “y”, ale u inšich Slovákou sa vonkoncom vjacej ňesľicha.

Gramatiku spisovného jazyka na vedeckom základe rozpracoval Martin Hattala, ktorý v roku 1852 vydal Krátku mluvnicu slovenskú, kde vyjadril aj potrebu zavedenia ypsilonu do slovenského pravopisného systému (dnes si žiaci jeho meno pamätajú hlavne podľa toho, že “Hattala cestu k ľahšej slovenčine zahatal...”). Štúrov fonetický pravopis nahradil historickým a etymologickým, aký mala zo slovanských jazykov čeština, poľština a ruština. Jedine v poľštine a ruštine sa zachovalo vyslovovanie ypsilonu dodnes. Fonetický princíp si ponechali juhoslovanské jazyky

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied

Ústav vznikol v roku 1943 pod názvom Jazykovedný ústav Slovenskej akadémie vied a umení – SAVU, v roku 1952 bol premenovaný na Ústav slovenského jazyka SAVU a od roku 1966 nesie súčasný názov. Ústav je hlavným vedeckým pracoviskom v Slovenskej republike sústreďujúcim základný výskum slovenského národného jazyka, jeho územnej a sociálnej diferenciacie a jeho dejín. Súčasťou výskumu sú teoretické otázky všeobecnej jazykovedy, jazykovej kultúry, odbornej terminológie a onomastiky. Výsledky výskumu sa aplikujú pri tvorbe základných kodifikačných príručiek, pri tvorbe a ustáľovaní odbornej terminológie, pri šandardizácii geografického názvoslovia.

Najvýznamnejšie vedecké výsledky sa dosiahli pri skúmaní gramatickej stavby slovenského jazyka (Morfológia slovenského jazyka, 1966), dynamiky slovnej zásoby (Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny, 1989), slovnej zásoby národného jazyka (Slovník slovenského jazyka, 6 zv., 1959 – 1968, Krátky slovník slovenského jazyka, 1987, 4. vyd. 2003, Synonymický slovník slovenčiny, 1995, 2. vyd. 2000, Historický slovník slovenského jazyka, zatiaľ 5 zv., 1991 – 2000, Slovník slovenských nárečí, zatiaľ 1 zv., 1994), pravopisného systému spisovnej slovenčiny (Pravidlá slovenského pravopisu, 1991, 2. vyd. 1998, 3. vyd. 2000), územnej diferenciacie slovenských nárečí v rámci Slovenska, slovanských krajín i karpatského areálu (Atlas slovenského jazyka, 4 zv., 1968 – 1984, Slovanský jazykový atlas, 1996, Celokarpatský dialektologický atlas, 1997) a pri konfrontačnom výskume slovnej zásoby slovanských jazykov (Česko-slovenský slovník, 1979, 2. vyd. 1981, Veľký rusko-slovenský slovník, 5 zv., 1960 – 1970, Veľký slovensko-ruský slovník, 6 zv., 1979 – 1995). Pracovníci ústavu pripravili desiatky monografií z rozličných oblastí výskumu národného jazyka. Ústav vydával sériu zborníkov Jazykovedné štúdie (vyše dvoch desiatok), ktoré sa monotematicky venovali niektorej jazykovednej disciplíne, bol hlavným organizátorom alebo spoluorganizátorom mnohých vedeckých konferencií aj s medzinárodnou účasťou.

Zdroj: <http://www.juls.savba.sk>

(bulharčina, srbčina...). Presun fonetického princípu na prvé miesto v dôležitosti by si vyžiadal od základu zmeniť štruktúru slovenskej ortografie, čo je zmena podstatne závažnejšia ako laicky povedané “zrušme ypsilon!” Ja osobne by som ypsilon ponechala. Veď práve aj on je dôkazom výnimočnosti slovenčiny.

Ako deti sme sa učili vybrané slová naspamäť ako násobilku, bolo tých slov ale menej a boli to slová zrozumiteľné. Veď odriekať býk, bylina, bystrý, byť... dokážeme ešte určite mnohí aj dnes. Pamätám sa, že vybrané slová po “z” boli naše najobľúbenejšie, pretože boli len dve: jazyk, nazývať. Dnes k nim pridali aj jazyľku, vyzývať, ozývať... Tieto slová sme si predsa vedeli odvodit! Menej je niekedy viac! Na jednej strane sa deti musia učiť viac vybraných slov a na druhej strane sa už v učebniciach neuvádzajú vybrané slová po “l”. Pritom dnes len málokto vyslovuje “l”, stačí si zapnúť televíziu alebo rozhlas a započúvať sa, ako tvrdo rozprávajú dnešní moderátori. Zaujímavé je, že ani Ľ. Štúr “l” nepoužíval (jeho krstné meno bolo Ludevít). Vo svojej Nauke píše: Mekkuo “l” len u daktorích a málo Slovákou je v običaji a už aj tam pomali zakapáva, odkjal ako aj preto že je zvuk pre svoju veľkú rozťeklosť neprijemní a deťinskí v čistej Slovenčine lepšie keď sa viñehá...

Ale vráťme sa k slovu varyto. Hľadané slovo som napokon našla v Slovníku cudzích slov. Pochádza z gréčtiny a je to domnelý, predpokladaný starodávny strunový hudobný nástroj! Nech znejú zvuky varyta. (Roy) Prstami preberá v strunách varyta a spieva. (Štítnický) Ľudia bez básnického nadania chopili sa varyta. V tejto vete má slovo

varyto dokonca prenesený význam, celá veta znamená, že ľudia bez básnického nadania začali písať básne. Nuž, niekedy sa mi zdá, že sa varyta chopili aj autori učebníc slovenského jazyka. Darma sú nádherne ilustrované, keď nie sú zostavené na úrovni vývoja daného veku, ale skôr na úrovni dospelého človeka, najlepšie s akademickým vzdelaním a s niekoľkými odbornými slovníkmi v ruke. My sme sa učili, že medzi vybranými slovami nie sú slová cudzieho pôvodu. Ak tam je varyto, prečo tam potom nie sú aj slová pyžamo, pyramída alebo pyrý? Slovo pyžamo vyslovia deti možno aj každý deň, no koľkokrát v živote použijú slovo smykovať?

Učiť sa slovenský jazyk znamená podľa mňa učiť sa živo komunikovať, tvorivo jazyk používať v hovorenom i písomnom prejave, učiť sa porozumieť literatúre a mať ju rád... Z roka na rok sa však presviedčam o tom, že je výučba prepchatá prílišnou teóriou, poučkami, ktoré by sa hodili viac pre budúcich jazykovedcov. Aby ste ma lepšie porozumeli, uvediem jeden príklad. V jednom z predchádzajúcich monitoringových testov pre 9. ročník základných škôl bola táto úloha:

Do Zemplínskeho Hradišťa bociany zvyknú prilietat' na Jozefa.

Prisudzovací sklad vo vete je:

a) bociany zvyknú

b) bociany zvyknú prilietat'

Správna odpoveď je a). Vysvetlenie: Prísudok je slovo zvyknú. Slovo prilietat' môžete určiť ako polovetnú (polopredikatívnu) konštrukciu vyjadrujúcu sprievodný dej – jedným z jej poznávacích prvkov je neurčitý slovesný tvar (prechodník, infinitív, činné prídavné). V tomto prípade pôjde o predmetovú polopredikatívnu konštrukciu.

Bodka. Nadnes stačilo adrenalínu! ■

MICHAL HELIENEK

SLOVENSKÝ KAPITÁN SVETOVÝCH MORÍ

Desať lodí pod velením námorných kapitánov slovenského pôvodu brázdí svetové oceány. Michal Helienek je jedným z nich. Lode so stotisícovou tonážou riadi len on.

Keď momentálne nepozera do počítača alebo do máp, aby počítal trasu a veľkým kružidlom ako za starých čias, premeriaval námorné míle, maľuje. Mnohí si iste spomínajú na viedenské výstavy, na ktorých spolu s manželkou Danielou prezentovali svoje obrazy. Maľovanie je jeho veľká láska. Sprevádza ho všade, a tak štetce a farby patria do jeho výbavy ako kompas a fotoaparát. A práve objektívom nám v máji tohto roku priblížil profesiu námorného kapitána, svoj pohľad na more a ľudí okolo neho.

Výborný rozprávač Michal Helienek v kruhu vnímavých poslucháčok

Pôsobivá prezentácia obrazu, hudby a slova pod názvom Lode, more, námorníci bola zároveň exkurziou do málo známeho sveta modernej námornej prepravy a techniky kontajnerových lodí. Hoci sa s Michalom poznám už dlhé roky, možno až teraz, po zhliadnutí jeho fotografií a vypočutí sprievodného komentára, som naplno pochopil, akú zodpovednú prácu vykonáva. Na lodi vládne iba jeden zákon: perfektná synchronizácia techniky a človeka.

Možno každý z nás zatúžil aspoň na chvíľu stať sa kozmonautom, pilotom, slávnym archeológom alebo kapitánom lode niekde medzi pirátmi v Karibiku. Sú to pre nás profície skôr vysnívané a nedostizné. Všetky sny sa však môžu stať skutočnosťou. Zvlášť vtedy, keď niekto ide vytrvale za svojim cieľom. Michal nám v tom môže byť príkladom. Jeho sen sa mu splnil, ale aby sa stal ná-

morným kapitánom, vyžadovalo to nielen pevné rozhodnutie, ale aj dokonalú prípravu. Odborné vedomosti získal počas štúdií na Námornej akadémii v poľskom Gdansku. Tento študijný odbor patrí medzi najnáročnejšie. Rovnako dôsledné bolo aj jeho rozhodnutie vykonávať túto prácu. Je to profesia, ktorá si vyžaduje na veľa mesiacov v roku odlúčenie od svojich blízkych, od rodiny, priateľov... čo nebolo ľahké. Tu niekde sa pre mnohých končia „detské sny“ a začína sa realita života. Nielen Michal, ale aj jeho manželka Daniela a ich dve dcéry sa s tým museli vyrovnávať.

LODE, MORE, NÁMORNÍCI

Na plátne sa objavila obrovská 240 m dlhá kontajnerová loď MS FUZHOU – na niekoľko mesiacov dočasný domov pre kapitána Michala a pre členov posádky. Ich úloha je zdanlivo jednoduchá – previesť niekoľko tisíc kontajnerov z jedného konca sveta na druhý a späť. Prezentácia nebola len strohým dokumentom o nákladnej námornej preprave. Fotografie boli usporiadané tak, aby diváka zaujali nielen technicky, ale zároveň mu aj umožnili spoznávať najväčšie prístavy a obrovské svetové metropoly,

ako Hongkong, Sydney, Melbourne. Zaujímavé boli aj fotografie z plavby okolo aktívnych sopiek v Tichom oceáne.

Aj ďalšia loď OOCL FRANCE, ktorú nám Michal predstavil na plátne, patrí medzi najväčšie na svete. Na dĺžku má rozmery futbalového ihriska a výšku 10-poschodového obytného domu. Možno na ňu naložiť až 5750 kontajnerov a za jediný deň sa dokáže premiestniť o 1100 km, na čo spotrebuje 240 ton paliva. Už tieto celkom základné údaje sú pomerne ťažko predstaviteľné.

Mohli sme nazrieť do strojovne, vidieť obrovský motor lode 25 metrov dlhý a 15 metrov vysoký, s výkonom 74000 PS, kompresory paliva, vlastnú elektrárňu, ktorá by bola schopná zabezpečiť elektrickou energiou mesto veľké ako Wiener Neustadt. Michal upozornil na úžasný technický vývoj v kontajnerovej doprave a tiež, že táto absolútne moderná loď bola pred niekoľkými rokmi – iba ilúziou.

Zažili sme 10-dňovú cestu cez „búrľivý“ Tichý oceán a plavbu z Pusan (Kórea) okolo pobrežia Japonska do Los

Angeles. Kým v prístave z lode vyložili a znovu na ňu naložili kontajnery, mali sme čas spoznávať prístavné Mesto anjelov. Michal ho nazval mestom snov a kontrastov. V prístave kotvila najznámejšia dopravná loď sveta Queen Mary, navštívili sme Hollywood, videli rozprávkovú krásnu vilu na Beverly Hills a obdivovali modernú architektúru mesta. Nasledovali ďalšie zastávky v prístavoch na všetkých kontinentoch sveta popretkávané zaujímavými informáciami a poznatkami.

Lode v dlhých radoch čakajú celé hodiny pred Suezským prielivom, aby si skrátili cestu k Európe. Dni na lodi sa často podobajú ako vajce vajcu a námorníci hľadajú možnosti, ako si krátiť čas. Dnes nemusia nakladať do kotlov – aj pri vykladaní tovaru zohráva tech-

Foto: M. Helienek

nika dôležitú rolu. Posádky obrovských námorných kontajnerových lodí sa scvrkli na 10 –15 ľudí.

Ľudia, ktorí sa predtým nepoznali, sa po niekoľkých mesiacoch rozchádzajú ako rodina... More spája, sčeluje, more dáva pocit svoju silu a vyzaduje si rešpekt. Vie aj ničť, ohroziť. Vie byť láskavé a pokojné.

More Michala Helieneka je jeho súpútnik, jeho sprievodca svetom, román Julia Verna Cesta okolo sveta za 80 dní sa stáva skutočnosťou. Ťažkotonážne kontajnerové lode sa doslova rútia 50 km/hod. svetovými oceánmi. Sprevádzajú ich pohľady na krásne scenérie pobreží utopených v hmle, polárna žiara, krdle morských vtákov na obzore, nespočetné východy a západy slnka, jeho žiara na obzore. ■

Foto: autor

„ŽIŤ TAK, ABY BOL KAŽDÝ DEŇ PRE NÁS SVIATKOM

Všetci, čo sa rozhodli prísť na tohtoročné Viedenské literárne revy na Otto-Bauer-Gasse, boli pri prvom pohľade do spolkovvej miestnosti určite prinajmenšom šokovaní. Po zemi sa povalovali plastové vodovodné potrubia rôznej hrúbky, dĺžky a priemerov, všade bol pohodený rozličný priemyselný materiál. Tento dojem neporiadku a chaosu len umocňovali dvaja robotníci v montérkach. Vyzeralo to ako veľký problém

v podobe vodoinštaláčnej katastrofy. Stačilo sa však pozrieť na usmiateho Dada Naga a hneď nám bolo jasné, že moderátor večera má všetko pod kontrolou a že tí „inštalatéri“ sú súčasťou jeho dnešného programu. Z vodovodných rúrok a inštaláčného materiálu sa v priebehu večera vykluli nezvyčajné hudobné nástroje, a tak dostal večer o najnovšej slovenskej literatúre veselé podfarbenie.

Foto: J. Macura

Andrej a Braňo Jobusovci z Vrbového

Viedenský Slováci už Dada Naga veľmi dobre poznajú. Viedeň navštívil už niekoľkokrát a vždy si so sebou priviedol zaujímavých hostí: dnes to boli bratia Andrej a Braňo Jobusovci. Pochádzajú z Vrbového, z malého mestečka so 6 300 obyvateľmi ležiaceho na úpätí Malých Karpát, neďaleko Piešťan. Sami svoje mestečko označili ako „stred sveta“.

Nezabudli sa pochváliť známym rodákom – spisovateľom, dobrodruhom a cestovateľom, kráľom Madagaskaru – grófom Móricom Beňovským, ktorý sa vo Vrbovom narodil v roku 1746. A keď „ozaj-isto-iste“ tvrdili, že len u nich žije zvláštny živočích, tzv. „šíp-kovec“ – napoly zviera, napoly strom – pochopili sme, že sa treba prichystať aj na večer plný úsmevného slova.

Bratia Jobusovci dokázali, že sú nielen výborní moderátori, ale aj dobrí hudobníci. Doma účinkujú v rôznych hudobných zoskupeniach, ako Karpatské chrbáty, Vrbovskí víťazi alebo Abusus.

Čo hľadali slovenskí muzikanti na literárnom večere? Boli tam preto, lebo napísali knihu. Presnejšie Branislav Jobus napísal Láskavé rozprávky. Je to kniha o láske v rôznych podobách, tak ako mu to vo sne

ukázala dobrá víla Agapé a jej dcéry, ktoré bývajú v nádhernom svete, aký ešte nikto nikdy nevidel. Víla má 21 dcér a tie stelesňujú LÁSKY rôzneho druhu: k cestovaniu, ku klamstvu, ku chváleníu a lakomstvu, k spánku a lenivosti, k jedlu, ku športu, k umeniu až po lásku medzi ľuďmi. Hoci rozprávky sú napísané „láskavo detsky“, predsa len kniha je určená aj dospelým. V každom príbehu sa dá nájsť morálne ponaučenie, každý príbeh podnecuje k zamysleniu nad konaním ľudí. Jeden z príbehov o Láске k spaniu a lenivosti nám autor Braňo Jobus prečítal.

Vo Viedni sa nám bratia Jobusovci predstavili aj tzv. „priemyselným folklórom“. Hudobné nástroje z priemyselných materiálov si vyrábajú sami. Keď Dado Nagy vycítil, že pozornosť divákov v sále je už dávno upriamená na tieto nezvyčajné hudobné nástroje, vyzval svojich hostí na prvú hudobnú ukážku. Z vodovodných rúrok bratia Jobusovci poskladali dlhú píšťalu, ktorá dostala názov „Ropovod družba“ a zahrli a zaspievali žartovnú pracovnú pieseň s nádychom nie tak dávnych čias socializmu. Na tomto nezvyčajnom koncerte sme mali možnosť počuť aj tóny fujary – na nerozoznanie od tej pravej...

Smiech vyvolala robotnícka pieseň Keď majster zavelí hotovo!, ktorú nám hudobníci

Jobusovci

ANDREJ & BRAŇO

zaspievali a zahrali na nástroji vyrobenom zo splachovacieho zariadenia s príznačným názvom: „Hajzel“. Ďalším pozoruhodným hudobným nástrojom bol originálne vyrobený saxofón a maďarské gajdy, vraj od „neznámeho maďarského Maďara,“ v sprievode ktorých zaznela pieseň V sobotu som žid a v nedeľu kresťan, čím sme dostali tip, ako zaručene stráviť bezpracovný víkend.

Slovenská literatúra medzi dvomi návštevami vo Viedni

Dado Nagy nám predstavil, čo vzniklo v slovenskej literatúre za minulé obdobie. Prostredníctvom príbehu Michala Kirchnera

s autobiografickými črtami nastoluje tému zvrátených hodnôt, luxusnej prostitúcie a sexuálnej identity v novom románe Eskortta Michal Hvorecký. Tohto mladého autora netreba viedenskému publiku predstavovať. Jeho predchádzajúci román Plyš zaujal a bol preložený aj do nemčiny. Dado nás ďalej zoznámil s tvorbou Svetlany Žuchovej, slovenskej spisovateľky žijúcej striedavo v Rakúsku a v Bratislave. Jej novela Yesim je príbehom osamelej opernej divy Yesim, ktorej rodina odišla z Turecka za vidinou lepšieho života do Viedne. Keď sa rozhodne stať speváčkou, jej vlastná rodina, zviazaná putom tradícií, sa jej zrieka. Yesim trpí pocitom osamelosti,

hnacou silou jej života sa stáva sťahovanie z miesta na miesto. Krásu prežitých okamihov objavuje, až keď sa stávajú spomienkami.

Dej novej knihy Dušana Dušeka Zima na ruky sa odohráva v Piešťanoch a je poetickým pohľadom a spomienkou na mesto jeho mladosti. Jana Juráňová, spisovateľka, prekladateľka a najznámejšia tvár slovenského feminizmu, sa vo svojej najnovšej knihe Orodovnice zaoberá osudom štyroch žien. Podľa Juráňovej ženy alebo kradnú mužov iným ženám, alebo sú krkom, čo hýbe hlavou, i keď veľmi dobre vieme, že je ľahšie pohnúť čímkolvek iným než takou hlavou. No a tie ostatné ženy sú „orodovnice“.

Kniha Viliama Klimáčka Námestie kozmonautov, hoci plná absurdného humoru a paródie, hovorí o vážnej téme: strate identity uličiek a námestí nášho detstva. Na pozadí naoko vymysleného mesta Veľké Roje sa zaoberá jedným z najväčších problémov slovenských miest: „plánovitým“ ničenie stáročiami nadobudnutého genia loci v období bývalého komunistického režimu.

Koniec dobrý – všetko dobré: Dado Nagy uviedol aj vlastnú knihu, ktorú napísal spolu s Petrom Krištúfkom – Rota pomalého

nasadenia. Ani viedenským priateľom literárnych revov nie je neznáma Nagyova a Krištúfka paródia na slávne detektívne seriály. Jej ústrednými postavami sú traja detektívi – amatéri: Tučný, Slepý a Zdochliak. K fikcii Roty pomalého nasadenia patrí aj nasledovná informácia: „Filmové spracovanie Roty pomalého nasadenia v réžii Ronyho Escherwooda, ktorého poznávacím znakom je pomalé tempo dialógov a rýchle tempo swingu, sa stalo už celosvetovou kultovou záležitosťou.“ ■

*Dvojstránku Klubové večery
redakčne pripravila Ingrid Konrad,
autor príspevkov Jozef Macura*

LÁSKAVÉ ROZPRÁVKY
BRAŇA JOBUSA

„Čas na Zemi sa kráti.
Hlboká noc a plytké ráno,
hovorím nahlas a jasne áno.
Chcem s tebou byť,
chcem s tebou žiť,
chcem s tebou aj po smrti hniť.“

To je tajomné zaklínadlo Agapé, ktorá sa v noci zjavila chlapcovi v deň, keď na hodine občianskej náuky na otázku, čo je to láska, smelo vyhlásil: „Láska k vlasti, láska k práci!“ Tak sa začína kniha Láskové rozprávky od Branislava Jobusa, speváka kapely Karpatské chrbáty a súčasne jej podmnnožiny Vrbovskí víťazi. „Na prvom poschodí bývajú láska k lietaniu, lenivosti, láska k sebe samému a láska k špine a neporiadku.“ „Aj také lásky sú?“ Začudoval som sa. „Sú. Predstavím ti ďalšie. Na druhom poschodí bývajú láska k jedlu, k športu, k umeniu a láska k špáraniu v nose a podobným nerestiam.“ Preglgol som naprázdno a najradšej by som si odhrzol z kuracieho stehna, kopol do lopty, namaľoval obraz a pošpáral sa v nose. Naozaj to v živote funguje a niektorí to robia s láskou.“ To je len začiatok Láskových rozprávok. Málokedy má človek v ruke knihu, ako je táto. Rozprávky pre deti, ale píše sa v nich niečo veľmi dôležité, na čo ste už zabudli, čo máte v sebe pod všetkými tými kabátmi, šálmi, svetrami, košelami a tielkami a vrstvami svojej hrošej a potom aj tej ľudskej kože hlboko skryté. A chcete zhodiť tie nánosy! Tajne si knihu zoberiete, lebo pomocou nej sa vám to môže podariť. Jasné ako facka! Veď na to tie knihy sú! A potom je tu ešte jeden – takisto nie zanedbateľný rozmer. Je to pôvodná, naša slovenská kniha – čiže z nášho regiónu či našej proveniencie, so skutočne parádnymi ilustráciami od Igora Derevenca. Je tu kniha, ktorú nám môžu závidieť aj Česi! Ha! A to je pri vysokej kvalite i kvantite ich pôvodných detských kníh čo povedať! Nedá mi, musím vás ešte „napačmať“ ďalším citátom. V kapitole Láska ku klamstvu sa píše: „Dehydrovaná slovenčinárka lapala po čerstvom vzduchu. Na púšti nepripravená sušila hubu a nemohla sa dočkať z Egypta do Paríža. Tam už mala vodu, ale len na záchode, lebo vyhrala len letenky, a nie vreckové. Prišla domov úplne zničená, hladná a smädná. A cez prestávku? Každý mal strach zahlásiť nejaký výmysel, strach z toho, že sa to vyplní, ale láska ku klamstvu im tak prirástla k srdcu, že nechceli a nemohli ju len tak opustiť.“

Prebraté: Lucia Piussi pre Týždeň

Svetlana Žuchová

BERLÍNSKA MODRÁ

V NIEKTORÉ DNI SA ČLOVEKU ZDÁ, ŽE HRÁ HUDBA.
V BERLÍNE SOM BOLA DVAKRÁT.
A VŽDY SA TAM DIALI ZVLÁŠTNE VECI.

Všetko čo sa v diaľke zdá na dosah rúk nedá sa získať čím skôr
Na nič nečakáme, zbavení hraníc
Vyrážime, až sa prebudím
(Longital)

Medzi nami náklonnosť
čo po čase bolí
bolesť oddelených ciest
iba chvíľu sme tu spolu boli
(Longital)

Raz som prespala na stanici na podlahe verejnej kúpeľne. Dva dni som prespávala u jednej známej a v tretí večer som mala ísť vlakom do Prahy. Vlak som však zmeškala a známa musela odcestovať. Nie, nemusela odcestovať. To som klamala. Ak niekto prespí na podlahe verejnej kúpeľne, praje si, aby známy, u ktorého by mohol nocovať, musel neočakávane odcestovať. V skutočnosti známa nikam neodcestovala. V skutočnosti som sa jej populudní spýtala, či by som mohla ostať ešte jednu noc. Lebo som tušila, že vlak nestihnem a nechcelo sa mi tak dlho sa poľtkať po neznámom meste. Hoci to bol Berlín. Ale známa sa vyhovárala. Nechcela ma priamo odmietnuť, ale hovorila, že musí veľmi skoro vstávať. Možno v tú noc niekoho čakala. Nechcela som sa vnucovať.

Bola už takmer poľnoc a nasledujúci vlak išiel o piatej ráno. Mohla som sa zaviesť do ubytovne, kde sa dalo lacno prespať. Ale tak skoro ráno nechodí ešte metro a na stanicu by som musela ísť taxíkom. V Berlíne je nová hlavná stanica. Presklená budova, ktorá je aj na fotografiách v turistických sprievodcoch. Vraj keď ju otvárali, konal sa na stanici veľkolepý koncert. Známa mi z neho ukazovala fotografie. Po poľnoci je stanica prázdna, ale otvorená ostane celú noc. Je zvláštny pocit byť na stanici v meste, kde nemám kam ísť. Vôbec nikam nepatrim. Kúpila som si škatuľku cigariet. Dlhoo som sedela na stĺpiku, ktorým sa zatvárajú miesta na parkovanie, a fajčila. Niekoľkokrát sa mi niekto

prihovril. Niekoľkokrát som za jedno euro išla na záchod a umyla si zuby. Niekoľkokrát som sa rozhodla, že už nebudem fajčiť a niekoľkokrát si opäť zapálila. Potom sa začalo schladzať. Celý deň som sa motala po Berlíne a odfotovala som sa pred všetkými dôležitými pamätihodnosťami. Nová berlínska stanica nie je ďaleko od centra, ale bola som uchodená a už sa mi nikam nechcelo ísť. Vonku bolo tma a zima a vchod do stanice strážilo niekoľko policajtov. Na lavičkách na berlínskej stanici sa nedá ležať, aby sem nechodili prespávať bezdomovci. Pomaly pozatvárali všetky obchody. Dlhoo som sedela na jednej z lavičiek a triasla sa od zimy. Ešte niekoľkokrát som si zapálila. Potrebovala som si lahnúť. Do odchodu vlaku ostávalo ešte niekoľko hodín. Nadránom plynie čas najpomalšie a je najväčšia zima. Všetci, čo tu ešte boli, hovorili slovanskými jazykmi. Za ďalšie euro som vošla do kúpeľne. Toaleta pre postihnutých sa používa málo. Berlínska stanica je nová a všetko vyzerať veľmi čisté. Zložila som si veci a posadila sa na zem. Chrbtom som sa oprela o dvere a hlavu som si položila na kolená. Svetlo, ktoré sa zapínalo na fotobunku, o chvíľu zhaslo. Nikto nevie, kde som. Mám vypnutý telefón. Bojím sa tmy, ale škárou pod dverami preniká z chodby trochu svetla.

Keď som zadriemala, búchal ktosi na dvere. Vyskočila som a otvorila. Akýsi zamestnanec v uniforme upratovacej firmy musí každú hodinu skontrolovať čistotu kúpeľní. Kričí, aby som vyšla von. Je to Poľiak. Hovorím mu, že mi nie je dobre, a nemôžem zakaždým zaplatiť euro za vstup do kúpeľne. Preto tam radšej ostanem. Kúpeľňa je príjemne vykúrená. Pýta sa ma, či nepotrebujem lekára. Nevyzerám na bezdomovca. Hovorím, že nie, len by som rada ostala nejaký čas vnútri. Súhlasí a až do rána na kúpeľňu neklope. Ležím v tme na bielych kachličkách. Nadránom sa mu to už nezdá a zvonku kričí, aby som konečne odišla. Rozospatá ani neviem, kde som a odpovedám mu po slovensky. Už mu nič nevysvetľujem. Vybehnem z kúpeľne a viem, že ho už nikdy viac nevidím. O chvíľu ide vlak. Otvárajú prvé obchodíky. V jednom z nich si kúpim teplú kávu a pečivo.

Druhýkrát mám ubytovanie. Som v Berlíne s dvoma kolegami a spíme v dome v štvrti Pankow. V bývalej východo-

berlínskej štvrti v paneláku, kde bývajú sami Slováci. Zamestnanci ambasády. Všetko vyzera ako bratislavské sídlisko, ešte aj na menovkách sú samé slovenské mená. Cez deň máme voľno. Rada chodím po cudzích mestách, ale nerada s cudzimi ľuďmi. Poviem si, že to musím vydržať. Vonku je zima, tentoraz je december. Všade sú vianočné stánky a z roštov s klobásami rozvoníava dym. Na obed zjeme kus pečeného mäsa v žemli a vypijeme varené víno. Šálku lepkavú od sladkého vína si nechám a celý deň ju v igelitovom vrecku roznášam v taške. Kolegyňa si išla pred večerným stretnutím na chvíľu ľahnúť. Ostanem v Berlíne sama s kolegom.

Akoby bol Berlín poloprázdny. Obrovské priestranstvá pokryté námrazou. Cudzíe výklady s vianočným tovarom. Obchádzame zoológickú záhradu, kde medzi latky plotu vidno zvieratá, ktoré vydržia zimu. Lamy a kozy. Vo vzduchu cítiť ich teplý trus. Kávu zo stánkov okolo ďalšej stanice. Tej pôvodnej, ktorá je podľa zoológickej záhrady pomenovaná. Všade chodíme peši, ani raz sa neodvezieme metrom. Hoci Berlín je obrovský a prázdny. Niekoľkokrát si niečo odfotoграфujeme.

Náhle sa niečo deje. Vzduch tmavne súmrakom. Náhodou nadabíme na stĺp, na vrchu ktorého je anjel z pozláteného železa. Tu sa nakrúcal slávny film. K anjelovi sa dá vyjsť po rozheganých točitych schodoch. Najprv treba prejsť podchodom na ostrovček medzi rušnými cestami, na ktorom stojí stĺp s anjelom. Podchod je prekvapivo špinavý. Pri jednej z hlavných pamätihodností nemeckého hlavného mesta som čakala bronz a chróm. Je tu však len obyčajný špi-

navý asfalt. Steny sú počmárané starými graffiti a vnútro páchne močom. Pripomenie mi to podchody na bratislavských sídliskách, ktorými sa vychádza zo zastávok električky. Na betónovom ostrovčeku je vstup do stĺpa s anjelom. Zaplatíme vstupné a veľmi dlho vystupujeme po schodoch, ktoré sa stále viac a viac zužujú. Ku koncu je už schodisko také úzke, že sa po oboch stranách dotýkame stien. Som celkom zadychčaná, ale nechcem zastať. V polovici je odpočívadlo, ale hneď ideme ďalej. Myslím, že kráčam prvá. Celé to trvá veľmi dlho. Akoby sme sa viezli hore výťahom, ktorý nezastavil. Stúpa čoraz vyššie. Nakoniec sme hore. Pri vstupe na železnú plošinu, ktorá obkolesuje obrovského zlatého anjela, sa musíme trochu zohnúť. Fúka silný vietor, takže aj na fotografiách nám vejú vlasy. Anjel je oveľa väčší, ako sme si ho predstavovali. Je obrovský a masívny a zlato sa lígoce ako vyleštené. Pod nami vidno Berlín. Vtedy sa pobožkáme. Berlín je úplne prázdny. Je tu len vietor. Nemyslím na nikoho iného. Je už zreteľný súmrak. Nie je to nič prekvapivé. Nemám rukavice, lebo tento rok bola mierna zima. Nahými rukami prechádzam kolegovi po skrehnutej tvári. Studenej ako bronz, z ktorého je vyrobená socha. Asi, lebo v skutočnosti je obkolesená pletivom, takže sa jej nedá dotknúť. Sochy ani tváre. Pletivo je natiahnuté aj pod stĺpom. Aby odtiaľ nikto neskočil.

Vskutočnosti sme sa nepobozkali. Len fúkal vietor a stĺp sa chvel, lebo pod ním prechádzalo veľa áut. V súmraku bolo vidno ich vianočné svetlá. V skutočnosti sme mysleli na všelikoho iného. Odfotoграфovala som anjela a poslala domov ememesku. Dolu schodmi sa schádzalo ľahšie. Zdalo sa mi, že

bežíme. Schladilo sa a tváre máme skrehnuté od vetra. Aj ruky, lebo nemáme rukavice. Odvezieme sa na Pankow, lebo pred večerným stretnutím sa musíme prezliecť.

Na druhý deň chcem byť sama. Máme ešte niekoľko hodín do odletu lietadla. Teraz sme tu lietadlom. Lacné letenky Air Berlin. Dohodneme sa, že sa o dve hodiny stretneme na rohu ulice, ktorú všetci traja poznáme. Motám sa po dlhánskom bulvári. Volá sa Unter den Linden. V obchodíku so suvenírmi vidím kolegu, ako sa prehrabuje v knihách o Berlíne. Opatrne sa mu vyhnem. Dávam pozor, aby ma nezbadal a vybehnem z obchodu. Chcem byť sama. V bočnej uličke si zapálím. Rozmýšľam, prečo som v noci nevykázla z bytu na Pankowe a nezbehla o dve poschodia nižšie. V tričku na nahom tele a bosá po chladnom linoleu berlínskeho paneláka. Kolegyňa spala vo vedľajšej izbe. Nebola by ma počula. Všetko by bolo ako kedysi, keď som bývala s rodičmi v Dúbravke. Známe panelákové chodby popísané perom a autosprejmi. Stačilo by bosá bežať po schodoch. S rozpustenými vlasmi. V skutočnosti mám krátke vlasy. Nemôžu byť rozpustené. A nevedela som, kde kolega býva. Nemala som kľúče od bytu. Tie mala kolegyňa vo vedľajšej izbe. A ja by som sa nadránom musela vrátiť. Ako by som vysvetľovala, kde som v noci bola. Akoby som musela niekomu niečo vysvetľovať. Kolegyňa by sa iste na nič nepýtala.

Aj tak som len tvrdo spala. A ráno som vyzerala veľmi nevyspaná. Chcela som byť sama a kolegovi na dlhej ulici Unter den Linden som sa vyhla. Ani na Pankowe som mu v noci nezaklopala na dvere. ■

Zdroj: *Amnezia.sk*, 23. 3. 2007

AUS DER LIEBE ZU MEINER SEELENFAMILIE

Pod týmto názvom sa v apríli konala v priestoroch Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku vernisáž obrazov Mag. Dr. Kamily Halátovej

Mag. Dr. Kamila Halátová poznáme ako pravidelnú návštevníčku našich kultúrnych podujatí. Len málokto však o nej vedel, že jej záľubou je maľovanie, hoci, ako sama tvrdí, za umelkyňu sa nepovažuje.

Maľovanie sprostredkúva všetkým účastníkom svojich seminárov, je súčasťou terapie, dodáva životnú energiu každému, kto ju potrebuje a dokáže ju aj prijať.

Ten, kto chce pochopiť jej obrazy a maľovanie, musí najskôr pochopiť stav človeka, ktorý sa cez meditáciu dostáva do inej dimenzie, a tak dokáže zachytiť farbami na maliarskom plátne úplne spontánne svoj osobitný zážitok, myšlienku, sen a dokonca vidieť duchovné bytosti, ba aj vlastnú dušu.

Biologička Kamila Halátová žije so svojou rodinou od roku 1991 vo Viedni. Na Slovensku pracovala v Slovenskej akadémii vied v Bratislave. Svoju začínajúcu pracovnú kariéru sa rozhodla prerušiť a nasledovať svojho manžela do Viedne, kde dostal atraktívne miesto v jednej pobočke zahraničnej firmy.

K maľovaniu sa dostala náhodou. Pred niekoľkými rokmi sa neďaleko Salzburgu, skôr zo zvedavosti, zúčastnila na seminári o spirituálnom maľovaní a zrazu sama pocítila, že všetky nahromadené pocity, myšlienky a zážitky musí dať zo seba von – na maliarske plátno.

Po vernisáži sa v ďalšej časti kultúrneho spolkového večera predstavila slovenská džezová jednotka Adriena Bartošová. Na klavíri

ju sprevádzal Matin Breznický a na soprán saxofóne Karol Logo, všetko poprední slovenskí hudobní umelci. Bolo neobyčajným zážitkom započúvať sa do textov Bartošovej piesní, do príjemných tónov uchu lahodiacej hudby.

Aj keď Adriena tvrdila, že jej hudba vychádza z džezu – bolo v nej zároveň cítiť hudbu vážnu, aj rockovú a predovšetkým aj hudbu orientálnu. Práve táto syntéza navonok rôznorodých hudobných žánrov vystihuje jej svojský hudobný štýl. Adriena sa hudbe venuje od malička. Spievať začala v škole ako 8-ročná a vraj svoju prvú vlastnú skladbu skomponovala, keď mala len 11 rokov – pre mamu.

V rámci bohatého hudobného večera nám Adriena Bartošová predstavila svoj najnovší album *Znovuzrodenie*. Samotný názov jej vlastného autorského projektu nesie v sebe viac ako len symboliku „niečoho nového“... Speváčka mala vážne zdravotné problémy, ktoré našťastie prekonala. Predtým veľa pracovala, nepoznala oddych, jej spoločníkom bol stres a práca, až choroba ju prinútila zastaviť sa a zamyslieť sa nad sebou a životom.

Album *Znovuzrodenie* je nielen celkom nové CD, ale zároveň vystihuje návrat Adrieny Bartošovej späť do života, návrat nového človeka. Je to návrat po takmer štyroch rokoch. Presne toľko rokov ubehlo od jej posledného albumu. ■

Ingrid Fux

PAVOL RUSKO SVETLÁ A TIENE

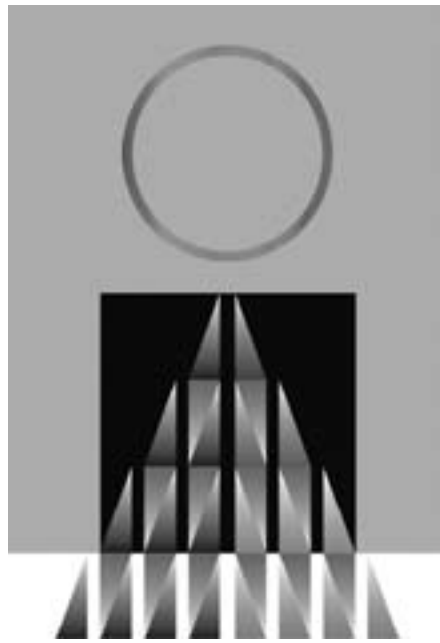
Rakúsko-slovenský kultúrny spolok pozval na jeseň svojich priateľov na výstavu akademického maliara Pavla Ruska, ktorý prezentoval svoje diela vo Viedni po prvý raz.

Umelca predstavila Ingrid Fux

Pravdepodobne neexistuje žiadny umelec, ktorého vyjadrovacie schopnosti sa časom ďalej nevyvíjajú. Určite to je tak aj v prípade Pavla Ruska, ale keď vidíte jeho obrazy po prvý raz, máte dojem, že téma geometrických šablón je mu vrodená. Pohľad pozorovateľa je vŕhovaný do hĺbky obrazu a zrazu je jasné, že tieto opakujúce sa formy majú aj niečo nadpozemsky rafinované a to opakovanie je predsa len vždy iné, nové.

Už grécky filozof Platón videl komplexný svet ako súbor jednoduchých geometrických objektov. Ruskove diela ho prezentujú v celej dialektike - pomocou svetla a tieňa nás úplne jedinečne prevádzajú našou realitou. Autor tu s nami hrá tú istú hru ako Platón a núka nám rozpoznať v týchto opakujúcich sa tvaroch jeho úmysel. Je obohacujúce nechať sa toto umelcovou hrou uniesť.

VEČER V ZNAMENÍ OPERETY

Ďalším podujatím neskorej jesene 2007 bol večer operetných melódií. Vstúpiť do sveta známych melódií, na chvíľu sa vzdialiť od ruchu každodennosti nám pomohol skvelý výkon protagonistov večera, sólistu Opery Slovenského národného divadla v Bratislave, tenoristu Ivana Ožváta a jeho kolegyne, sopranistky Ľudmily Hudecovej. Umelcov sprevádzala slovenská klaviristka Viera Kunzová.

Ivan Ožvát pôsobí vo svete opery, operety, muzikálov i koncertných sál už 25 rokov. Svojou bezprostrednosťou dokáže vždy strhnúť obecenstvo a nenútené preniknúť k poslucháčovi. Je rodákom z Trnavy. Profesionálne hudobné vzdelanie získal na Vysokej škole múzických umení v Bratislave, kde absolvoval v triede prof. Márie Kišoňovej-Hubovej. Do angažmán v Opere SND vstúpil začiatkom

osemdesiatych rokov spolu s výraznou speváckou generáciou, ku ktorej patrili Ľubica Rybárska, Jana Valášková, Miroslav Dvorský, Lívia Ághová, Ján Galla a ďalší. Na javisku národnej scény vytvoril dosiaľ okolo päťdesiat rôznorodých postáv. Spomeňme Nera v Monteverdiho Korunovácií Poppey, Ferranda v Mozartových Cosi fan tutte, Lenského a Triqueta v Čajkovského Eugenovi Oneginovi, ale i ďalšie

charakterové postavy, ktorým vďaka muzikalite i hereckej dispozícii vdýchol umelec nanajvýš presvedčivý tvar: Vašek v Smetanovej Predanej neveste, Spoletta v Pucciniho Tosce, Hájnik v Dvořákovvej Rusalke, štvorúloha Andreas – Chochenill – Pitticinaco – Franz v Hoffmannových poviedkach Jacquesa Offenbacha, či cisár Altoum v ostatnej inscenácii Pucciniho Turandot (na obr.). ■

AKO „AJERKOŇAK“ ZBLIŽUJE KULTÚRY

Viedenské Slovenky Ingrid Žalneva a Jana Gregor čítali Viedencanom zo slovenskej literatúry

Tretina obyvateľov hlavného mesta Rakúska pochádza z iných krajín, z toho 18 percent predstavujú cudzinci. Na uliciach takmer 1,7-miliónovej metropoly počujete nielen nemčinu, ale aj angličtinu, arabčinu, češtinu, poľštinu, turečtinu, maďarčinu, chorvátčinu, slovenčinu... Vo Viedni akoby sa stretali jazyky rozptýlené podľa starozákonnej legendy o Babylonskej veži do celého sveta. Tento jav však nie je v Európe ojedinelý. V 3,3-miliónovom Berlíne žije 13,5 percent migrantov, vo švajčiarskom Bazileji s počtom 187 755 obyvateľov je podiel cudzincov 30 percent, no za týmto číslom je až 150 národností. V rakúskom meste Bregenz je z celkového počtu 28 900 obyvateľov 18,3 percenta cudzincov, čo predstavuje vyše 5 200 ľudí. Spolužitie kultúr je výzvou pre novú Európu. Ponúkame vám lokálny pohľad Ingrid Žalnevy na spolužitie viacerých národností v 4. viedenskom obvode.

V novembri 2005 vznikla v 4. obvode, teda Bezirku, Agenda 21 s cieľom zblížovať obyvateľov tejto časti mesta a zapájať ich do uskutočňovania pozitívnych premien prostredia, v ktorom žijú alebo pracujú. Tak ako je typické pre celú Viedeň, aj medzi obyvateľmi tejto časti nájdeme príslušníkov najrozličnejších národností. Napriek tomu, že tu žijú už dlho, mnohí si stále uchovávajú svoj jazyk či iné črpieky zo svojej národnej identity a kultúry. Pred rokom odštartovala Agenda 21 projekt „Begegnungen in

Sprache“, čiže Stretnutia v jazyku, ktorý by mal vytvoriť akýsi most spájajúci rôzne kultúry. Projekt umožňuje účastníkom, aby si vypočuli a precítili literárne úryvky v rôznych jazykoch. Témou večera sú vždy dva jazyky, „native speakers“ čítajú pôvodné texty v origináli a potom sa tie isté texty čítajú v nemeckom preklade. Interpreti často na úvod rozprávajú poslucháčom o svojej vlasti, o zvláštnostiach svojho jazyka, a tak sa stávajú sprostredkovateľmi svojej kultúry v tomto malom priestore.

Na dvojjazyčný literárny večer som prvýkrát zavítala, keď sa čítalo po bulharsky a po arabsky, no a bola som taká nadšená celkovou atmosférou podujatia, že som sa hneď skontaktovala s organizátormi a ponúkla im spoluprácu. Odvtedy sa predstavili ďalšie jazyky, ruský, maďarský, perzský, turecký..., slovenčina sa dostala na rad 11. apríla 2007 spoločne so švédčinou.

Moja príprava nebola až taká jednoduchá, ako som si spočiatku predstavovala.

Na Slovensku píše veľa dobrých autorov a vychádza veľa zaujímavých kníh, ale čo z toho, keď dosiaľ neboli preložené do nemčiny?! Pomohli mi v Slovenskom inštitúte, kde som našla básne a poviedky niekoľkých slovenských autorov preložené do nemčiny. Zo získaných materiálov som si vybrala Pavla Országha Hviezdoslava ako jedného z najvýznamnejších predstaviteľov slovenskej kultúry z prelomu 19. a 20. storočia. Na preklopenie obdobia medzi starou a novou básnickou generáciou som sa rozhodla pre žijúceho básnika, prozaika a prekladateľa Štefana Žáryho (nar. 1918) možno i preto, že pochádzame z rovnakého kraja... (pozn. Štefan Žáry zomrel 25. 8. 2007). Novú generáciu reprezentovali Veronika Šikulová a Boris Filan, ktorého fejtón o vajičku som si pred rokom sama prácne prekladala do nemčiny, keď som si pripravovala prednášku o slovenských krasliciach.

V rukách som mala teda texty v nemčine, teraz bolo treba nájsť slovenský originál. Oslovila som kamarátku Zuzku zo Slovenska, lebo viem, že je veľký knihomoľ, a tak som pomocou nej na internetovej stránke Zlatého fondu slovenskej literatúry našla Hviezdoslavove Sonety aj jednu báseň od Štefana Žáryho. Druhú Žáryho báseň objavila Zuzka v siedmacej učebnici literatúry. Najväčším problémom zostala Veronika Šikulová. Jej zbierka Odtiene, z ktorej boli preložené poviedky do nemčiny, a ktorá mimochodom v roku 1997 získala cenu Najlepší debut roka, je beznádejne vypredaná. Ani pátranie v knižniciach neprineslo úspech. Napokon Zuzka získala telefónne číslo, údajne priamo na spisovateľku. V telefóne sa však ozvala celkom iná pani, ktorá pracuje v knižnici a bola taká ochotná, že mi tú zbierku vyhľadala a príslušné poviedky odfaxovala. Bolo to aj napínavé, pretože keď som jej preložila názvy poviedok, dve sa jej nepodarilo identifikovať. Bola to ale moja vina, pretože som zle preložila názov „Kopfstand“, čo len dokazuje moje medzery v nemeckom jazyku, ako aj to, že zanedbávam telocvik... Každopádne sa vďaka ochote tejto neznámej pani knihovníčke potvrdila existencia nového zákona, že aj nesprávne číslo môže viesť k správnejmu výsledku!

Podľa organizátorov literárnych večerov je lepšie, keď sú pre jeden jazyk dvaja čítajúci, aby diváci mohli precítiť cudzí jazyk prostredníctvom dvoch rôznych hlasov. S tým našťastie problém nebol, moja kamarátka z vysokej školy Janka Gregor sa dala hneď nahovoriť. 11. apríla v kaderníckej škole Headquarters na Schleifmühlgasse, hodinu pred začiatkom akcie, sme sa obidve stretli s ďalšími nadšencami, ktorí mali čítať naše texty po nemecky. Opäť sa ako problém ukázala Veronika Šikulová. Na prvý pohľad sa totiž preklad jej poviedok na niektorých miestach zdal chybný či nelogický. Musela som vysvetliť, že Veronika Šikulová píše experimentálnu prózu, takže aj v originálnom texte dochádza k nepochopiteľným spojeniam, napr. že „lampa nehrkúta“ alebo že „mačka pradije mydlo“... Určitý údiv vyvolalo večer aj samotné čítanie. Ale publikum (asi 30 ľudí) bolo veľmi pozorné, dokonca ani nikto nezadriemal. Publikum naozaj načúvalo, hoci to nie je ľahké, keď nerozumiete ani jedinému slovu! Odmenu za to im bol text Borisa Filana, ktorý sa im páčil najviac. Boris Filan vo svojom fejtóne opisuje vajičko ako div sveta a rozoberá, na čo všetko je vajičko užitočné. Takže keď som prečítala vetu, že „s liehom sa dá vyčariť božský ajerkoňak...“, v publiku to radostne zaburácalo. Konečne počuli slovo, ktorému rozumeli všetci aj bez prekladu!!!

Na záver vám sprostredkujem názory aspoň dvoch účastníkov. Lukas (ktorý pomáhal čítať nemecké preklady): „Ich kenne ja noch wenig von der slowakischen Literatur, aber nach unserer gemeinsamen Lesung Gott sei Dank mehr!... Unsere Lesung war wirklich sehr schön und hat allen sehr gut gefallen!“ Inge: „Ich habe den Leseabend am Mittwoch wirklich sehr genossen. Und die slowakischen Texte zu hören, hat mir viel viel Freude gebracht. Ich kann zwar die Worte nicht verstehen, aber der Klang hat mich berührt...“

Myslím, že nápad takýchto literárnych večerov je zaujímavý, a už sa teším na ďalšie pokračovania. Na literárnych stretnutiach vidno, ako ľudia z rôznych kútov sveta podobne myslia, cítia či píšu. A pokiaľ ide o slovenčinu, opäť sa raz potvrdilo, že „našej matky reč je krásota“ a že je to reč naozaj ľubozvučná... ■

Veronika Šikulová

(*1967)

je dcérou jedného z posledných klasikov slovenskej literatúry – Vincenta Šikulu. Doteraz vydala tri prozaické knihy pre dospelých – Odtiene, Z obloka a Mesačná dúha a jednu veselú knihu pre deti To mlieko má horúčku. Žije a tvorí v Modre.

STOJKA

Do noci zakašlem, nech viem, že naozaj som. Na hrdlo si pritískam šál, ba možno budem musieť vypiť vajko, aby som mala čistý hlas. Vonku fúka vietor, šibuje suché lístie po ceste.

Vidím veci, stromy, obrázky vo svojej zaťatosti, no kde sa im len stratil rám?

Ako vziať naspäť svoje slová? Ved' vtáka nechytáš za krídla, vráť sa späť! Možno ich treba vyslať znova, tak ako poslov, holuby, ako spomalený film.

Keď z nášho dychu vonia vojna, len občas kdesi cinkne smiech! Ty mi lúskaš pod nosom prstami, zatiaľ čo ja si doladujem vlasy, nech majú správny tón, zatiaľ čo ja si brúsím krok, nech ho mám ostrý, presný, jasný ako pondelok.

Ja idem od kôstky svojho detstva. Pomaly, ako slimák, lížem zem. Srdce si kvôli tebe vyklbim a postavím sa hoci aj na hlavu, len aby som ťa lepšie videla.

FOLKLORISTA VILIAM GRUSKA:

V Lúčnici si odtancoval pätnásť rokov. Takmer štyridsať rokov staval scény amfiteátrów na festivaly vo Východnej, Podpoľaní, Roháčoch či Turci a pripravoval scénické folklórne programy so stovkami účinkujúcich z celého Slovenska. Pozná príbehy obcí a osudy ľudí, čo v nich žijú. Scénograf, architekt a zanietený folklorista Viliam Gruska vždy veril v jedinečný kolorit Slovenska, ktorý vytvárajú ľudia so zmyslom pre tradíciu a jemnú ľudovú krásu. Dnes skepticky hovorí: „Sú obce, kde je veľký záujem o prírodu a kultúrne hodnoty, ale vo všetkom, bohužiaľ, vyhráva tuposť a primitívnosť. Kultúra našich ľudí hrubne.“

Hovorí sa o vás, že ste človek, čo pozná Slovensko najlepšie. Je to tak?

Celý život sa usilujem spoznávať Slovensko zvonka aj zvnútra. S Lúčnicou sme pochodili celú krajinu, ale najmä v zahraničí som si uvedomil, že hoci vyvážame spev a tanec v nejakej scénickej podobe, to podstatné, čo na Slovensku je, sa nedá vyjadriť takýmto stručným spôsobom. A keď som prestal tancovať, začal som pripravovať programy pre folklórne festivaly, ktoré sa netýkali tanca ani spevu. Takto som prenikol dovnútra rôznych spoločenstiev, ale aj jednotlivých ľudí z rôznych kútov Slovenska, dôverne som sa zoznámil s ich životmi a asi som našiel správnu cestu, ako dosiahnuť, aby sa mi zdôverili.

Ako sa vám darilo nachádzať takých ľudí?

Všade, kde som pracoval, mi priatelia a známi poradili a niekoho podšuchli. Zaujímavé je, že v obci vždy vedia, kto je múdry. Keď som v roku 1976, v príprave programu Matka v mojej zemi, poprosil 36 vedúcich folklórnych skupín, aby mi z obcí vytypovali ženu a matku, ktorá si takéto vznešené pomenovanie s veľkým M zaslúži u všetkých ľudí, všade sa našli také, ktorých životný príbeh by stál za celovečerný film. Na

Foto: Karol Konrád

Lúčnica na svojej prvej návšteve vo Viedni

dedinách funguje kolektívna spravodlivosť, aj keď dedičania na všeličo reagujú zotrvačne... Väčšinou to boli ľudia zo stredných alebo zo slabších sociálnych vrstiev - takí „obyčajní“, ktorí museli veľa prekonať a našli v sebe sily zdolať ťažkosti. A to ich v očiach obce vyzdvihlo.

Radi sa vám zdôverili?

Zaujímam sa o nich v celosti. O niektorých z nich som dokázal bez poznámok rozprávať aj celé hodiny. Tým, že som sa zaujímal o ich najsúkromnejšie starosti, získal som si ich dôveru a potom boli ochotní podľa mojich pokynov účinkovať. Pochopili, že ich výstup bude mať zmysel až v celku. Veľakrát som ich navštevoval. Raz som pripravoval rozhlasový program Stará matka Mária - o neuveriteľnom životnom

príbehu ženy z kopanice Krásny dub, ktorá pochovala sedem detí, trikrát vyhorela, zomrel jej muž, postavila tri domy. Hoci vážila len 48 kilogramov, sama vynosila do vzdialenosti 6 kilometrov 50 metrákov cementu, teda sto vriec. Keď som u nej nahrával, zobrala ma bokom a dala mi do vrecúška 6 vajec, ale tak, aby to nevidela nevesta. A o chvíľu si ma vyhládla nevesta, a hovorí mi: "Babke to neukazujte, aby si nemyslela, že z domu vynášam!" No ja som musel ísť na východné Slovensko, tak som sa zastavil za pani učiteľkou v dedine a tých 12 vajec som jej dal, ale s prosbou, že u Mikušincov by sa to nemali dozvedieť. Teraz však sám zrádzam toto krásne tajomstvo... Tá stará matka bola narodená v jednom roku s mojou mamou. Vlani mali sté výročie narodenia.

SLOVENSKO PUSTNE AKO KRAJINA, ČO ZARASTÁ BURINOU

V roku 1986 ste urobili program venovaný Rómom. Stala sa z toho nadčasová udalosť, ktorá rezonovala ešte veľmi dlho po tom, ako odznela. Bol by podobný projekt reálny aj v dnešnej spoločenskej nálade?

Bolo by to veľmi zložité, lebo Rómovia každého Neróma, ktorý vstupuje do ich problémov, vnímajú veľmi podozrievavo. A opodstatnene, lebo 90 percent aktivistov sa im venuje len pre vlastný zisk, a Rómovia to vedia. Sami však svoje problémy nikdy nevyriešia. Keď som plánoval urobiť film, čo sa stalo po 10 rokoch od programu vo Východnej, chodil som na prípravné cesty, a všade ma úžasne privítali, lebo som pre nich ostal legendou. V Trebišove sa dokonca zišla celá 4-tisícová komunita, lebo som prišiel medzi nich. Potom z výroby dokumentu zišlo, lebo niektoré moje závery boli pre dramaturga neprijateľné.

Ktoré napríklad?

Myslím si, že najpodstatnejšie obdobie vo vývoji rómskych detí je medzi 4. - 6. rokom, teda v predškolskom období, keď ešte môžu získať základné hygienické návyky. Na východnom Slovensku v každej dedine, kde žijú Rómovia, je autoritou farár. Navrhoval som, aby po špeciálnej príprave takýto farár viedol tieto detičky. Určite by získal u ľudí porozumenie a presvedčil by rómskych rodičov, aby svoje deti dávali do predškolských zariadení, lebo po 6. roku je už neskoro. Potom už nastupujú chápadlá takzvaných osobitných škôl, do ktorých sa zaraďujú pre mentálnu zaostalosť mnohé deti, ktoré sú postihnuté sociálnou zaostalosťou. Vytvára to situáciu, keď 15 - 16-ročné deti dostávajú celoživotnú diagnózu trvalej duševnej invalidity. Takto zbytočne narastá obrovská záťaž pre celú spoločnosť. Je to bolestivý problém, ktorý sa zakrátko stane problémom celej Európy.

Nevidíte nejaké prirodzené riešenie z radov samotných Rómov?

Už tu sú nejaké náznaky, kam sa to celé uberá. Myslím si, že o pár desaťročí, možno iba o jedno, sa mnohé terajšie automobilové závody premenia na závody na rozoberanie áut, bielej techniky a počítačov. Vtedy tam nájdú uplatnenie aj Rómovia. Už to začínajú robiť - kupujú z kovošrotu autá a rozoberajú ich na jednotlivé materiály. Videl som to nedávno v Cerove, v Krupinskej vrchovine,

aj v Košariskách na Myjavsku. Aj deti si tu nachádzajú uplatnenie.

Prečo si myslíte, že sa budú naše závody uberať týmto smerom?

Náš priestor je podľa mňa vyhladený na likvidáciu odpadu. Keď som bol vo funkcii predsedu výboru Matice slovenskej, prišli také ponuky od zahraničných Slovákov. Sľubovali, že nám dajú veľa peňazí, ale musíme nájsť priestor pre technický aj rádioaktívny odpad. Odtvtedy si túto tému pozorne všimam. Existuje návrh, aby každý štát zlikvidoval presne také množstvo technického odpadu - áut, bielej techniky, počítačov - koľko toho vyrobí. Nebude dlho trvať, aby začal platiť. A my tu vyrábame všetko... Na hornej Orave zanikli mnohé fabriky, ostalo tam bez práce viac ako 5-tisíc vysokokvalifikovaných ľudí a zrazu, po šiestich rokoch začali vznikáť firmy, ktoré vyrábajú to isté, čo závody predtým, ale už s obrovským nátlakom na ľudí, až s vydieraním. Pre to, aby deti dokončili školy, sa aj 50-ročná žena zamestná niekde, kde robí 14 hodín denne po stojačky za veľmi smiešny plat. A odpadáva, nevládze. Voľný čas venujú títo ľudia len rozptýleniu, úniku od reality. Úplne strácajú záujem o zmysluplné aktivity, vzdelávanie, kultúru. Stačia im otupujúce reality šou. A tak Slovensko pustne. Aj vnútorne, aj ako krajina, ktorá zarastá burinou a krovinami.

Neveríte už ani na ľudový kultúrny potenciál?

Rád by som mu veril. Len dúfam, že sa mýlim, ale presvedčený som skôr o opak. Sú obce, kde je veľký záujem o prírodu a kultúrne hodnoty, ale vo všetkom, bohužiaľ, vyhráva tuposť a primitívnosť. Kultúra našich ľudí hrubne. Čo je v médiách, je na piedestáli - to je prvé, super, naj. A čo majú tí ľudia robiť? Musia predsa tomu veriť. Povedia si: 'Je možné, aby nás verejne podvádzali? Aby s nami manipulovali?' Nemôžu, a ani si to nechcú pripustiť, že by to bolo možné, lebo to už by bol úplný koniec.

Stáli ste pri najväčšom rozmachu ľudovej kultúry, ktorý sa odohral v minulom režime. Po novembri 1990 folklórne festivaly postupne strácajú svoju dôstojnosť. Prečo je to tak?

Ukazuje sa, že sa tu vymysleli nové princípy, ktoré sú obľudnejšie, ako boli tie socialist-

tické. Tá jedna strana, ktorá tu bola, nikdy nemohla dosadiť až takých nekvalifikovaných ľudí, ako to robia tie dnešné. Nemohla si to proste dovoliť. Dnes strany, ktoré vznikli z bubliny na ulici, vyhrajú voľby a dosadzujú zo svojich radov ľudí, akých majú k dispozícii. Vospolok sú to mimoriadne rafinovaní, vypočítaví karieristi, ziskužravci - ako to písal vo svojich novinových článkoch Milo Urban, keď vznikol slovenský štát. A zrazu len zistíte, že nejaký dôležitý odbor ministerstva kultúry či školstva vedie človek, ktorého meno ste nikdy nepočuli.

A vy vraj poznáte každého...

Naozaj poznám množstvo ľudí a veľa odborníkov. Žasnem, ako je možné, že sa to až takto rozmáha! Navyše, zažívame tu veľmi rafinovaný podvod. Odovzdať všetky kompetencie, čo sa týka kultúry a školstva, dedinám a obciam, je veľmi nebezpečné. Ľudia na vidieku sú volení na rovnakom stranickom princípe a len ich osobná kvalita rozhoduje o tom, ako to školstvo pôjde ďalej. A učitelia sa bránia často iba pasivitou, lebo sami nevládu dobehnúť to, kam sa uberá celá spoločnosť. Čo všetko by mali vedieť a nevedia. Aj o tom, v čom sú reklama, marketing a všetky médiá už dávno zorientované. Učitelia veľakrát nedokážu deťom pomôcť sa zorientovať. A obce si chcú privlastniť aj festivaly, pričom, napríklad Folklórny festival Východná, fenomén, ktorý vytvorilo asi 200 talentovaných odborníkov a vzdelaných entuziastov, je niečo celkom iné ako obec Východná. To, čo sa deje, je rovnako absurdné, akoby v nejakej výnimočnej lokalite založili výskumný ústav pre jadrovú fyziku a o 10 rokov sa budú usilovať obyvatelia a činovníci obcí z tejto lokality obsadiť všetky vedúce posty tohto ústavu. Len preto, že je to u nich. Ti, ktorí zakladajú veľké festivaly a nielen folklórne, sú za chvíľu vytlačení tými, čo si ich chcú privlastniť, šípiac možnosť čosi získať.

Čím si vysvetľujete, že to, čo ste zažívali ešte pred dvadsiatimi rokmi, sa beznádejne vytráca? Ved' médiá nemôžu úplne za všetko, čo sa deje s povedomím ľudí...

Mnohé je zakliate aj v školstve. Dlhodobo išli za učiteľov ľudia, čo sa inde z rôznych príčin nedostali, a boli ochotní prijať podmienky, ktoré vtedy platili - vzdať sa náboženstva, propagovať a brániť socialistickú ideológiu. A zotrvačnosť smerom k nekvalite pokračuje.

Vidím v školstve veľké rezervy. Dostávam sa často do bytov učiteľov a stačí mi pozrieť si ich knižnice. V jednom dvojhodinovom rozhovore, ani nemusím vstať z kresla, sa dozviem všetko o ich vkuse, názoroch, kultúrnom obzore. Všimnem si týždenníky, ktoré majú položené na stole, knihy, ak nejaké majú, a porovnam to s tým, čo ostalo po mojich rodičoch - zobraň spisy slovenských autorov, klasika svetovej literatúry, skoro všetko, čo vtedy u nás povychádzalo... Pre mňa bol najväčší dar, keď som si ako 10-ročný kúpil svoju prvú knihu - Quo vadis od Henryka Sienkiewicza. Keď prišli do dediny predávať knižky, bežal som za mamou, ktorá mi požičala peniaze. Potom som jej ich splácal.

Mali ste z čoho?

Vždy, keď som šiel do obchodu, na poštu, doniesol som vyúčtovanie, a z toho, čo som vrátil, mi mama drobné dala za cestu alebo dobré vybavenie.

Myslíte, že dnešní rodičia nedokážu takto viesť svoje deti?

K takémuto základu môže doviest deti na dedine v prvom rade dobrý učiteľ, vidiecky rodič na to, v mnohých prípadoch, nemá vybavu alebo čas. Keď sme s bratmi odišli z domu, naša mama dlho žila sama a ešte 7 rokov učila a pripravovala deti na recitačné súťaže. Nedávno som sa dostal k jej poznámkam o výchove a až teraz som si uvedomil, aká to bola rozhladená a sčítaná žena, hoci skoro celý život učila prvkov. Spoznal som jedného jej žiaka, dnes je to 60-ročný plukovník - psychológ, ktorý spomínal, ako v ich prvej triede moja mama napísala na tabuľu slová piesne: 'Dievča, dievča, čože to máš? Ružu, ružu, komu ju dáš?' Keď sa ju žiaci naučili spievať, moja mama povedala: 'Teraz dávajte pozor, čo sa stane, keď tieto slová napíšem nesprávne!' Zotrela nejaké písmenká a na tabuľi odrazu stálo: 'Ružu, ružu, komu Judáš?' Bolo to v roku 1952, keď sa už na školách náboženstvo nevyučovalo. A tento plukovník po 54 rokoch napísal, že keď ho v jeho živote niečo zlé pokúšalo, vždy si spomenul na Judášov príbeh a pesničku o ruži...

Po revolúcii v roku 1990 ste boli krátko predsedom výboru Maticy slovenskej. Má ešte táto neviditeľná inštitúcia nejaký zmysel?

Naozaj je neviditeľná, lebo nemá nijakú koncepciu. Bol som tam síce len pol roka

a funkciu som vykonával bezplatne, no vtedy, v prvom polroku roku 1990, sa toho udialo naozaj veľa. Napriek tomu vo všetkých napísaných prácach o Matici sa tento polrok dokonale umlčal. Všetko, čo sa udialo, ostalo zakryté. Uviedli len toľko, že som kládol ciele, na ktoré Matica nestačila a nemala na to finančné prostriedky...

Odkryjete teraz, čo sa vtedy umlčalo?

Pripravili sme projekt Slovenského medzinárodného centra vzdelanosti, do ktorého som získal 50 expertov zo všetkých vrstiev kultúry a umenia. Centrum malo reálnu možnosť pripojiť sa cez môjho staršieho brata Jozefa aj na prostriedky IBM. Malo to byť centrum pre vyššie vzdelávanie - SICAS. Dopracovali sme sa do fázy, keď tento projekt prijal aj vtedajší predseda Európskeho parlamentu Björk. Čestným predsedom rady SICAS sa stal Alexander Dubček, vláda projekt v júni 1990 schválila a uložila vtedajšiemu podpredsedovi vlády Jozefovi Markušovi, aby ho rozpracovaný predložil na prvé zasadnutie novej vlády, po voľbách. Ten sa však v auguste 1990 stal novým, plateným predsedom Maticy. A keď mal tento projekt Jozef Markuš predložiť pred novú vládu, zavrela sa za ním voda.

Ako za Maticou? Čo by mala podľa vás táto inštitúcia robiť dnes?

Matica je mimo života. Potrebuje nový program, asi taký, aký si ho koncipujem sám pre seba - smerom k deťom, k mladým ľuďom, k rozvíjaniu ich talentu, tiahly za poznáním, umením, ale aj smerom k vidieku, ku všetkým... Od môjho odchodu z Maticy som urobil veľa programov o našich najväčších osobnostiach - Cyrilovi a Metodovi, Bernolákovi, Hviezdoslavovi, Hlinkovi, Björnsonovi, Štefánikovi. Ak by som o nich mal debatovať s činovníkmi z Maticy, sotva by o nich vedeli viac.

Svoju zvedavosť na ľudí a pochopenie pre ich rôznosť ste nadobudli zo svojich detských zážitkov, keď cez vašu dedinu pol roka prechádzala frontová línia. Ešte si spomeniete na ten čas?

Iste, uvedomovali sme si hrôzy, ktorých sme boli svedkami. Keď nás s bratmi, napríklad večer pred spaním, mama poumývala, musela nás zakryť dekou, aby nás mohla previesť cez našu 'bielu izbu', kde sa robili

prvé zákroky raneným - pilili sa nohy, vybrali guľky. Vnimali sme to však detsky - mal som 9 rokov. Vtedy tam boli Maďari, Nemci, ale deti sa to nejak neťahalo. Pamätám sa najmä na hlad... Nebrali sme to dramaticky, ale myslím si, že keď človek nezažije krajné situácie, nie je ostražitý. Musíte sa raz pošmyknúť na ľade alebo na snehu, aby ste si uvedomili, ako máte kráčať. Keď sa trochu, aj keď bez následkov, nepošmyknete, môžete zle spadnúť a už s následkami.

Nesmeruje podľa vás národná kultúra k akémusi veľkému šmyku práve teraz, keď je vo vláde strana, ktorá usilovne bdie nad našimi národnými záujmami?

Už v čase vzniku novodobej Slovenskej národnej strany som poznamenal, že v nej musí byť Slot, keď je na Slovensku Duray. A Duray bol prvý. Keď som bol v Matici, prosil som ho písomne, aby mi poslal svoju knihu Psi obojok, ktorú vydal v roku 1983 v maďarčine a angličtine v USA, no nereagoval. Keď som si ju neskôr zohnal inou cestou, pochopil som, prečo. Boli tam nezmysly. A myslím si, že nie je náhoda, že v SNS sú ľudia, čo ju vlastne kompromitujú. To je tiež istá metóda. Bývam na pavlačí, kde sme šiesti - keby som chcel pohnevať dvoch a čakal na to, aby sa niekto vystaľoval, tak by som začal intrigovať a hádzať anonymy do schránky.

Nie je to trochu konšpiratívna úvaha?

Spomínam si na starší príbeh z Gemera, keď po jednej vražde Slováka bola dvakrát po sebe zdemolovaná celá rómska osada. Ľudia z Rožňavského okresu nevedeli, čo majú spraviť s 295 Rómami, a tak ich vyviezli do Olomouca. V strede Olomouca boli vtedy ruskí vojaci, opustené historické budovy a kláštor, a nemal tam kto zametať... Nikdy sa oficiálne nevyšetrilo, prečo jeden starý Róm, ktorého prezývali Neger a mal 12 detí, zabil mladého blondiaka, ale všetci vedeli, že ten blondiak chcel Negra zničiť, urážal ho a traktorom ho zatlačal do močovky. Hovorilo sa o tom na družstevnej schôdzi, kde sa ženy zastávali Negra, keď traveli, že je to poctivý robotník a otec, a nie je dobrý, keď ho niekto ponižuje. Mládenec, traktorista, ho vyprovokoval do krajnosti, a tak ho Neger v noci, po zábave vybrúseným listom na pilku zabil. Zaujímavé však je, že v pozadí bol spor 'bielych' - dvaja bohatí gazdovia žili vedľa seba v strede dediny

a niekoľko generácií sa sporili o spoločnú studňu a hrušku. Keď jeden z nich dal svojich troch synov za žandárov, druhý sa odsťahoval, ale svoj dom ponúkol práve Negrovi. Rómska rodina tu bola použitá ako pomsta. Rómovia sú vlastne odrazom, zrkadlom procesov v našej spoločnosti...

Čo sa stalo s vystáňovanými Rómami?

Chcel som si tento príbeh overiť, tak som sa naň pýtal mnohých, čo pochádzajú z tohto kraja a sú dosť vysoko postavení, no nechcú o tom hovoriť... Členovia folklórneho súboru z tej dediny mi však porozprávali, ako boli raz na vystúpení v Olomouci. V amfiteátri nebol nikto, len 300 Rómov, a polícia v strehu. Rómovia si však začali spievať spolu s účinkujúcimi - chceli si rozpomenúť na rodný kraj. Potom sa s nimi s plačom rozlúčili, naložili im do autobusu debničky piva, vodky a odprevadili ich ako rodákov. Bolo to 12 rokov po tej dráme... Rómovia pri speve zo svojej pamäti vygumovali všetko zlé.

Raz ste poznamenali, že ste sa nikdy nestretli s jedinou slovenskou piesňou, ktorá by v sebe niesla skryté negatívne posolstvo. Nie je to prehnané?

Je veľa lascivných a hrubých piesní, ale nijaká pieseň neprovokuje na pomstu, násilie, dobyvačnosť či opovrhnutie inými. Slogany typu "rež a rúbať do krvi" sú propagandistické novotvary, ktoré nevyvrelí z citlivej ľudovej tvorivosti a kultúry.

Básnik Hviezdoslav bol právnik - videl biedu drobných ľudí, ich smutné príbehy a životy, hlúposť, ľudskú obmedzenosť, ale miloval ich a veril v budúcnosť národa.

Prečo práve takáto viera zomiera?

Dušu národa musí reflektovať umenie, ale mnohým sa to máli - chcú ísť vyššie, presiahnuť horizont jednej krajiny, byť zaujímaví pre iných a uplatniť sa vo svete. Navyše, stále zažívame bolestnú reakciu na to, ako nám 40 rokov vnucovali národné hodnoty so silným sociálnym akcentom. Je veľa básnikov, čo vnímajú Slovensko a rozvážne pomenúvajú jeho stav, ale je málo takých, ktorých by národ zaujímal z pohľadu, aký ho mal Hviezdoslav. Postupne sa však pod tlakom iných určite začne vynárať väčší záujem o tieto témy. V Európe panuje trend zachraňovať

regionálne špecifiká. V pluralite je budúcnosť. Lenže toto stanovisko má veľkého nepriateľa - trh a zisk. Rozdrobená Európa na regióniky, ktoré sa držia svojho, nie je zaujímavá pre odbyt hoci takých hudobných nahrávok - je lepšie, keď je trh väčší. Nevie, či Washingtonský dohovor nebol pre ľudstvo osudný.

Čo máte na mysli?

Dohovor z roku 1949, ku ktorému v roku 1990 pristúpilo aj Československo, hovorí o tom, že vrcholom všetkého snaženia je súkromné podnikanie, ktorého cieľom je zisk. Preto sa musia oslabiť sociálne vstupy štátu, a aby sa oslabili, musia sa mu odobrať zdroje. Tento dohovor o fatálnom uprednostnení zisku, ku ktorému sa prihlásili mnohé štáty sveta, vznikol v čase, keď ešte neboli na obzore tie strašné vízie budúcnosti a ekologickej katastrofy, čo vidíme dnes. V tomto bolo ľudstvo ešte bezstarostné. Dnes z toho máme zmätok, a obávam sa, že kritici dohodnutých princípov budú mať napokon pravdu. Vždy je veľmi nebezpečné, keď sa nezvažuje miera exploatacie prírody a človeka. Ak uznávame evolučné princípy, musíme uznať aj to, že vyžadujú isté tempo. Nové objavy poznania nemôžu urýchliť vývoj samotného človeka. Ľudský organizmus a jeho schopnosti vyvíjať sa a vnútorne meniť nenapredujú rovnako rýchlo ako nové poznatky - niektoré veci sa musia usadzovať aj niekoľko generácií. Možno časom budú zaujímavejší tí, čo majú drobnejšie ruky, lebo budú môcť pracovať na miniaturizovanej technike, ale stále je hranicou všetkého samotný človek.

Prebraté so súhlasom autorky, za čo jej aj touto cestou ďakujeme.

Tina Čorná (občianskym menom Valentína Zimanová) pôsobí v denníku SME ako redaktorka od roku 2001.

Ťažiskom jej práce sú rozhovory s osobnosťami kultúrno-spoločenského života, politikmi a vedcami.

V rokoch 2004, 2005 a 2006 sa v kategórii Najlepší rozhovor v printových médiách stala trikrát po sebe víťazkou Novinárskej ceny - súťaže, ktorú vyhlasuje Nadácia otvorenej spoločnosti.

SME, 9. júna 2007

VILIAM JÁN GRUSKA (1936)

- vyrastal v učiteľskej rodine v Rabčiciach. V roku 1959 ukončil štúdium na Fakulte architektúry

a pozemného staveľstva SVŠT v Bratislave. V 60. rokoch viedol Odbor scénografie Slovenskej televízie, v 70. rokoch bol architektom v Slovenskej filmovej tvorbe a napokon scénickým výtvarníkom v slobodnom povolaní. Bol členom súborov Lúčnica a Technik, autorsky spoluvytváral Folklórny festival Východná, Západoslovenské folklórne slávnosti, Folklórne slávnosti pod Poľanou v Detve, Podroháčske folklórne slávnosti, Turčianske slávnosti folklóru, Kysucké folklórne slávnosti - Ochodnica, Dni národnej kultúry v Honte a Novohrade a mnohé ďalšie. Je autorom desiatok scénických programov, folklórnych hudobných a výtvarných súťaží. Stal sa architektom v rade slovenských filmov (Straty a nálezy, Uhol pohľadu, Chodník cez Dunaj, Kráľ Drozdia brada, Mahuliena Zlatá panna, Perinbaba, Šipová Ruženka, Sokoliar Tomáš a mnohých ďalších). Je autorom publikácií Cesta a ozveny diela Milana Rúfusa, Milo Urban - Velikán spod Babej hory, Cesty hudby či Neznáme Slovensko, ktorá získala ocenenie najkrajšej knihy v Česko-Slovensku za rok 1991.

ŽIVÁ A MŔTVA VODA

22. marec je od roku 1993 Svetovým dňom vody. Spojené národy tento deň navrhli v roku 1992 v rámci Agendy 21 na rokovaní UNCED v Rio de Janeiro v Brazílii. Dôvodom je, že na svete trpí viac ako miliarda ľudí nedostatkom pitnej vody a nemá k vode vôbec prístup. Propagácia agentúr OSN a nevládných organizácií venujúcich sa problémom spojeným s vodou je zameraná na čistotu a ochranu vôd a ich šetrenie. Okrem toho sa každý rok spracúva určitá špecifická téma súvisiaca s vodou. V roku 2006 to bola „voda a kultúra“, koordinátorom bolo UNESCO a v roku 2007 je témou „zvládnutie nedostatku vody“, koordinované FAO (Food and Agriculture Organisation pri OSN).

NAJROZŠÍRENEJŠIA LÁTKA NA ZEMI

Voda je najrozšírenejšou látkou na Zemi. Predstavuje podstatnú zložku biosféry a popri pôde má prvoradý význam pre zabezpečenie výživy ľudstva. Voda (chemický vzorec H_2O) je chemická zlúčenina vodíka a kyslíka. Je základnou podmienkou pre existenciu života na Zemi. Za normálnej teploty a tlaku je to bezfarebná, číra kvapalina bez zápachu a chuti. V prírode sa vyskytuje v troch skupenstvách: v pevnom (sneh, ľad), v kvapalnom (voda) a v plynnom (vodná para).

Pravidelným príjmom čistej vody poskytujeme svojmu organizmu hodnotnú službu. Pre naše telo, zložené z dvoch tretín z vody, je voda kľúčom k dobrému zdraviu.

Voda tvorí najväčšiu objemovú zložku organizmu, rastlín a živočíchov. Preto je symbolom života našej modrej planéty - Zeme.

Získavať kvalitnú a hodnotnú pitnú vodu v ekologicky narušených systémoch priemyselnej civilizácie je čím ďalej tým namáhavejšie. Kvalita vody ovplyvňuje

i to, ako organizmus reaguje a ako s ňou hospodári. Pri nevhodnom výbere tekutín môžeme telu skôr uškodiť ako prospieť.

KOLKO PIŤ

Dostatok vody v tele zabezpečuje správnu funkciu obehového a vylučovacieho systému. Voda je garantom nevyhnutnej látkovej výmeny medzi bunkami v organizme. Zabezpečuje na jednej strane dopravu živín, na strane druhej odvádzanie škodlivých látok z tela. Význam vody v tejto funkcii stúpa najmä v situáciách, keď je organizmus

oslabený telesným vyčerpaním, chorobou alebo prechádza niektorými fyziologickými zmenami (tehotenstvo, dojčenie a pod.). Množstvo vody, ktoré spotrebujeme, sa líši aj v závislosti od veku. Dospelý človek by mal prijímať 2 – 3 litre tekutín denne, z čoho 1,5 – 2 litre priamym pitím. V letných horúčavách až 5 litrov tekutín.

U starších ľudí sa prejavuje chronická dehydratácia. Ich metabolizmus sa spomaľuje, ubúda vnútorná voda v tkanivách, klesá pocit smädu. Preto je nutné cielene myslieť na priebežné pitie a zásobovať organizmus dostatočným množstvom tekutín. Pri takej vysokej nevyhnutnej dennej spotrebe tekutín je nesmierne dôležité venovať pozornosť tomu, akou vodou organizmus zásobujeme.

Keď dlhodobo konzumujeme obľúbené minerálky, ktoré sa vo väčšine prípadov vyznačujú vysokou koncentráciou minerálnych solí, neprospievame svojmu zdraviu. Nadbytočné minerály sa v tele hromadia a nepriaznivo ovplyvňujú napríklad obličky a pečeň.

ALEBO ČO VIEME A NEVIEME O VODE

VODA AŽ DO BYTOV

Zavedením vodovodov až do našich bytov sme síce získali pohodlie a dostatok vody, ale stratili sme kvalitu vody a zároveň niečo podstatné z ľudského hľadiska – stratili sme vzťah a úctu k vode. Naši predkovia pokladali vodu za jeden zo štyroch základných životných prvkov a základných princípov. Prisdzovali jej, takisto ako zemi, ohňu a vzduchu, takmer ľudské vlastnosti.

Ak si predstavíme, že voda má schopnosť nejako sa „cítiť“, nie je ťažké odhadnúť, ako by sa asi cítila voda bublajúca a slobodne tečúca v horskom potoku a ako sa cíti voda mesiace uzavretá v umelohmotnej fľaši alebo znečistená odpadom v kanalizácii.

O vode vieme stále veľmi málo. Vieme, že sa používa ako výborný nositeľ informácie v homeopatii. Homeopatia je účinná metóda, nepoškodujúca organizmus vedľajšími účinkami. Väzby medzi molekulami umožňujú tvorbu zložitejších

štruktúr a niektoré teórie hovoria práve o možnosti vykladať prenos informácie týmito rezonanciami vznikajúcimi v molekulárnych štruktúrach vody.

VODA V ROZPRÁVKACH

V mnohých rozprávkach sa spomína živá a mŕtva voda. V ekologicky čistej prírode má voda schopnosť spontánne sa čistiť, energetizovať a stávať sa živou vodou v tom najlepšom zmysle. Spontánna regenerácia vody môže však dnes prebiehať len zriedkakedy.

Už starí Sumeri poznali princíp regenerácie a harmonizácie vody. Odtiaľ pochádza myšlienka čistiť a regenerovať vodu špeciálnym spôsobom, ktorý vyvinuli japonskí vedci. Rozvíja sa AQD technológia využívajúca diamantovú vodu tak v poľnohospodárstve, potravinárstve a priemyselných odvetviach, ako aj v zdravotníctve. Jej zloženie sa zhoduje so zložením pramenitej vody, neobsahuje škodlivé látky, ale obsahuje zároveň

látky nevyhnutné pre človeka a život. Neobsahuje ani dezinfekčné prostriedky. Má inú viskozitu.

VODA A KULTÚRA

Za posledných 40 rokov sa používanie slova „kultúra“ značne zmenilo. Dnes je kultúra aj odkazom na určité formy správania, ktoré charakterizujú meradlo hodnôt človeka alebo spoločenstva. Vysoko rozvinutý štátny systém je nemyšliteľný bez jemu zodpovedajúcej úrovne kultúrneho rozvoja. Paralela so zmenou vzťahu ku hospodáreniu s vodou na tomto mieste nie je náhodná. Meradlom kultúry štátu je aj dostatočná ponuka čistej, bezchybnej vody. Naskytá sa otázka, či sme si už príliš nezvykli na takúto ponuku, či vieme oceniť, že jej máme (ešte) dosť. Asi je to naozaj tak, ako hovorí izraelské príslovie, že pravú chuť vody spoznáš len na púšti. ■

Zdroje: TS-FitServer,
<http://www.bmu.de/gewaesserschutz>
Spracovala: ik

POHĽAD ZVONKA NEZVÄZUJTE SA PRAVIDLAMI

Očami zahraničných filmových profesionálov reflektujeme aktuálne postavenie slovenského filmu za hranicami našej krajiny. Rakúšan Otto Reiter sa už vyše dvadsať rokov venuje filmu ako novinár, programový pracovník a moderátor festivalu Viennale a spolupracovník iných festivalov v Rakúsku, Nemecku, Holandsku, Českej republike, Švédsku a ďalších krajinách.

Záber z filmu Záhrada od Martina Šulíka

Do akej miery je slovenská kinematografia známa v Rakúsku?

Žiaľ, slovenské filmy sú v Rakúsku prakticky neznáme. V tomto sme

se od politických zmien v roku 1989 vôbec nič nezmenilo. Ela Havettu, Juraja Jakubiska a Dušana Hanáka uznáva a obdivuje len hŕstka filmových entuziastov. Ale na druhej strane, aj medzinárodne uznávaných rakúskych filmových režisérov Ulricha Seidla a Michaela Hanekeho pozná len málo ľudí. Ak by ste sa na nich spýtali niekoho dokonca i vo viedenských uliciach, bola by to katastrofa, pretože ich mená sa nikdy neobjavili v zábavných programoch alebo v rubrikách bulvárnych časopisov.

Uvádzajú sa slovenské filmy u vás na festivaloch? Stane sa, že do televízneho programu je zaradený slovenský film?

Začiatkom 90. rokov sa Jakubiskove, Havettove a Hanákové filmy hrali v jednom viedenskom kine počas prehliadky filmov z východnej Európy. A potom už nikdy. Ani

televízna stanica ORF sa nezmenila od čias studenej vojny a stále v nej dominujú americké filmy. Ľudia poznajú lepšie problémy detí a dospelých v Los Angeles a New Yorku, než tých, ktorí žijú neďaleko od nich – v Bratislave, Prahe alebo v Budapešti, pretože ORF nevysiela filmy ani z jednej z týchto krajín. A do filmovej distribúcie sa v poslednom čase dostala len Záhrada Martina Šulíka.

Spolupracujete so Slovenskom? Ak áno, na akých projektoch?

Už vyše dvadsať rokov navštevujem raz do roka Bratislavu. Najprv to boli prehliadky českých a slovenských filmov, v súčasnosti je to Medzinárodný filmový festival Bratislava. Som tam jediným Rakúšanom, ale vôbec sa tam necítim sám. Keď sa potom vrátim domov a rozprávam sa o slovenských filmoch s ľuďmi z filmovej brandže, usmievajú sa, ako keby som im hovoril o exotickom zájazde do veľmi ďalekej krajiny.

Aká je pozícia rakúskych filmov voči zahraničným snímkam na domácom distribučnom trhu?

Každý rok sa v Rakúsku vyrobí 10 až 15 celovečerných filmov. Na takú malú

krajinu to vôbec nie je zlé. Stefan Ruzowitzky mal tento rok film *The Counterfeiters* v súťaži na festivale v Berlíne, *Freigesprochen* Petra Peyersa súťažil v Locarne a nový film Ulricha Seidla *Import Export* súťažil o Zlatú palmu v Cannes. To však vôbec neznamená, že rakúske filmy sa dobre prijímajú aj doma. Film Michaela Hanekeho *Utajený* získal celosvetovú pozornosť po tom, ako bol uvedený v súťaži v Cannes, ale v Rakúsku ho videlo len 51 156 divákov. Na bondovku *Casino Royale* ich prišlo desaťkrát viac (527 667 divákov) a „lacnú“ nemeckú komédiu *Sedem trpaslíkov* videlo 461 783 divákov.

Čo podľa vás môže pomôcť národnej – napríklad slovenskej – kinematografii, aby sa presadila v zahraničí?

Nezväzujte sa pravidlami. Nakrúťte niečo originálne, anarchistické, podvrtné, ale nejakým spôsobom geniálne. Už celé roky čakám na nejaký triler, komédiu alebo ešte lepšie satiru o časoch za Mečiara. Je úžasné, že Dušan Hanák učí na Vysokej škole múzických umení, ale ja od neho zúfalo očakávam nový film.

Zdroj: www.filmsk.sk

STRATENÝ ČAS?

Slovensko 1969 – 1989
v dokumentárnej fotografii
SNG, Bratislava,
Námestie Ľ. Štúra 4,
Esterházyho palác,
1., 2. posch.
30. október 2007 - 2. marec 2008

Kurátori výstavy:
Petra Hanáková,
Aurel Hrabušický

Výstavný a edičný projekt sa sústreďuje na to nedopovedané, čo zostalo po veľkých výstavách v SNG (Slovenská fotografia 1925–2000, Slovenské vizuálne umenie 1970–1985), v ktorých boli fotografický dokument a reportáž predstavené len v obmedzenej miere. Prítom práve fotografický dokument môže priniesť často vizuálne atraktívnu a zároveň relatívne komplexnú vizuálnu informáciu o spoločnom dianí na

Slovensku medzi rokmi 1969 a 1989, teda začínajúc tzv. normalizáciou a novembrovými udalosťami roku 1989 končiac. Výstava a sprievodná publikácia sa zameriavajú na dokumentáciu života a životného prostredia rôznych sociálnych vrstiev a komunít, pokiaľ boli predmetom záujmu na Slovensku vtedy pôsobiacich fotografov. Objavujú sa napr. témy verejné a súkromné rituály, sociologický portrét, človek podtribúnový, panelová normalizácia, obrazy starého sveta, dosť dobrí chlapi a iné.

STRATENÝ ČAS?

SLOVENSKO 1969 – 1989 V DOKUMENTÁRNEJ FOTOGRAFII

ПОТЕРЯННОЕ ВРЕМЯ?

ДОКУМЕНТАЛЬНЫЕ ФОТОГРАФИИ СЛОВАКОВ ПЕРИОДА 1969–1989

LOST TIME?

SLOVAKIA 1969 – 1989 IN DOCUMENTARY PHOTOGRAPHY

ODCHYT TÚLAVÝCH PSOV

Poviedka

Inge Hrubaničová (1965) vyštudovala Filozofickú fakultu UPJŠ v Prešove. Od roku 1988 žije a pracuje v Bratislave. V slovenských kníhkupectvách nájdete jej zbierku poviedok, básní a zápiskov šmrncnutých intelektuálnym drajvom lexikografky s názvom Láska ide cez žalúdok.

To sa tak stane a nikdy sa nedozviete prečo. Predchádzali tomu udalosti, na ktorých by nebolo nič zvláštne, keby sa neobjavili v jeden deň a v takej koncentrovanej podobe, a keby im nepredchádzal sen, ktorý sa mi v tú noc prisnil.

Vystúpila som z lietadla v akejsi sivej prázdnej krajine, všade iba betón. Ani jeden strom, ani trs trávy, hladká tvrdá plocha. Farba atmosféry a oblohy zodpovedala betónovosivej, takže pri pohľade do diaľky nebolo možné zrakom rozlíšiť horizont. Spolu so mnou vystúpil ešte jeden človek, akoby niekto blízky, ale tvár som nevedela prisúdiť nikomu zo svojich známych. V okamihu, keď naše chodidlá zostúpili z posledného schodíka mobilných letiskových schodov, začula som pukavý súvislý zvuk strieľajúceho samopalu. Strhla som sa v predzvesti zlého, no nestihla už nič urobiť. Nábojnice jedna po druhej vnikali do mojej hrude. Vtedy som zazrela anonymného strelca asi sto metrov pred sebou. Bezhlase som pootvorila ústa a klesla na betón, celkom mätko, nebolestivo, vlastne nebolelo ma nič, iba som ležala a zreteľne pozorovala pravdepodobne vlastné umieranie. Nuž ale neviem, ako to dopadlo, pretože v tej chvíli som sa zobudila. Vstávalo sa mi ťažko a ešte aj pri pití rannej kávy nalačno som na hrudi cítila tie prierazné, no paradoxne nebolestivé zásahy.

Po káve som odhrnula záves a vytiahla rolety. Prekvapilo ma netypické svetlo, akoby prírodu a objekty ktosi prisvecoval z boku, podobne ako pri filmovaní alebo v divadle, keď kontrolu z boku nasvecujete hercov na úrovni ich hláv, zvyrazňujete obrysy ich tiel, a napriek zjavnej prítomnosti posilňujete zdanie nereálnosti ich existencie. Nik však neprisvecoval, všetko bolo v kompetencii provokatívneho nízkeho zimného slnka.

Bola sobota, týždeň pred Vianocami. Zima tento rok suchá a veľmi, veľmi teplá. Akoby sa obetovala, poprela svoju prirodzenosť a neprirodzeným teplom chcela čosi nahradiť.

„Aj štyri ročné obdobia už stratili svoju tvár,“ vravím susedovi miesto pozdravu. Obaja stojíme vo dverách, on svoje práve zamyká, ja som svoje práve otvorila, v hrudi ešte stále plný zásobník.

„Ále! Nič výnimočné sa nedeje. To sú všetko cykly,“ pragmaticky zmätie zo stola môj pokus o moraliťu. Výrazný dôraz na slabiku cy-, úsmev a zdvihnutá ruka na pozdrav. Ekonomická komunikácia.

Veď áno. Všetko sú cykly, všetko sa opakuje. Ale predsa len! Býva niečo aj prvý raz, niečo, čo je v individuálnom zážitku nevšedné, čomu nevyhnutne musíme prisúdiť pozíciu neopakovanosti a jedinečnosti. Ako ten môj sen, ktorého dôsledky ešte stále cítim. Tak sa nespíva často.

Táto sobota bude výnimočná. Sama pre seba si v duchu zdôrazním slabiku bu-. Nejdem na trh, nenakupujem. Tieto Vianoce budú bez darčiekov, budú tiež výnimočné. Dnes si dám darček sama. Trasu, ktorú mám rada: bláznivý dom na Jaskovom rade a la pseudo Gaudí, papagáj žako v drobnochove, miniatúrne koralovočervené jabĺčka v Prezidentskej, zvonkohra oproti Trojici, káva v Prašnej, večne zamknutý pravoslávny kostol pod Hradom a potom... Potom smer Slavín, ktorý nepôsobí morbidne, iba keď je srieň, vtedy je prirodzene mäkký. Dnes však podľa všetkého nebude. Zo Slavína Novosvetskou, tam poobdivujem krásne vily, prečítam menovky na bránach, a nakoniec Horáreň. Dám si medovkový čaj! Hádam sa mi podarí rozchodiť nočnú moru, pridobré sa cítiacu na mojej hrudi. Kto by to povedal? Snové náboje a aké reálne sú ich odtlačky! Sme utkaní z tej istej látky ako naše sny, prebehne mi myslou Prosperova veta.

Druhý raz otváram dvere a cítim, že do niečoho vrážajú. Odsotia dievčenskú postavu v ružovej bunde, zatacká sa, prúd vlasov sa jej uvoľní zo spony nad spánkom a prekrýva pravé oko.

„Čo tu robíte?“

„Ja, ja... ja čakám... ja... hľadám... som si zabudla...“ Nevie rozlíšiť, či je sftovaná, opitá alebo iba rozrušená.

„Koho hľadáte?“

„Neviem... neviem, zabudla som si tam... peňaženku... peňaženku som...“

„Pošlite ju preč, susedka,“ počujem strohý hlas z pavlače. „Prišla sem ešte v noci a búcha na dvere, niekoho hľadá, ale nevie ani koho, už som ju trikrát vyhodila, zamkla vchod a stále otravuje, zavolám políciu.“

„Počkajte, pani Hornová, vyriešime to.“

Dievča má asi šestnásť, chveje sa, rukou si zakrýva čelo a oči, akoby nechcela, aby jej bolo vidno do tváre.

„Nechcú mi otvoriť, nechcú mi otvoriť...“

„Viete, kde ste?“

„Viem, povedzte im, aby mi otvorili... zabudla som...“

„Obávam sa, že neviete. Nebýva tu nik, kto by vám mohol otvoriť... myslím nik vo vašom veku... iba ak by ste boli niečia príbuzná... koho hľadáte?“

„Neviem... zabudla som si peňaženku...“

„Potrebujete peniaze?“

„Nie, ja mám... v peňaženke... počkám, kým mi otvoria...“

vyjeme

„Och, bože. Dám vám peniaze a choďte domov, tu nemôžete byť...“ nestihnem dohovoriť, dvere z chodby na dvor sa otvárajú, vstupujú dvaja policajti, vo výraze predpísaná vážnosť, za nimi pani Hornová.

„Dobrý deň, tak aký máme problém, už si v tejto štvrti? Ty si šprintérka! No tak poďme!“ chytajú dievčinu pod pazuchy, nebráni sa, bez vysvetlenia odchádzajú.

Asi pol minúty bez mrknutia hľadím na pani Hornovú, ktorá spokojne vystupuje po schodoch k chodbovým dverám. Strácam chuť na pseudo Gaudího, aj na papagája žaka v kletke v obchode so zvieratami, ktorý mám cez ulicu. Pridávam do kroku, rýchlejšie, rýchlejšie, listie pod nohami v parčíku šušoce, míňam aj koralové jablone v Prezidentskej, slnko provokatívne svieti, akoby sa vysmievalo húkačkám sanitiek a hysterickému zavýjaniu urgentných politických limuzín. A v hrudi... ale to už poznáte. Ešte stále to neodišlo. Sen.

„Haló! Ahoj!“ dvíham mobil. „Som na prechádzke práve... V kaviarni? Áno, som na ceste... Daj mi pätnásť minút, mám za sebou traumy, musím si poskakať po zvonkohre... Áno, počkaj ma.“

Musím počuť aspoň ten zvuk, keď už som všetky mílniky na doterajšej trase minula. Zvuk zvonkohry, trikrát tri kovové štvorcové doštičky pre nohy, ten nenápadný hudobný nástroj, ktorý tu nedávno osadil nejaký zahraničný rozprávkar. Prichádzam bližšie a... neverím vlastným očiam. Dnes som naozaj vo virtuálnom svete, v rozprávkovej krajine. Blízko pri zvonkohre na drevenej trampolíne sedí starena v pletenej čiapke, celkom zošúverená, nad ňou dvaja silní chlapci v tmavých nepriestrelných vestách, žena nič nehovorí iba krúti hlavou, chlapci bez slova odídu smerom k zaparkovanej bielej dodávke, otvoria zasúvacie zadné dvere, každý z nich si nasadí na jednu ruku chirurgickú rukavicu, blížia sa späť k žene, starena škreklavo, no veľmi slabo kričí Nie, nie, nie, chlapci synchronizovane vsúvajú svoje hygienicky chránené končatiny pod pazuchy ženy... ďalej sa neďívam, bežím rýchlo do bezpečia kaviarne, ešte pretrpieť ten pach kyslého vína a starej masti šíriaci sa centrom počas mesiac trvajúcej verejnej predvianočnej hostiny.

„Čau, čo je?“ víta ma brat.

„Nič.“

„Čo sa stalo?“

„Nič.“

„Čo si dáš?“

„Nič. Čaj. Máš tu, prosím ťa, auto? Vypijem čaj a potom ma odvez na Slavín.“

„Čo ideš, zapáliť sviečky? Veď nie sú Dušičky. Je sobota. A ešte k tomu zlatá!“

„Vieš čo, nech je zlatá, bronzová, medená, kamenná, maslová, smotanová, odvez ma na Slavín. Potrebujem výhľad... potrebujem si na niečo spomenúť... potrebujem si niečo pripomenúť...“

„Máš so sebou aj ohňostroj?“

O desať minút nasadáme do bratovej striebornej Felicie, môj veľký brat mi vždy vyhovie a málokedy hlbšie analyzuje dôvody požiadaviek, ktoré naňho kladiem. O ďalších desať minút auto brzdí pod monumentom.

Na Slavíne ani živej nohy. V doslovnom aj v prenesenom význame. Stojím, dívam sa na panorámu, slnko pomaly klesá. A predsa niekto! Po kamennej dlažbe smerom ku mne beží pes. Na chvíľu zastane, díva sa, potom uteká zas.

Konstantin Petrovič Odinčuk, Vasilij Vasiljevič Kuzinkov, Alexander Vasiljevič Bodajev, Jevgenij Stepanovič Kobel', Vitalij Nikolajevič Antropov a iní a inde... po celom svete... ktorí to zažili na vlastnej hrudi a nedostali šancu zistiť, že je to len sen. Načo som sa sem terigala?! Práve teraz potrebujem tento pseudoexistencializmus?

Pes, ktorého som stratila z dohľadu, sa opäť vynoril spoza krika. Pribehne celkom blízko, zastane, bočí pohľadom, no nedá mu to a občas zabehne očami, aby skontroloval, či si ho všimam. Neekonomická komunikácia, milý môj. Tvárim sa, že si ho nevšímam. Buď úprimný, kamarát, a povedz rovno, čo chceš. Nie som Sloboda zvierat. Pohýnam sa smerom dolu, pes za mnou. Trasie sa ako tá slečna predo dvermi.

„No čo chceš? Ani tebe nechcú otvoriť? Alebo si sa stratil? Asi. Robíš mi tu spoločnosť už pol hodiny a pán nikde. Milý môj, ak nemáš číslo, nepomôžem ti.“

Ale pes má. Má ho dômyselne vygravírované v kovovej časti koženého obojka.

„A myslíš, že mám mobil? No mám, no! Mám teda vyfukať, vravíš.“

Vyfukám číslo, oznámim nález, na druhej strane radostný výraz, našťastie. Stojíme na parkovisku a čakáme. Prífrčí auto, pani ďakuje a berie miláčika na ruky.

Stmieva sa, kráčam dolu. Pred bránou nášho domu vidím ružovú siluetu. Je tam, opäť. Stláča všetky zvončeky, nepoddajná v predstave, že práve v našom dome si niečo zabudla. Nik jej neotvára. Pani Hornová sa vykloní z okna, vtom do jednosmerky ľahko zacúva policajné auto.

Míňam dom, akoby som v ňom nebývala. Kam idem, ešte presne neviem. Zatiaľ rovno. Zrejme do Tesca. Ešte je otvorené. Tak predsa nákup na zlatú sobotu. Áno, do Tesca, kúpiť si jeden obojok. Taký netradičný šperk. A hneď si dám naň vyraziť telefónne číslo svojho brata. ■

PREMENY

Slovenská spisovateľka, scenáristka a kunsthistorička Jana Bodnárová (1950) vyštudovala dejiny umenia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Ako prozaička debutovala v roku 1990 zbierkou poviedok Aféra rozumu, za ktorú získala Cenu Ivana Kraska. Na konte má aj knihy pre deti, básnické zbierky, dramatické texty, televízne scenáre či rozhlasové hry.

Úryvok z doteraz nepublikovanej prózy, ktorá by mala vyjsť na tento rok.

Žeravý deň. Na koži lepkavosť cukrovej vaty. Vzduch sa rozpadáva. Prvý blesk. Potom zvuk hromu. Voľný nádych. Všade je hudba: v clone dažďa, v mojom kašli, nervoch. V buchote vetrom zdvíhaných plechoviek od coca coly vedľa kontajnerov. V zmočených kvetoch. I v spomienkach.

Všetko tajomné chce byť skryté. Raz, ako vysokoškolačka, na prázdninách pri bulharskom mori (jeden študent psychológie mi obdivuhodne zručne pomáha postaviť stan a neskôr bude pre mňa rovnako zručne piecť mušle na rošte, ktorý nám požičia nemecký archeológ), som po odlive v skorom ráne našla na piesku čudessé bytosti násilne vyvlečené z bezpečia mora. Mušle boli pootvorené, vlhké a čosi sa v nich hýbalo. Keď som sa neskôr vrátila na pláž, slnko prudko svietilo a mušle boli tuho zavreté, aby stvorenia, ktoré v nich žijú, nevyschli v jeho horúčave. Pochovajú sa v piesku, v praskote jeho hudby a počkajú na ďalší cyklus prílivu, ktorý ich vráti späť zo smrtiaceho terestriálneho sveta do bezpečného mora.

Možno moja stará mama, mama otca, zomrela vo chvíli, keď ma nečakane zaliala morská vlna. Dusila som sa, zmiatla v slanej vode – bolo to ako náhle vypadnutie z veľkej náruče. O smrti starej mamy som nevedela ani po tom, keď sme s nemeckým archeológom a študentom psychológie jedli pečené mušle. Bulharská priateľka archeológa sa mračila. Nedôverovala ľuďom, ktorí sa rýchlo spriatelujú. Sedela v piesku, kolená pritiažené k brade, zanovito mlčala a ponuro sledovala more. Nič som o smrti starej mamy netušila ani večer. Chodidlá som vbárala do príjemne ochladeného piesku. Študent psychológie sondoval možnosť nocovať v mojom stane – hovoril jemne, obratne, veď bol študent psychológie, ha! Oblepený pieskom kráčal blízko mňa, svietil mesiac, spadlo pár hviezd.

„Keď pršia hviezdy, niekto zomiera,“ vravievala mi v takej chvíli moja, vtedy už niekoľko hodín mŕtva, stará mama: „Malé svetielko odchádza z tohto sveta a vstúpi do druhého sveta,“ dodávala. Hlas z CD: „Nájdite si v spomienkach miesto, kam sa radi vraciate.“ Mám šestnásť. Sedím pod storočnou lipou. Na kolenách držím roztvorenú učebnicu latinčiny. Učím sa prvú konjugáciu: laudo, laudas, laudat, laudamus, laudatis, laudant. Je skorá jeseň. Vedľa mňa sedí moja prastará mama. Prastará mama má len o málo rokov

menej ako lipa, pod ktorou obe sedíme. Prastará mama sa každú minútu mení na krehký rad živočíchov spreď existencie človeka. Napokon sa zavinie do vajička s tenučkou škrupinou. Myslela som si, že v tom kozmickom vajičku už navždy zaspala – tentoraz podobná jašteričke – ale keď sa k nám priblížil akýsi muž a žena, pozdravila ich: „Dobrý deň.“ „Guten Tag,“ odpovedali obaja naraz, v rozpakoch. Muž sa usmial, ukázal na svoj fotoaparát a čosi sa opýtal. Hanblivo som kývla hlavou, ako keby som rozumela. Odfotil si moju prastarú mamu a mňa pod storočnou lipou. Možno je kdesi v Nemecku dodnes táto fotografia s útržkom neskorého jesenného popoludnia. Všetko, celý môj budúci život so svojimi turbulenciami, bol vo veľkej diaľke. Všetko, celý minulý život prastarej mamy, bol vo veľkej diaľke. Len v tesnej blízkosti stareny poletoval duch jej muža, pretože, ako vravela, voláva si ho k sebe čoraz častejšie. Jeho, svojho muža, dávno zabitého v americkej železniarni.

Keď dvojica odišla, z gotickej kamennej veže zaznel zvon. Prehlušil ustavičné šumenie Váhu. Položila som knižku na drevenú lavicu. Zhodila som z nôh sandále. Na prašnej ceste som sa roztancovala v kovovej, masívnej hudbe. Duchovia vzduchu mi bozkávali tvár. Dráčikovia z hlavičiek kvetov sa mi posadili na plecía. Bôžik lipy, voňavý ako budúci milenci, mi štekľil telo. Skoro storočná žena v čiernom, predchodkyňa a následníčka všetkých žien v čiernom, sa smiala bezzubými ústami a tleskala o seba kosťami dlaní. Smrť sa pokojne vrátila do života. Už nikdy nebude taká ľahkosť. Taká nežnosť. Taká sviežosť. Také šťastie...

Bez spomienok by sme boli prázdni, dutí ľudia. Ako po strate pamäti. Zmätení, nepevní, náš cit by sa nemal o čo zachytiť.

Niekedy skúšam zvyšky maminej pamäti: ukazujem jej z albumu fotografie rodičov a sestier: staršej, nevlastnej, ktorá zomrela v Randolphe na rakovinu pľúc. I mladšej – tá žije neďaleko. Sú tu aj fotky oboch maminých bratov: jedného ešte maličkého, tiež nevlastného, v Pittsburgu, druhého brata v roku pred jeho smrťou. Poznáva iba svoju mladšiu sestru, a hovorí úplne nevinne, že keď teraz, po rakovine prsníka, jej sestra nosí parochňu, aspoň jej v zime nebude na hlavu chladno. A táto mamina sestra, moja teta, mi ukazuje holú lebku po chemoterapii a s nepatrne smutným úsmevom hovorí, že by chcela vedieť, aké budú názory na dnešnú medicínu tak o sto rokov. Či budú vyberať maternice a odrezávať celé prsníky, že sa vždy rozplače, keď si stane nahá pred zrkadlo, a že ju desí predstava, kde skončili tie časti tela, ktoré skoro už sedemdesiat rokov boli jej najintímnejšou súčasťou.

Ako dieťa som sa raz v J. spýtala starého jednonohého muža, kde má druhú nohu. Ten Amerikán – ako ho volali dedičania – odvisol na barle a pokojne mi hovoril: „Dievča, spálili mi ju v peci pri jednom americkom špitáli. Tvoj prastarý otec mal viac šťastia. Toho vo fabrike rovno zabilo. Aj tak bol slabý! Cez prestávky vládol iba ležať na drevenej lavici. My ostatní sme sedeli a jedli. A on iba spal a spal. Až aj dospal v tej prekliatej fabrike.“

Rozprávam vám o starých matkách, pramatkách, pretože starých otcov som takmer nepoznala. Zostali kdesi v tichu, strážení spomienkami ich žien. Stará mama hovorila: „Tvoj starý otec bol prisny, ale spravodlivý.“ „Tvoj starý otec poznal iba prácu.“ „Toto je

WUJIEEME

drevený kufor tvojho starého otca, keď sa vrátil z Ameriky." „Toto je jeho fotka ako vojaka z prvej vojny." „Toto je fotka jeho prvej ženy, pochovanej v Amerike." „Tu je so svojimi dvoma deťmi, ktoré si z Ameriky priviedol..."

Prastará mama mi vkladala do mozgu: „Tvojho prastarého otca zabilo v americkej fabrike na železo, keď som mala dvadsaťtri rokov a moje dieťa, tvoja stará mama, mala tri. Odvtedy žijem sama, len s duchmi."

Takže mechanizmus myšlienok je cikcakovitý pohyb. Rýchla sloboda. Slobodná rýchlosť. Tušenia a náznaky ma priťahujú magnetickjšie ako najdôslednejšie vyrozprávané príbehy, ktoré sú ako do poslednej kvapky vyžmýkaný citrón. Lebo tušenia a náznaky sú jemné signály vychádzajúce z epicentra bytia.

Mladá bezdomovkyňa, dávno neumývaná, polonahá, ležala na dlážke v hale hlavnej stanice, pod nejakým stánkom s jedlami, ešte

zavretým. Dievča spalo a zo spánku sa nahlas, šťastne smialo – skôr pod milosrdným účinkom drogy ako sna. Keď deň zosilnie, keď sa ľudia ako mravce budú ponáhľať obrovskou halou, dievča zobudia policajti. Bude musieť vyjsť do rozpáleného priestoru mesta, strapaté, potácajúce sa, túlavé, nikomu nepatriace, pomaly už ani samé sebe. Aj toto dievča do mňa navždy zapadne, aj keď som mu skoro nevidela do tváre: viseli mu cez líce dlhé, schumlané vlasy. Stratené existencie sa do nás zadrapija. Nie je útechou, že my takí nie sme. Tak trochu vlastne predsa sme, lebo obývame spoločný svet a nepomôže, že utekáme z hluku pouličných obrazov, z tých zasiahnutí bleskom, do svojich svetov.

Používame kvantá slov. Sú preplnené niečím podstatným, niečím banálnym. Bolo by ešte vôbec možné nájsť celkom nové, celkom prázdne, či skôr čisté slová, ktoré iba čakajú na naplnenie obsahom? Ale nerobia to vlastne básnici, tí šťastní mimozemšťania, ktorí len a len slovami cestujú naprieč našim svetom a dešifrujú jeho tajomstvá? ■

Víto Staviarsky

Z CYKLU MINIROMÁNY

Víto Staviarsky (1960) študoval produkciu na Strednej filmovej škole v Čimeliciach a dramaturgiu a scenáristiku na pražskej FAMU. Istý čas žil v Prahe, robil kulisára, potom ošetrovateľa v psychiatrickej liečebni a päť rokov pracoval na protialkoholicknej záchytnej stanici. V súčasnosti je živnostníkom v Prešove. V roku 2001 získal prémii v literárnej súťaži Poviedka, pripravuje na vydanie svoju debutovú knihu.

Šiel okolo kolajnic, pil dezertné víno, našiel drôt, keďže bolmedený, začal ho zmotávať na palicu. Zbadal ho výpravca, udal ho policajtom. Než chlapa chytili, prerušil spojenie s Poľskom.

„V Ostrave som bol zavalený. Pol roka v bezvedomí,“ hovorí mi ráno. „Oko som mal vonku. Šľachy na ruke potrhane. Prstami nepohnem. Lebku som mal prasknutú, hrudník rozmliažený, rebro mi prepichlo pľúca. V krku som mal trubičku, zuby už nemám, na jedno ucho nepočujem. Uhoľné bane, pán doktor! Dajte mi cigaretu.“

Zaviedol som chlapíka do izby, lebo ktosi zazvonil. Keď som otvoril, na chodbe stála malá, chudá žena s pehavou tvárou. Divala sa do zeme cez hrubé okuliare. Na mňa sa hanbila pozrieť. Má štyri deti, vraj. A ten nôž včera, to bola iba náhoda! Muž ju nechcel zabiť. Prosila ho, aby sa liečil. Po ceste si to však rozmyslela. Policajti.

Záchytka. To všetko muselo jej muža vystrašiť. Chce ho vidieť! Aspoň sa naň pozrieť okienkom. Plače. A kompótik, papuče, pyžamu, či mu tu nemôže nechať? Veď ešte na záchytke nebol. Nie je mu zima? Má čo jesť?

Hnal som ju kade ľahšie.

Ten jej slávny manžel ležal na posteli oblečený, zviazaný. Keď som ho odpútal, vypadol mu z vrecka fínsky nôž. Zamrazilo ma. V duchu som videl, ako sa mi ten nôž zabadáva do žalúdka. Radšej som chlapa znovu zviazal.

Ďalší zvonček. Mladý muž, slušne oblečený, pod očami kruhy. Chcel, aby som mu vystavil potvrdenie, že bol v noci na záchytke. Bol včera s frajerkou, žena sa bude pýtať, kde sa túlal.

„Prečo na záchytke?“ krútil som hlavou.

„Znie to presvedčivo,“ povedal. „Keby som sa vyhovárať, tak mi neuverí.“

Napísal som mu to potvrdenie, keď som mu ho podal, hodil mi na stôl pästo korún a utekal, až sa za ním prášilo.

Uvaril som si kávu a začal som telefonovať.

Polícia juh. Nemohli prísť. Mali mŕtvolu, no nemali auto. Na železničnej stanici zasypala hlina robotníka. Než ho vyhrabali,

Predsta

chlap sa zadusil. Vytočil som sever. Tiež nemohli prísť. Našli mínu. Nákladné auto vysypalo pred činžiak piesok. Na samom vrchu ležala mína. Musia teraz prehádzať piesok z kopy na kopy. Čo ak by tam bola ešte jedna mína? Tú, čo sa našla, zobrali policajti do auta, označili ju lístkom, priniesli na oddelenie. Náčelník ich s krikom vyrazil. Vyhodia vraj celé oddelenie do vzduchu! Odviezli mínu naspäť, volali pyrotechnikov.

Moji pacienti však už boli nedočkaví, behali hore-dole, na záchod. Súril ma, nech telefonujem, nech si ich už policajti odvezú, nech si ich rýchlo podajú. To naše pivničné prostredie ich ubíjalo.

Iba jeden sa tu cítil dobre. Mladý chlap. Šlimak. Musel som ho vyduriť z postele. Keď si spomenul, že mal byť v robote, rozosmial sa. Šlo o zriadenca pohrebných služieb. Majú dnes päť obradov. Bol veľmi rád, že sa uleje. Ako dobre, že sa opil.

„Včera sme mali Cigánku, tučnú ako sud,“ zdôveril sa mi. „Nevedeli sme ju nastrkať do truhly. A to sme jej vybrali najväčšiu, aká bola. Opreli sme sa do nej a pchali. No stále jej vyliezla noha alebo ruka. Posadili sme sa na ňu všetci a tlačili, ako sme vládali. Dve hodiny sme sa s ňou mordovali...“

Zakiaľ som fajčil a popíjal kávu, Šlimak sa pohodlne rozvalil na lavičke.

„Cigánku sme potom odviezli do krematória,“ pokračoval. „Lenže truhla sa nezmestila do pece. Museli sme volať príbuzným a pochovať ju na cintoríne. Zasa problém! Ako sa tisícvestotrojka driapala do kopca, rakva vypadla, Cigánka sa vykotúlala na cestu! Už sa tam zliezali ľudia na ďalší pohreb.“

Konečne prišli policajti z juhu. Asi som sa tých historiek napočúval málo, policajť prihodil ďalšiu.

„Vpadneme do domu, vyrazíme dvere. Všade plno krvi. Mláky ako na bitútku. Na posteli žena. Mŕtva. Muž sedí na skrini, nepríčetný pohľad, trasie sa. Besnota, človeče! Museli sme naňho hodiť sieť, aby sme ho dostali do sanitky...“

Na obed, keď sa záchytka vyprázdnila, lahol som si na diván, prikryl sa bielym nemocničným kabátom. Tá káva mi vôbec nepomohla, naopak, uspala ma.

Asi o dve hodiny ma zobudili policajti. Priviezli baču zo salaša. Riaditeľ ho našiel ležať medzi ovcami opitého na mol. Hodinu som chlapa vyzliekal. Mal na sebe osem svetrov, medzi nimi bodliaky ako tmelivo. Celé telo mal obsiate ekzémom. Keď som ho vliekol do izby, lupiny sa sypali na dlážku ako sneh.

Neskôr sa bača prebral. Bol smädný, dal som mu napiť a on si sadol na lavičku s plechovým hrnčekom v ruke. Mal vraj kamaráta. Tiež baču. Sedeli raz takto v lete pred salašom, pili borovičku. Mali už v sebe celú fľašku. Tu sa zadíval na kamaráta a spozornel.

„Jano, nehýb sa! Máš kliešťa!“ hovorí mu.

Kliešť bol obrovský, riadne nacicaný, priamo na prsiach. „Tak mi ho vyber! Chytró!“ zľakol sa Jano.

Chytil teda kliešťa medzi prsty, ťahal, všelijako ním krútil, no kliešť sa nechcel pustiť! Polieval ho borovičkou, olejom, benzínom, no držal sa, mrcha.

„Ja mám v rukách silu dobrú!“ vystrčil bača veľké, krivé prsty. „Hovorím Janovi: Posad sa na stoličku opačne a drž sa! Začal som kliešťa ťahať, že ho vydrapím! Krv sa liala, ešte som nevidel toľko krvi z jedného kliešťa. Na druhý deň mi Jano hovorí: ‚Fero, to nebol kliešť! Ale materské znamienko!‘ On, sprostý z pálenky, zabudol na znamienko, zľakol sa, tiež videl kliešťa ako ja.“

„Preboha! Toto mohlo dopadnúť zle!“

„Aj dopadlo! Jano do roka zomrel. Farár na pohrebe hovorí, že vraj Božia vôľa! Čerta starého! Pálenka! O tri mesiace šiel farár autom, bol nachladený, vybral vreckovku, poprosil kostolníka, nech mu podrží na chvíľu volant, kým sa vysiaka. Zrazu kýchol, kostolník sa zľakol, strhol volant, vyleteli z cesty. Všade dokola široké pole, mäkká ornica, náhodou tam bol kamenný kríž s Ježišom. Auto doň vrazilo, farár sa zabil. Božia vôľa, osud, náhoda? Čo ho zabilo? Nádcha, kostolník, Ježiš či kto?“

„Co som to zrobil?“ bedákal muž v kockovanej mäsiarskej košeli a zakryl si rukami tvár.

„Znace jaky to bul dobry vedzuci? Šicko vybave! Včera mal šescdzešat roky. Kus sme popili. Hvári mi, Palku, odrubaj mi kusek švičkovej na nedzeľu!“

Vedúci sedel na zemi v kabáte, opretý o dvere. Ruku mal zabalenú do zakrvavenej handry. Vstal som, že bližšie preskúmam, čo mu je. Keď som sa dotkol handry, starec zjajkol od bolesti, prišli naň mdloby.

„Skadzi? Stadzi abo stadzi? Že stadzi!“ rozhadzoval mäsiar doširoka rukami. „Ja vžal šekerú a šmyk!!!“

Zarúbal dlaňou do vzduchu. Pomaly som rozbaľoval špinavú handru. Dvaja mladí policajti stáli uprostred ošetrovne ako sochy, ani sa nepohli. Starec sa triasol, pri každom dotyku syčal od bolesti.

„Ja znal že tam ochabi palce???“ skríkol mäsiar naliehavo. Rozbalil som handru. Starec mal prsty na ruke odťaté jediným hladkým rezom.

„Na chirurgiu!!! Rýchlo!“ skríkol som. Policajti priskočili a zdvihli starca na nohy.

„Mali ste volať záchranku!“
 „Šak sme volali! Ale prišli tote!“ ukázal mäsiar na policajtov.
 „Kde ostali prsty?“

vuijeme

Starec zajachtal, ukázal na vrecko. Siahol som mu do kabáta a našiel skrivenú vreckovku. Rozbalil som ju. Boli tam prsty. Všetky štyri.

„Splietli si číslo,“ vysvetľoval mi policajt, zakiaľ sme vedli starca do auta. „Volali nás, nuž sme ich zobrali, nebola s nimi rozumná reč.“

Aby som sa vzpružil, uvaril som si kávu, no len čo som si z nej odpil, už zasa kohosi vliekli. Tentoraz muža v čiernom. Z karu. Bol celý skrivený. Silou-mocou chcel ísť na cintorín vykopať hrob svojho otca. Urobiť tak skôr, než ho predbehnú iní. Chcel získať otcovu hlavu stoj čo stoj, má vraj cenu veľkých peňazí. Otec bol na fronte zranený, mal platinovú lebku. Hovoril už o tej hlave ľuďom z pitevne, no vyhovárali sa, že nemôžu. Komu však bude tá hlava chýbať? Zobral by si len platinu. Lebku by tam pokojne nechal. „Pusťte ma a budete mať podiel,“ navrhol mi.

„Jasné!“ pritakal som a spútal ho.

Na kare sa pohádal s bratom, buchol pästou do stola, nechtiac rozbil pohár a porezal si ruku. Ťahali ho na ošetrenie, no on sa chytil stola, nechcel sa pustiť. Ťahali ho aj s ním. Rozzúrili sa, zdvihol stôl, hodil ho do brata, brat sa uhol, stôl preletel sklom do vestibulu. Nastal harmatanec.

Vo vedľajšej sále bola svadba. Vbehol tam. Naháňali ho medzi tancujúcimi. Než ho chytili, stihol si utrieť do nevestiných šiat zakrvavené ruky.

Spoločnými silami ho vyviedli pred budovu. Chytil sa zábradlia. Nevedeli ním pohnúť. Opäť sa im vytrhol, vbehol do sály a zasa si poutieral ruky do nevestiných šiat. ■

Marek Vadas

DVE POVIEDKY Z AFRIKY

Marek Vadas (1971) debutoval v roku 1994 zbierkou próz Malý román. V roku 1996 vydal spoločne s Emanom Erdélyim román Univerzita, ktorý spôsobil škandál, pretože sa v ňom identifikovali napríklad pedagogičky Katedry estetiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Mužov v uniforme si spoločne s Erdélyim zobrali na mušku v knihe Diabol pod čapicou (2002). O rok neskôr vyšiel súbor 37 krátkych próz Mareka Vadasa Prečo sa smrťka smeje. Po niekoľkých cestách do rovníkovej Afriky zozbieral a prerozprával množstvo rozprávok, legiend a príbehov a vydal ilustrovanú knihu Rozprávky z čiernej Afriky (2004), ktorá získala ocenenie Najlepšia detská kniha jesene. Za zbierku poviedok Liečiteľ inšpirovaných šamanmi a duchmi pralesa získal prestížnu literárnu cenu za pôvodnú slovenskú prózu Anasoft litera za rok 2007.

NOVÝ SVET

V letiskovej hale ho obklopila skupinka miestnych fraje-rov. Prekrikovali sa, vzájomne sa surovo odtláčali a vrá-žali pritom viac do neho ako do seba. Musel ustupovať až k stene. Ďalej sa nedalo.

Nájdu mu batohy. Zoženú mu taxík. Budú ho ochraňovať. Budú mu robiť sprievodcu. Nájdu mu pekné a zaručene zdravé ženy. Je ich kamarát. Ak niečo pašuje, nie je problém, všetko vybaví. Pomôžu mu nájsť hotel. Zavedú ho do najlepších reštaurácií. Odoženú banditov. V čom potrebuje pomôcť?

„Nič nepotrebujem, nič vám nedám, bežte niekam, do riti!“ mrmlal si zlostne a zúfalo, keď všetky zdvorilé odmietnutia ignorovali. Boli čoraz bližšie. Cítil ich horúci dych na tvári. Spršky slín mu ovlažili čelo i nos. Bol celý mokrý od potu.

„Dosť! Dajte mi pokoj!“ zreval na nich nakoniec prenikavým falzetom vo svojom jazyku, aby mu náhodou nerozumeli. Vysoký preskakujúci tón jeho hlasu zapôsobil. Tí najbližší ustúpili o pol kroka. Zatiaľ to nevzdali. Odtiahli sa skôr od prekvapenia. S úžasom na seba pozreli a po chvíli ticha sa na neho pritlačili opäť, opakujúc svoje ponuky. Ernest sa už ani nevedel poriadne nadýchnuť, jedna ruka na ľadvinke s dokladmi, druhou si chránil tvár pred gestikulujúcimi útočníkmi.

Odvezím ťa do mesta. So mnou si v bezpečí. Poznám všetkých policajtov. Pôjdem s tebou na safari. Predám ti originálne masky. Lacno. Pomôžem ti pri colníkoch...

„Nieéé!“ vykrikoval Ernest znova, ešte vyšším tónom. Dal do toho všetko, celý purpurový hnevom a bezmocnosťou. Rozkašľal sa. Nosiči decentne ustúpili a Ernest tentoraz nečakane využil moment prekvapenia. Rozohol sa oboma rukami, energicky nimi mával do strán a s heroickým výkonom nepríčetného

Predsta

epileptika sa vymanil z kruhu. Hneď sa rozbehol k pásu, kde mala dôjsť jeho batožina. Húf pomocníkov sa vliekol za ním, ako pri veselom vláčiku na plese.

Kufor dorazil ani nie o hodinu. Ernest už mal v sebe niekoľko tabletiiek. Napriek tomu sa triasol od zlosti, takže aj tí odvážnejší pomocníci už s rešpektom postávali dobrý meter od neho. Len čo zbadal svoj drahý samsonite, vrhol sa na neho a pritisol si ho k telu.

Spomedzi nosičov vystúpil muž v obleku s čiernymi okuliarmi. Milo sa na neho usmial. Navrhol, že mu pomôže. Nebudú problémy, pretože on vie, čo má robiť a pre svojho nového pána všetko vybaví. Ernest na neho zazrel šialeným pohľadom, preglgol nadávku a bez slova vykročil k colnej kontrole. Muž len pobavene zakrútil hlavou a zapálil si cigaretu.

O niekoľko minút už Ernest vykladal celý obsah svojej batožiny na pult. Muž v okuliach pozoroval, ako vyfahuje na rozheganý stolík svoje spodky, dokrvané košeľe čo bude musieť dať v hoteli hneď vyžehliť, knihy a obchodné slovníky, príručky marketingu a fľašu s pálenkou. Automaticky, pomaly, rezignovane. Možno pomohli tablety, možno si začal zvykať. Hlavne že je už preč z dosahu nosičov. Vložil všetko do poslednej ceruzky. Colník si všetky veci pozorne prezrel z každej strany a premýšľal nad každou deravou ponožkou. Potom Ernestovi navrhol, že mu za päť dolárov preclí fľašu koňaku. Ten mu rezignovane podal bankovku, štvrťhodinku počkal na papier s pečiatkou, nahádzal veci do kufra a vypadol z haly.

Pred budovu ho ovalila spaľujúca horúčava a mrak taxikárov sa mu vrhol po taškách. Chvíľu odolával, ale potom mu jeden frajer v basketbalovom tričku jeho samsonite vytrhol a hnal sa s ním k pristavenej zhrdzavenej Toyote. Rozbehol sa za ním a kopol ho do zadku. Banda taxikárov na chodníku sa rozrehotala. Chlapi pobavene sledovali, ako sa s fučaním derie k taxíku na opačnej strane cesty. Nahádzal tašky na zadné sedadlo a tresol za sebou dverami. Jediný normálny taxikár na letisku, ktorý po ňom neskáče ako opica!

„Rue Franceville, s'il vous plaît,“ povedal a auto sa potichu rozbehlo.

Konečne je preč z toho blázinca. Ešteže sa z toho dostal. Mohli ho okradnúť, ani by nevedel ako. Každý z nich vyzeral ako zlodej. Najlepšie je spoľahnúť sa sám na seba. Byť sebedomý a poriadne drzý, potom sklappnú.

Palmy za oknom sa mihali v rozhorúčenom vzduchu a on rozmýšľal, do akej diery sa to dostal. Dobrovoľne. No, nejako už bude. Vo firme sa už hádam o neho postarajú. Dostane auto so šoférom a slušný klimatizovaný byt. A toho človeka, ktorý ho mal čakať, zajtra zabije.

Cesta už trvala dobrú polhodinu a centrum mesta bolo stále v nedohľadne. Kľučkovali po deravej asfaltke neďaleko prístavných žeriavov.

„Koľko to ešte potrvá?“ opýtal sa netrpezlivo.

„Už to bude,“ zamrmlal taxikár. V najbližšej uličke odbočil a zastal pri akomsi opustenom sklade z vlnitého plechu.

„Sme na Franceville?“

Ernestovi otázka zmeravela na perách, keď zo skladu ležérnym krokom vyšla partia chlapov v otrhaných tričkách. Taxikár sa na neho usmial v spätnom zrkadle.

„Bude lepšie, keď nám tu necháte svoje veci a peňaženku a ďalej pôjdete pešo. Máte to už len kúsok.“

Kto sa tam mláti?

Tamba odhodil sekeru, zložil lavór z hlavy a vysypal pred dvere zopár polien. Strčil hlavu pod pumpu a ošpliechal si ju vlašnou vodou. Je pripravený. Môže začať.

Raz v noci zúfalo sedel v bare a pil to najlacnejšie palmové víno. Tak ako každý deň počúval rozhovory starcov, čo nemajú nič na robote. Z dlhej chvíle mimovoľne dľabal nožom do starej lavice a keď to krčmár pri platení uvidel, začal nadávať na celú ulicu. Najprv mu chcel k vínu zaúčtovať aj ten kus dopraskaného dreva, ale keď sa lepšie prizrel, nechal mu nakoniec pitie grátis a na odchod mu ešte nalial jeden pohár. Vzal lavicu, jedným tresnutím o zem z nej odlomil hompálajúce sa nohy a zvyšok pyšne oprel o stenu krčmy. Všetci hostia obdivovali tvár malého bôžika, poznačenú fľakmi od starej masti a nezbedne žmurkajúcu na svoje ďalšie obete. Jej výraz sa všetkým zdal presný, výstížný a presvedčivý.

„Veď ty by si sa tým mohol živiť, Tamba,“ hovorili a dávali mu povzbudzujúce buchňaty do chrbta.

On tam len prekvapene stál a hľadel na svoje dielo. Po chvíli ho hlasy presvedčili. Keď sa na tie vyrezané línie pozorne zahľadil zo správneho uhla, tvár akoby vystupovala z povrchu a snažila sa niečo povedať. Podobné veci sa predávajú na trhu za kopu frankov. Stačí ich len lepšie opracovať, nafarbiť a trochu vyzdobiť, aby cudzincov zaujali.

Ráno ho prebudilo búchanie na bránu. Na dvore stál chlap navlečený do dlhej košeľe z tej najjemnejšej látky.

„Počul som, že vyrábaš masky. A veľmi pekné masky!“ povedal bez pozdravu.

Tamba si spomenul na príhodu z baru a s ulahčením sa usmial. „Kdeže. Ja a masky! To musí byť omyl.“

Wuijeme

Chlap však ani brvou nepohol a zopakoval: „Nevieš klamať. Robíš masky a to priamo pod ochranou ducha. Ráno som šiel okolo baru. Stačil jeden pohľad a všetko mi bolo jasné.“ Jeho hlas bol hlboký a tvrdý. Tamba sa snažil protestovať, ale nenašiel správne slová. Len rozhodil rukami. Čelo mu zmáčali kvapky potu. Muž rozprával, ale on ho nepočúval. Dával si v hlave dokopy všetko, čo sa stalo. Ten večer v bare bol znamením. Rozhodoval sa, či prijme svoju novú úlohu. Pomaly sa zo svojich myšlienok vracal k mužovi v tej drahejšej košeli. A keď počul sumu, akú dostane za jednu masku, obchod bol dohodnutý.

Dnes je z Tambu iný človek. Dni beznádejného ničnerobenia sa skončili. Tá tvár nevznikla náhodou. Má v sebe talent od bohov. Len nedokáže pochopiť, prečo ho neobjavil skôr. S tými peniazmi, čo dostane za jednu masku, mohol už dávno oddychovať v opravenom dome, jesť v reštauráciách a kupovať si nové košeľe, kedy by sa mu len zachcelo.

Od rána sa túlal po lese a hľadal správne drevo. Materiál by mal byť ľahký, aby sa doň nôž bez problémov zaboril, ale pevný, aby sa nelámal. Trvácny, aby nepopraskal po niekoľkých dňoch dažďov, ale zároveň poddajný, aby sa prispôbil, keď ho bude obchodník upravovať do „starobylej“ podoby. Masky musí vyzerať staro, v tom je základ jej hodnoty na trhu.

Zatriasol hlavou a voda z jeho vlasov ofrkala pripravené drevo, opreté o stenu. Pomaly bral do rúk jeden kus za druhým, poťažkával ho a obzeral. Hovoril s nimi. Prihovárал sa im ako kamarátom z ulice, keď sa zmlada chystali na nejakú nebezpečnú akciu. „Tak čo, dáme sa do toho? Kto tu má plné gate? Zvládneme to. Zvládneme to, len mi musíte pomôcť. Musíme držať spolu.“

Vybral si stredne veľký kus a zľahka po ňom prešiel nožom, aby vyskúšal jeho poddajnosť. Neistota sa rýchlo, už po prvých ťahoch vytratila. Materiál však nenaberal správne kontúry. Bolo niečo celkom iné pľ palmové víno a mimovoľne čosi škriabať do lavice, ako sa sústredene pokúšať vystihnúť tvar a geometriu línií. Po hodine práce podoprel drevo o podstienku a poodstúpil niekoľko krokov. Už na prvý pohľad to nebolo ono. Tvári chýbal živý výraz a ťahy noža sa často zhlukovali do spleti čiar, ktoré pripomínali slová na papieri, opakovane písané perom s vynechávajúcou tuhou.

„Nepôjde to ľahko,“ povedal si Tamba. Zapálil si cigaretu a so stúpajúcim dymom sa v ňom začali vynárať pochybnosti. Až do večera sedel pod strieškou a hľadel na masku. Potom v bufete na rohu vyzunkol demizón palmového vína a šiel spať.

Ráno si opäť prezeral výsledok svojej práce. Toto nemôže ponúknuť na predaj. Vtedy z húštia pocítil čerstvý závan vetra. Vládcovia lesa ho vyrušili a prebudili. Musí začať znova. Ruky sa mu zachveli a pocítil, ako mu krv horúčkovo prúdi v dlaniach.

Mačetou pripravil povrch a začal sa nožom vnárať do nového kusa. Bol to úplne iný pocit ako včera. Všetko šlo ľahko a prirodzene, akoby v živote nerobil nič iné. Čepeľ kĺzala s istotou, zárezy boli

presné a kontúry výstizné. Nezamýšľal sa nad tým, koho bude maska predstavovať, ale vedel, že s výsledkom bude spokojný. Bol si istý. Nôž mu kmítal medzi prstami a tvár sa rýchlo vynárala. Ešte ju očistiť a odfúknuť nečistoty. Prezrel ju len zbežne, pretože vedel, že je to ono. Odložil ju nabok, vopchal si do úst cigaretu a bez pauzy sa pustil do ďalšieho kusa dreva.

Pracoval celý deň, iba čo sa párkrát odbehol napiť k studni. Potom ďalší a ďalší. Ťahy vykonával automaticky, v tranze si nevšimol nič naokolo, nevnímal bolesť a nespozoroval ani hlboký zárez do palca na ľavej ruke a krv stekajúcu po čerstvo vytvorených zárezoch. Spotreboval všetko drevo, ktoré si po modlitbách v lese priniesol. Teraz stáli všetky masky zoradené podľa veľkosti na podstienke, oprené o vlhkú hlinenú stenu. Zhlboka vydýchol a radostne si ich prezeral. Spoznával v nich fetiše plodnosti, liečivé masky pre slepcov, pohrebné sošky, zvieracie totemy a najrôznejšie ochranné amulety. Podľa Tambu boli veľkolepé a tešil sa z nich ako malý chlapec. Stačí ich len posypať práškom proti červotočou a natrieť tukom alebo palmovým olejom.

O niekoľko dní prišiel obchodník a keď od brány zbadal to množstvo tovaru, pripraveného ako na prehliadku v múzeu, oči mu zažiarili. Pomaly pristúpil a prvú vzal obdivne do rúk. Dokonalá práca. Usmial sa, ale hneď sa striasol a sošku bleskovo položil na miesto. Ďalších sa ani nedotkol, iba okolo nich prechádzal a nechápavo krútiac hlavou ustupoval. Zúrivo zazrel na prekvapeného Tambu, ale vzápätí sklopil oči, akoby sa v ňom niečo zlomilo. S roztrasenými kolenami sa vybral k bráne a zmizol bez slova.

Tamba sa za ním chcel rozbehnúť, ale od úžasu sa nedokázal pohnúť. Dnes mal mať veľký deň a zarobiť si na niekoľko mesiacov dopredu. Namiesto toho obchodník vystrašene ušiel a on zostal sám, obklopený prvotriedne vypracovanými maskami, za aké by sa nemusel hanbiť ani ten najlepší kúzelník z Foumbanu. Sklamane zozbieral svoje poklady a nanosil ich do komory.

Vybehol si kúpiť zásoby alkoholu a potom sa doma osamote opil.

Odvtedy vychádzal z chalupy čoraz zriedkavejšie. Zmizol z ulíc a obchodníci na neho pomaly zabudli. Len stareny z okolia, čo po večeroch nemali čo robiť, ho občas spomenuli, keď do seba v bufete na rohu liali pivo a rozoberali najnovšie správy z ulice.

„Tambovi v poslednom čase preskakuje. Každú noc reve a bije si ženu.“

„Hlúposť. To ona bije jeho. Počula som to. Tamba len zavýjal od bolesti.“

„Obom vám preskakuje. Veď Tamba nemá ženu. Nikto ju nevidel. Vy snáď hej?“

„Tak prečo sa tam potom každý večer mlátia? Kto sa tam mlátia?“ ■

Zdroj : <http://hn.hnonline.sk/>

Z ĽUBIETOVEJ DO PENTAGÓNU A BIELEHO DOMU

Aj busty majú svoj osud. Často tajomný. Mal som dva a pol roka – v pamäti mi ostala trieda a stupienok pri tabuli, na ktorom som stál alebo sedel, kým umelec modeloval z ľubietovskej hliny moju hlavu. Bustu otláčili do sadry. Spočiatku bola biela, rokmi dostala sivú patinu. Môj otec ju dal priateľovi umelcovi pretrieť bronzovou farbou. Bustu zhotovil maďarský zajatec počas slovenského povstania. Roky pribúdali a busta chlapčenskej hlavy trónila pre nedostatok vhodného miesta v obývačke na skrini. Po skončení vysokej školy putovala so mnou z bytu do bytu, až ukončila svoju púť v našej obývačke vo Viedni, opäť na skrini. Meno umelca si nikto nepamätal.

Foto: archív autora

SPOMIENKA Z DETSTVA

Pri pohľade na túto bustu oživa moje detstvo. Vždy skúmam záhadný podpis GY GÁCH 1944. GY by mohlo znamenať „György“. Z rozprávania mojich rodičov som vedel, že bustu vytvoril maďarský letecký kapitán, zostrelený pri Banskej Bystrici, ktorý sa dostal do zajatia. Ako sa mu podarilo zo zasiahnutého lietadla zachrániť, to som nevedel. Padákom? Pravdepodobne. Povstalci internovali zajatcov v ľubietovskej škole, kde vtedy bývali moji rodičia, učitelia. Mama sa o maďarskom letcovi vyjadrovala ako o veľmi kultivovanom človekovi, ktorý ovládal niekoľko jazykov. Sám sa jej ponúkol, že zhotoví moju bustu. Spomínam si dokonca, že mi letec dovolil pracovať na jednom uchu. Samozrejme, že ho neskôr opravil, ale bolo vidno, že mal skúsenosti s malými deťmi a vedel, ako ich zabaviť, aby mohol pokojne dokončiť svoje dielo. Taký malý, ale dôležitý detail.

NA STOPE

Od roku 1944 už prešlo 63 rokov. Opäť, z dosiaľ mne nevysvetliteľného popudu, som sa začal zaoberať myšlienkou vypátrať umelca, ktorý zhotovil bustu.

Už pred trinástimi rokmi som sa pokúšal pátrať po ňom, ale márne. Jedna moja

kolegyňa, sympatická lekárka pôvodom z Budapešti, mi cez jej rodičov zistila, že sochár Gách pravdepodobne vojnu prežil, lebo jeho meno bolo v Budapešti známe. Ale to bolo všetko. Adresu alebo telefonický kontakt sa mi nepodarilo získať. Maďarčinu neovládám, bol som odkázaný na tlmočníka a po viacerých neúspechoch som to vzdal.

Vo februári 2006 som dostal pozvanie na Európsky kardiologický kongres do Budapešti. Odfotografoval som si bustu s úmyslom, že ak mi to čas dovolí, pokúsím sa pátrať po jej autorovi. V Budapešti som si z telefónneho zoznamu vypísal všetkých Gáchovcov. Dokopy ich bolo sedem. Postupne – s pomocou tlmočníka, sme ich všetkých obtelefonovali. Jedna vyše 80-ročná pani, Lászlóné Gách, si spomenula, že György Gách, maliar a sochár sa po vojne vysťahoval do zahraničia. Chodieval však do Budapešti, navštevoval pani menom Ibolya, ale žiaľ tá už zomrela. Ani počas svojej druhej návštevy som nemal úspech. Pani Lászlóné Gách tvrdila, že György Gách údajne robil nejaké sochy do budapeštianskeho Dómu, ktorý som dva razy osobne navštívil, celý prezrel, rozprával sa i ľuďmi, ktorí v Dóme pracovali dlhé roky (vedeli nemecky), ale o Gáchovi nikto nič nevedel. Už som chcel myšlienku, že vypátram Györgya Gácha,

odložiť do archívu, keď som dostal správu, že na internetovej stránke, pod titulom Slovenské národné povstanie a posledný let dvojplôšnika v druhej svetovej vojne (v nemčine) sa môžem niečo dočítať práve o Gáchovi. Internetové stránky mi odhalili neuveriteľné dobrodružstvo, aké tento letec prežil.

GYÖRGY GÁCH

György Gách, narodený v roku 1909, zdedil po otcovi, maďarskom sochárovi a maliarovi Györgyovi Gáchovi (1880 – 1962) umelecké nadanie a sám sa stal sochárom a maliarom. So svojou manželkou Evou sa zoznámil, keď jeho otec pracoval na jej buste.

V tej dobe sa György zaujímal o letectvo a stal sa komerčným pilotom. 1. septembra 1944 letel z Kološváru do Budapešti. Lietadlo sa dostalo do hustých oblakov a búrkových mračien a muselo núdzovo pristáť. Nasledujúci deň 2. septembra 1944 o 8.00 hod. ráno vyštartovali do Krakova tri lietadlá typu Junkers. V lietadle, ktoré riadil Gách, bola päťčlenná posádka. Transportovali potraviny, poštu a tri sudy

Za svoj život vytvoril **György Gách** okolo 1400 sošiek a 997 obrazov. Získal 50 cien a zlatých medailí. Vyše polovica jeho diel bola rozpredaná.

100-oktanového benzínu. Nad Kremnickými horami, keď lietadlo letelo ponad nízku hmlu, ho spozoroval dvojplášnik Avia B-534. Bolo to bojové lietadlo slovenskej armády, označené žltým pásom na svojom trupe. Na Junkera vypáľilo salvu striel. Maďari zostali prekvapení, neboli totiž informovaní, že sa na Slovensku začalo Povstanie. Jeden letec bol smrteľne zasiahnutý, z lietadla sa vyvalil kúdol dymu. Druhý pilot bol zasiahnutý do lopatky, tretí člen posádky dostal zásah do hlavy. Sudy s benzínom zasiahnuté neboli. Gách nestratil duchapritomnosť, oddelil sa od svojich spoločníkov a pristál na blízkej lúke. Traja členovia posádky padli do zajatia slovenskej povstaleckej armády. Boli odtransportovaní do Banskej Bystrice a odtiaľ do Lubietovej.

AJ V NEBI JE LÚKA...

Keď som tento príbeh rozprával spisovateľovi Lacovi Ťažkému, povedal mi, že príbeh o zostrelení maďarského lietadla pri Banskej Bystrici mu vyzozprával hrdina jeho knihy Aj v nebi je lúka, Janko Chrobáčik. Spisovateľ Ťažký píše:

„Nad lúkou, na ktorej som pásoľ každý deň, hučali lietadlá, ovce sa mi plašili, dobytok badzgal, bál sa tých veľkých vrčiach vtákov. Videl som, ako jedného naši vojaci chceli zostreliť, ale netrafili. Tak hore k nemu na nebo vyletel náš letec a ten ho trafil. Ranené lietadlo zosadlo na lúku medzi

ovce a vyšiel z neho maďarský kapitán. Ja som sa samý prvý s ním rozprával, lebo nezosadol na letisku, ale ako som povedal, na lúke, na ktorej som pásoľ. Skoro mi ovce znivočili. Pes sa hneď do neho pustil, len čo sa začal vyťahovať z lietadla, a on na neho maďarsky:

„Kutya kuss! Nedobiedzaj do mňa, lebo ťa budem musieť zastreliť!“

A ja som mu povedal tiež po maďarsky :

„Pán honvéd, prečo by ste strieľali, on si len ovce na našej pastve chráni. Nič vám neurobí, nebojte sa!“

„Och Istenem! Pásztor! Ty vieš po maďarsky?“ potešil sa letec.

„Viem...“

„Ty si Maďar?“

„Ešteže čo!?! Pán honvéd!“

„Nehovor mi honvéd! Neurážaj ma! Ja som százados, letec.“

„Nič si z toho nerobte, századoš úr, ja všetkých vašich volám honvédmi.“

„A kde si sa naučil po maďarsky?“

„V sirotinci a v službe, aj v škole aj od honvédov.“

„To je dobre, človeče, že vieš po maďarsky. Povedz tým, čo sa blížia k nám, aby ma nezastreli, že im poviem všetko, čo budú odo mňa chcieť.“

Mal šťastie, že mi to povedal, lebo ja som šiel tým vojakom naproti a hneď som im jeho odkaz tlmočil. Nezastreli ho, len ho odzbrojili a niekde odvedli.“

STOPY Z LUBIETOVEJ

V priebehu rokov som natrafil ešte na jeden prameň, kde som našiel zmienku o Gáchovi v Lubietovej. Evanjelický farár v Lubietovej Ctibor Handzo si písal od augusta 1944 do augusta 1945 denník, ktorý dlhé roky ležal v truhlici na pôjde. Po mnohých rokoch ho našla jeho dcéra Viera a v roku 2001 vyšiel denník tlačou pod názvom Údery a údely. 1. októbra 1944 na strane 41 Handzo píše: „Zo zajatých maďarských dôstojníkov, ktorých zostreli v Bystrici na Fončorde, je istý nadporučík Gách výborným kresliarom a sochárom. Vie po nemecky aj anglicky, no nielen to: naši poľovníci v týchto dňoch zastrelili pekného srnca, prenechali ho zajateckému tábore a tento Gách urobil zo srnca výborný guláš...“

Na strane 55 z 26. októbra 1944 je poznámka : „Zo školy odvedli zajatých Nemcov a Maďarov, údajne išli na Staré Hory a Donovaly.“ Z toho sa dá usudzovať, že Gách strávil v Lubietovej v zajateckom tábore šesť až sedem týždňov.

V septembri 1944 sa dostala do Budapešti správa, že Geörgy Gách padol na Slovensku hrdinskou smrťou. Jeho manželke, ktorá bola v ôsmom mesiaci tehotenstva, to prišiel oznámiť styčný dôstojník a priniesol jej vyznamenanie in memoriam. Aké bolo jej prekvapenie, keď sa po dvoch mesiacoch, 2. novembra 1944, objavil vo dverách jej manžel živý a zdravý. Vojaci odvedli zajatých Maďarov smerom na Staré Hory, ale počas náletu nemeckých lietadiel sa im podarilo

ujst. Prezliekli sa do slovenských vojenských uniforiem a po niekoľkých dňoch sa im podarilo dostať až na maďarskú hranicu. Pochod bol veľmi namáhavý, presúvať sa mohli len v noci. Na hranici ich zajali maďarskí vojaci a len čo zistili ich identitu, odtransportovali ich do Budapešti.

Tu sa však nekončia vojnové dobrodružstvá Györgya Gácha. Zajala ho ruská tajná služba a odviekla ako vojnového zajatca do Ruska. Tam v lágri portrétoval ruských dôstojníkov, dokonca urobil Stalinovu bustu. Zo zajatia ho predčasne oslobodil jeho umelecký talent. Po návrate do vlasti nepobudol dlho doma, ale rozhodol sa emigrovať ako letec do Libanonu. Pôsobil ako profesor, sochár a impresionistický maliar na akadémii v Bejrúte, precestoval Európu, Stredný Východ, Severnú a Južnú Ameriku, Mexiko. Od roku 1952 sa usadil v New Yorku. Zomrel v roku 1996.

Za svoj život vytvoril okolo 1400 sošiek a 997 obrazov. Získal 50 cien a zlatých medailí. Vyše polovica jeho diel bola rozpredaná.

STRETNUTIA

Začiatkom roku 2006 som v Trenčíne navštívil pilota plukovníka na dôchodku Františka Cypricha, ktorý 2. septembra 1944 zostrelil lietadlo, ktoré pilotoval György Gách. Rozprával mi, že Gách ho osobne navštívil a pozval na návštevu do New Yorku. Telefonicky som sa skontaktoval s 91-ročnou manželkou Györgya Gácha, Evou. Vymenili sme si listy, poslala mi katalógy prác jej manžela.

Jej dcéra Susie Gach Pelle zdedila tiež maliarsky talent po otcovi a starom otcovi a jej 23-ročný syn Evan Gach Pelle je tiež nadaným umelcom. Je to prakticky už štvrtá generácia umelcov. Manžel Susie Gach Pelle, Robert Pelle vlastní na Long Island v New Yorku firmu so 100-ročnou tradíciou, ktorá montuje špeciálne dvere. Táto firma pracovala pre Pentagón, Rockefeller Centrum v NY a aj pre Biely dom vo Washingtone.

A tu je koniec príbehu, ktorý sa začal na konci II. svetovej vojny a vlastne sa končí v Bielom dome. Na chvíľu, za podivuhodných okolností sa na Slovensku skrížili cesty dvoch dovtedy neznámych rodín. Toto ohnivo spája ich potomstvo. ■

Viedenský Slovák Štefan Kulhánek opisuje svoju trpkú skúsenosť zo Slovenska, z Bratislavy

STALO SA

Milí čitatelia,
podelte sa aj vy s nami o svoje príbehy,
veríme, že budú pozitívnejšie ako tento.

Po dlhom čase som dostal ponuku uskutočniť jeden projekt v Bratislave. Túto možnosť som s radosťou prijal, aj keď som vedel, že moji rovesníci sú už na dôchodku a budem pracovať s mladými zamestnancami. Práca rýchlo napredovala, pracovná atmosféra bola veľmi príjemná a všetci sme sa rýchlo blížili k termínu odovzdania.

Dvadsiaty prvý február bol rovnaký deň ako dni predtým. Možno trochu viac stresu a – odrazu sa necítim najlepšie. V oblasti brucha mám čudný pocit. „Obedňajšia prestávka!“ – zavelím.

„Niečo sa so mnou deje,“ uvažujem, „mám hlad, alebo ma len poriadne smáď?“

Z úvah ma vytrháva kolegová pracovná poznámka. „Máš pravdu, vyriešme to hneď.“ Nápad strieda nápad, stačím si len trochu vypíť, odbehnúť na „ono“ miesto a je po prestávke.

Ale stále so mnou čosi nie je v poriadku. „Prepánajána! Že by môj obličkový kameň,“ prebleskne mi myslou. Rýchlo piť! Musím veľa piť! Áno, to pomáha! Áno, presne takto sa to začína.

„Už ma to dvakrát poriadne skosilo! Ale dvakrát to bolo zase znesiteľné. Ak sa to bude ďalej zhoršovať, zavolám synovi, nech po mňa príde!“ uzatvárať svoju ďalšiu úvahu.

„Nadnes končíme!“ oznamujem kolegom a pomaly sa presúvam do izby, ktorú mám pripravenú na núdzové prespanie počas projektu. Je to celkom praktické ísť z pracovne rovno do postele.

Môj stav sa však nezlepšuje ani napriek litru čaju od kolegu, ktorý som vypil do poslednej kvapky. „Ježiši, to je ale bolesť!“

„Mám zavolať pohotovosť?“ osmeluje sa vystrašený kolega, keď vidí, ako mnou lomcuje bolesť.

Snažím sa ho upokojiť: „Netreba, to je môj prekliaty obličkový kameň. Zavolaj manželke, nech ma ona alebo syn príde vyzdvihnúť. Potrebujem sa len dostať za hranice. V Hainburgu je nemocnica. Tu vám len narobím zbytočné starosti. Aj keď sme už všetci v EÚ!“ pokúšam sa o žart.

„Všetko je zorganizované,“ oznamuje o chvíľu kolega. „Syn je na ceste z Viedne do Bratislavy.“

Môj stav sa však medzičasom natoľko zhoršil, že súhlasím s opätovnou ponukou zavolať pohotovosť.

Ťažko odhadnúť, po akom čase sa vo dverách objavujú dvaja sympatickí sanitári. Mladší ku mne rázne pristupuje, prezerá ma, pýta sa na môj stav, vyberá papiere, všetko dôkladne zapisuje, dátum narodenia, bydlisko.....atď.

„Mohli by ste mi dať niečo proti bolestiam?“ poprosim mladého. „Bohužiaľ. Ja nie som lekár, len sanitár. Mali ste zavolať lekára,“ odpovedá mladý.

„Ale viete, ja sa potrebujem len dostať za hranice,“ prosím ho ďalej. „Už som taký záchvat mal a privolaná pohotovosť vo Viedni mi pomohla.“ „Lutujem, ja vám môžem dať len niečo na stabilizáciu.“ „Dobre,“ súhlasím.

Mladý sanitár veľmi profesionálne pripraví injekciu a bez najmenších problémov ju obratne pichá do žily ľavej ruky. Po vpichu celú injekciu fixuje náplastou na ruku a pónúka odvoz do nemocnice na pohotovosť.

„Nie, nerobte si starosti. Syn už ide po mňa. Už to vydržím.“ Mladý zapisuje ďalej.

Môj stav sa však zrazu prudko zhoršuje. Prestrašený kolega aj sanitári zopakujú ponuku, že ma odvezú na pohotovosť do ružinovskej nemocnice.

„Tam vám rýchlo pomôžu, nebojte sa, nebudete musieť čakať, odnesieme vás na nosidlách rovno až do ambulancie. Ste akútny prípad! A ja vám naozaj nesmiem nič podať proti bolesti,“ ospravedlňuje sa mladý sanitár znovu.

„No tak teda poďme,“ zastenám zmietaný záchvatom.

Rýchlu jazdu sanitky a kvílenie sirény vystrieda slabo osvetlená chodba stanice prvej pomoci.

„Zostaňte sedieť na vozíku,“ pošepne mi mladý. „Zavezieme vás priamo do ordinácie.“

Na zazvonenie sa otvárajú dvere do ošetrovne a stiesnené ticho na chodbe náhle vystrieda živá vrava a smiech.

Koketne upravená sestra listuje pri malom stolčeku v papierikoch a ľuďke so sanitárom.

V strede miestnosti je vyšetrovacie lôžko, v rohu za počítačom sedí čiernooká mladá dáma v bielom, ktorá energicky zavolá na toho, čo sa tlačí za nami do dverí.

„Povedala som, že máte čakať vonku! Zatvorte dvere!“ dodá ešte hlasnejšie. Mladý sanitár mi naznačuje, aby som vstal. Opäť niekto klope na dvere. Za mnou prechádzajúca sestra ich otvára. „Zavoláme vás, máme tu pacientov.“ Vysvetľovanie opäť ukončuje veľmi rázne čiernooká: „Zatvorte dvere!“

Bolesť sa v tele znovu hlási. Musím si až kvoknúť. Prosebné oslovujem upravenú sestru.

„Prepáčte, mám strašné bolesti, mohli by ste mi dať niečo na utíšenie?“

„O tom musí rozhodnúť pani doktorka, keď vás vyšetří.“

„Viete, mám obličkový záchvat,“ snažím sa pokračovať v prosíkaní.

„To rozhodne pani doktorka. Keď bude mať čas, tak vás hneď prezrie!“ dôrazne mi zopakuje upravená a koketne sa obracia na mladého sanitára.

„Je napichnutý?“ Sanitár prikyvuje. „Noooo!“ Vyletí uznanlivo z upravenej. „Lepšie sa!“ dodá ešte významnejšie a ďalej sa venuje papierikom na stolčeku.

Pohľadom hľadám v miestnosti pomoc. Zozadu do mňa niekto naráža. Ospravedlňujem sa, že tu tak nešťastne stojím, ale je tu naozaj málo miesta. Sanitár preváža pacienta na vozíku a má čo robiť, aby sa vymotal medzi mnou, druhým sanitárom, posteľou, na ktorej leží nehybná stará pani a ďalšou mladšou smutne stojacou paňou, ktorá jej sťiska ruku.

Opäť sa niekto pokúša dostať sa dnu do ordinácie.

„Zatvorte tie dvere a čakajte vonku, až vás zavoláme!“ ziapa na votrelca čiernooká.

„Máte nejaký papier?“ zdvihne ku mne konečne pohľad upravená.

„Som rakúsky občan a tu je moja poisťná kartička.“ „Meno!“ Trochu zmätene na ňu pozerám. „No vaše meno, dátum narodenia, bydlisko,“ zdôrazňuje upravená.

„Ach prepáčte,“ ospravedlňujem sa a rýchlo diktujem, čo sa ma pýta.

„Máte tu trvalé bydlisko? Nie? Aha, tak EÚ.“

„Prepáčte, ale ja mám strašné bolesti,“ snažím sa znovu nahodiť dôvod môjho príchodu.

„Pani doktorka vás o chvíľu vyšetří,“ a ďalej pokračuje vo výsluchu.

Zrazu začujem známy hlas čiernookej. „Lahnite si!“ Aha, to ako ja, obraciam pohľad smerom, odkiaľ prichádza hlas. Čiernooká vstáva a zopakuje povel. Tak to je pani doktorka. Uľahčene si vydýchnem a idem k miestu, čo mi ukazuje.

„Pani doktorka, prepáčte, že vás tu všetkých zdržujem, ale momentálne tu pracujem. A prišli na mňa tieto šialené bolesti, len by som prosil niečo na utíšenie, syn po mňa príde a odvezie ma domov.“

„Kde vás bolí?“ rázne preruší moje trochu popletené vysvetľovanie čiernooká pani doktorka.

„Tu pod bruchom, tak trochu vpravo a vystreľuje mi to od chrbta, ako keby som tam mal strašný krč.“ „Odhaľte sa!“ zavelí. „Áno, hneď“. Neobratne sa snažím rozopnúť si košeľu, ale ľavá ruka s fixovanou injekciou mi strašne komplikuje situáciu. Márne snaženie končím roztrhnutím košeľe.

„Bolí?“ tlačí rukou doktorka na brucho. „Nie.“ „A tu?“ „Nie“. Zatlačí silnejšie. „A teraz?“ „No, áno,“ neisto poznamenávam, „pri silnejšom zatlačení to bolí, ale neviem to presne definovať.“

„Viete, pani doktorka, už ma to bolí hodnú chvíľu, som celý ubolený. Ale presne takto som to mal už dvakrát, a vždy sa to aj rovnako začalo. Mám obličkový kameň. Nemohli by ste mi dať niečo proti bolesti?“

„Nemôžem vám podať niečo, čo tú bolesť prekryje, pokiaľ to nevyšetríme,“ preruší moje proskanie čiernooká doktorka. Nasleduje počúvanie srdca, pľúc, vyplazujem jazyk, opäť sláčanie rôznych miest, búchanie do chrbta a otázky:

„Tu bolí, alebo tu. To môže byť aj slepé črevo,“ medituje čiernooká doktorka nahlas. Nakoniec rozhodne: „Zoberieme vám krv!“

Všetko prebehne rýchlo. „Môžete zísť.“

Postavím sa polooblečený vedľa lôžka a čakám. Tá prekliata injekcia mi stále trčí z ruky a bráni mi, aby som si upravil zovňajšok.

Pohľadom sa pýtam čiernookej, čo ďalej.

„Choďte si ľahnúť do vedľajšej miestnosti, keď tu budú výsledky, tak vás zavoláme.“ Pokorne opúšťam vyšetrovaciu miestnosť. Moje zmätené obzeranie preruší čiernooká: „Doprava!“

Prechádzam popri stále nehybne ležiacej starkej a asi jej dcére, ktorá ju stále drží za ruku. Nachádzam malú kúticu s dvomi hrdzavými posteľami, na jednu z nich sa vyšterám a čakám. Pomaly cítim, ako záchvaty bolesti znovu začínajú lomcovať mojim telom.

Už mi je všetko jedno a nahlas postonávam. Ku všetkému je tu aj poriadna zima.

Neviem, ako dlho som takto ležal, ale v krátkej prestávke medzi záchvatmi sa pozviecham a trasúc sa od zimy sa rozhodnem opäť na seba upozorniť zdravotnícky personál.

Čiernooká lekárka stojí opretá pri vchodových dverách a diskutuje so sestrou. Upríem na ňu bolestivý pohľad. „Musíte vydržať,“ pozrie krátko mojim smerom a diskutuje ďalej. Vtom niekto zaklope a dvere sa otvoria. Čiernooká ustúpi a vo dverách zbadám ustráchaného syna a kolegu. Vidím, ako sa obaja nadýchnu, ale ich slová zanikajú v hurónskom reve čiernookej: „Okamžite zatvorte dvere a čakajte, až vás zavoláme!“

„To je môj syn, vysvetľujem, prišiel po mňa.“

„Ešte tu nemáte výsledky,“ preruší moje ospravedlnenie čiernooká. „A moč ste už dali?“ dodá ešte prisnejšie. „Nie,“ ospravedlňujem sa. „Tak tam máte pohár a tam vzadu je WC.“ Vykonám príkaz, položím pohár na určené miesto a znovu sa odoberiem na posteľ.

„Keby tie prekliate bolesti aspoň trochu ustúpili.“

Jedna sestra priväža na vozíku do mojej miestnosti starenku a robí prípravu na infúziu. Pozerám sa na hrdzou napadnutý stojan a posteľ, na tú špinu všade okolo a je mi strašne smutno.

Z mojich bolestných úvah ma vytrhne rozhovor sestry so starkou.

„Hovorím vám, vylezte na tú posteľ!“

„Ale sestrička, prečo ste na mňa taká zlá, ja to nedokážem.“

„A čo si vy myslíte, že si kvôli vám zničím kríže. Hovorím vám, vylezte na tú posteľ. Vy to len pekne dokážete.“

Tento nedôstojný rozhovor zrazu preruší mladý ošetrovateľ. „Nechajte, sestra, ja si s tetou už poradím,“ a opatrne začne dvíhať starkú z vozíka. Starká plačlivo ďakuje a sestra šomrúc odsúva vozík.

Tak, ale teraz už mám toho naozaj dosť! Moje svedomie sa naraz vzbúri. Zhupnem z postele. Náhlivo sa upravujem. Tá odstávajúca injekcia na ruke mi pri tom ešte stále trochu zavadzia. Ráznym krokom sa odoberiem do prednej miestnosti za čiernookou doktorkou.

„Ešte tu nie sú výsledky,“ zastavuje ma pri dverách jej hlas, „a pošleme vás aj na ultrazvuk.“

„Pani doktorka, prepáčte, ale ja chcem ísť domov. Syn je už tu a ja sa momentálne cítim lepšie.“

„Ale,“ zakokce neisto, „my sme vás ešte nedošetrili a čakáme na výsledky.“ Trochu zaváham, ale tu mi padne pohľad na pohár s mojím močom, ktorý opustene stále stojí na pôvodnom mieste. Bolesti sú zrazu definitívne preč.

Pevným hlasom opakujem: „Som pri plnom vedomí a vaše výsledky ma už nezaujímajú.“ „Chcem ísť okamžite domov.“

„Ale ešte vás musí prezrieť pani chirurgička,“ namieta neisto. Na pomoc jej prichádza staršia kolegyňa. „Čo máme za problém?“ „Tu pacienta priviezli...“ a čiernooká spustí výklad latinkou poprepletaný niekoľkými laikovi zrozumiteľnými slovami. Pri slove „appendix“ sa osmelujem vstúpiť do bohatého výkladu, pričom sa ľavou rukou, z ktorej mi stále trčí injekcia, zľahka dotknem pravej ruky novej pani doktorky.

„Nedotýkajte sa ma!“ zvriskne na mňa a spustí tirádu možných aj nemožných ochorení. „Prepáčte, pani doktorka,“ prerušujem ju, „prosim, okamžite mi vráťte kartičku poisťenca a okamžite ma pusťte domov. Som pri plnom vedomí a nepožil som alkohol ani drogy.“

Odzbrojená náhlou zmenou môjho postoja zneistie a šomre ešte niečo o veľkom riziku, ktoré na seba beriem, a žiada potvrdiť moje vyhlásenie podpisom. „Veľmi rád,“ končím diskusiu a vystriem ruku s ešte stále zabodnutou injekciou. Po oslobodení odchádzam k stolčeku k stále vzorne upravenej sestře – vyzerá mierne vystrašene.

„Najskôr ale musíte podpísať reverz a zaplatiť šesťdesiat korún za dovoz.“

Bez slova vyťahujem peňaženku. „Ale nie mne, to musíte ísť von na chodbu smerom k vrátnici.“ Pozdravím, otáčam sa na podpätku, náhlivo otvaram dvere a vychádzam na smutne osvetlenú chodbu, kde ma vítajú vystrašené pohľady kolegu a syna.

Potom už veci idú veľmi rýchlo. Pri opätovnom východe z ošetrovne ma oslovuje ďalší sanitár, tlačiaci na vozíku pacienta. „Kto je tu ešte na ultrazvuk?“ „Ja! Ale nikam nejdem!“

„No, ako chcete,“ pokrčí plecami a pokračuje chodbou do tmy.

V aute sa pýtam kolegu, ako dlho som tu vlastne bol. „No, vyše dvoch hodín, a máš ešte bolesti?“ „Zatiaľ len slabé, ale teraz rýchlo domov.“

Ešte v ten istý deň mi urobili kompletné vyšetrenia vo Viedni – v nemocnici Kaiser-Franz-Josef-Centrum Juh. A hneď po príchode do nemocnice mi službu vykonávajúci lekár nielen podal ruku a predstavil sa, ale po krátkom rozhovore aj liek na utíšenie bolesti, ktoré sa ma znovu zmocnili na ceste do Viedne.

Nasledujúce ráno som sa hlásil na urologickom oddelení nemocnice, kde mi po ďalšom dôkladnom vyšetrení oznámili, že ma musia čo najskôr operovať a odstrániť kameň veľkosti 5mm. „Ale mňa už nič nebolí,“ oponujem, a navyše práve pracujem na dôležitom projekte v Bratislave.

„V piatok ráno vás budeme operovať a v pondelok ráno budete už na pracovisku,“ ubezpečuje ma mladý lekár. „Tak podme nato!“

O tom, ako všetky vyšetrenia aj rozhovory s lekármi prebiehali vo veľmi príjemnom, dôstojnom, ľudskom a pokojnom ovzduší, o čistote v nemocnici a jej okolí a nakoniec aj o úspešnej operácii, sa rozpisovať nebudem.

Tak aspoň uvažujem.

Čo sa to za tých 22 rokov od môjho odchodu do Rakúska na Slovensku stalo?

Veď nemať k dispozícii najnovšiu techniku a nezarábať toľko ako v Rakúsku predsa neznamená nutnosť strpieť špinu, byť arogantný, neludský, bez štipky súcitu k pacientovi a zodpovednosti k svojmu povolaniu. ■

BENEFIČNÝ KONCERT

Máj vo Viedni voňal jarou, dlažba zohriata od sviežeho jarného slnka sálala do ulíc a námestí príjemné teplo a lákala sadnúť si do jednej z letných kaviarní. Okolo Františkánskeho kostola bolo večer 10. mája 2007 rušnejšie ako inokedy. Benefičný koncert, ktorý tam spolu s viedenskými františkánmi usporiadala Medzinárodná dunajská filharmónia, patrilo slovenským deťom z Nových Zámkov. Postihnutým deťom.

Spoluorganizátorom projektu bol františkánsky rád pre strednú a východnú Európu, záštitu nad ním prevzali vicekancelár a minister financií Rakúskej republiky Mag. Wilhelm Mollner a podpredseda vlády SR Dušan Čaplovič. Mediálne podujatie podporili Rakúsko-slovenský kultúrny spolok, Slovenský inštitút vo Viedni a čistý výťažok z koncertu bol venovaný Domovu pre mentálne postihnuté deti na Slovensku – pri Františkánskom kláštore v Nových Zámkoch.

Šéfdirigentom orchestra od jeho založenia v roku 2002 je Georg Kugi. Kuratóriu predsedá prezident Me-

dzinárrodnej paneurópskej únie Dr. Otto von Habsburg. Internationale Donauphilharmonie spája orchestrálnych hráčov z profesionálnych telies a štípendistov akadémií múzických umení strednej Európy. Jej bohatý repertoár – od J. S. Bacha po modernu, od symfonickej po opernú tvorbu – zaradil tento orchester k popredným telesám podunajského regiónu. Na koncerte spolupôčinkoval zmiešaný spevácky zbor profesionálnych spevákov Ensemble Wien Vocal, ktorý založil ich umelecký vedúci Georg Kugi. Ťažiskom ich repertoáru je klasická cirkevná hudba, baroková hudba, ako i zborové skladby a oratóriá všetkých hudobných období.

Dramaturgia koncertu bola zostavená veľmi uvážlivo a premyslene, veď čo by mohlo lepšie zaznieť v majestátnom prostredí františkánskeho chrámu ako sakrálna hudba starých majstrov, a to G. B. Pergolesiho Sabat Mater, čo je hudobne spracovaná starotalianska báseň, v ktorej Matka Božia v smútku oplakáva Ukrižovaného. Poslucháčov zaujalo medzi iným precízne podané hobojuvé sólo. Absolútne muzikálne vyrovnaná a vo všetkých hudobných zložkách bezchybne a brilantne naštudovaná a interpretovaná sa doslova zaskvela skladba Gloria A. Vivaldiho. Ospevuje zrodenie Ježiša, čo anjeli spolu s Pánom Bohom vebia slovami „Sláva Bohu na

FRANTIŠKÁNSKY KOSTOL VO VIEDNI

Františkáni, reformná odnož rádu minoritov, ďakujú svojmu vzniku na území Viedne sv. Johannesovi Kapistranovi. Tento františkán bol už v roku 1451 známy svojimi kázňami na Štefanskom cintoríne a na území dnešného 6. viedenského obvodu založil prvý rádový dom vo Viedni, Dom Sv. Teobalda, ktorý bol však v roku 1529 vo vojne proti Turkom úplne zničený.

Po sťahovaní františkánov z miesta na miesto prenechalo v roku 1589 mesto Viedeň rádu opustený kláštor sv. Hieronyma z rokov 1383-1387. Táto budova má dlhú históriu. V roku 1306 ju dali postaviť bohatí Viedenčania ako útulok na prevychovanie prostitútok, ktoré bolo treba vrátiť na „pravú cestu“. Pôvodnú kaplnku františkáni prestavali na kostol – je to jediná sakrálna stavba v renesančnom štýle vo Viedni, hoci

s niektorými gotickými prvkami, dokončená bola v roku 1607. Kláštor dostavali až v roku 1630. V kostole za hlavným

oltárom od geniálneho talianskeho majstra Andrea Pozza sa nachádza najstarší organ vo Viedni, na ktorom sa ešte dnes hrá - Wökherlorgel – pochádza z roku 1642. Kým predná časť oltára je naozaj sochárskym dielom, jeho pokračovanie: stĺpy, architektúra, oblaky a kupola sú už len maľbou na plátno. Dojem priestoru je však dokonalý.

Zaujímavú históriu má socha madony z 15. storočia. Pochádza z Grünbergu v Čechách, kde sa ju tamojší protestanti pokúšali zničiť. Najprv ju chceli spáliť, no nepodarilo sa im to. Potom chceli dielo zničiť sekerou, ale ani to sa nepodarilo. A tak sekeru ponechali v Máriinom ľavom ramene – odvtedy je táto socha známa ako „Madona so sekerou“.

Návštevníka upúta jeden z najkrajších viedenských sakrálnych interiérov svojou veľkoleposťou a nádhernými krištáľovými lustrami, ktoré nie náhodou boli vzorom na súčasnú vianočnú výzdobu viedenskej hlavnej ulice Am Graben (Na priekope) a aj tento rok zažiarila na prvú adventnú nedeľu.

Spracovala: ik

DER INTERNATIONALEN DONAUPHILHARMONIE

nebesiach a pokoj ľuďom dobrej vôle". Publikum vďačne a s veľkým ocenením prijalo celý koncert, ako aj prídavok – Mozartovo Ave Verum. Sólistkami večera boli brnenská sopranistka Kateřina Beranová a rodáčka zo Salzburgu Kammersängerin Štátnej opery vo Viedni Gabriele Sima, ktoré sa výrazovo dobre zhostili svojho speváckeho partu.

Orchester v týchto náročných a vysoko podmanivých skladbách znova preukázal a potvrdil svoje interpretačné kvality, technický rast, priebojnosť a tendenciu umelecky sa zviditeľniť nielen v Európe, ale aj v zámorí. Presvedčivým dôkazom je ich tohtoročné úspešné koncertné turné v Mexiku s Orffovou Carmina Burana, na čom má svoj veľký podiel aj organizačná vedúca orchestra Agnes Katona. Vysoko treba oceniť

Minister financií Rakúskej republiky Mag. Wilhelm Molterer patrila medzi čestných hostí večera

za nevšedný, umelecky hodnotný koncertný večer, ktorý nás očaril nielen kvalitnou interpretáciou a precítnym prednesom, ale prispel aj k dobrej veci: pomohol mentálne postihnutým deťom z Domova v Nových Zámkoch, ktoré po koncerte samy prezentovali a ponúkali vlastnoručne zhotovené práce svojho výtvarného umenia.

Foto: Georg Kugi

a vyzdvihnúť kvalitný interpretačný výkon zmiešaného zboru Ensemble Wien Vocal, ktorý dynamicky vyvážene, precízne a intonačne čisto frázoval a plnohodnotne dotváral jednotlivé časti Vivaldiho Gloria.

Blahoželáme dirigentovi Georgovi Kugimu, sólistkám, orchestru a zboru

Vysoko si ceníme, že tento koncert svojou osobnou účasťou poctil aj vicekancelár a minister financií Rakúska Mag. Wilhelm Molterer, ktorý na následnom spoločenskom stretnutí po koncerte (vďaka sponzorskej firme Ströck) živo a neformálne diskutoval s poslucháčmi koncertu. ■

DO HERECKÉHO NEBA ODIŠLA SLOVENSKÁ HEREČKA ADELA GÁBOROVÁ

(1940 – 2007)

„Šťastie človek nevie pomenovať vo chvíli, keď ho má. Šťastím nazývame až okamihy, ktoré už uplynuli,“ parafrázovala Adela známy citát.

Hovorila o šťastí profesionálnom i ľudskom, ktoré našla v premenách do vyše 140 divadelných, 120 televíznych a 30 filmových postáv.

Skvelá a srdečná žena s veľkým srdcom a energiou. Oddaná divadelníčka s dušou nadšenca pre všetko nové. Herečka s obrovským talentom a charizmou, profesionálnym prístupom, pokorou a nasadením. Umelkyňa veľkého formátu so schopnosťou rozdávať sa, prvá dáma slovenskej monodrámy, významná osobnosť slovenského divadelníctva a umenia – naša Adelka.

V divadle stála vždy pri vzniku niečoho nového, neobjaveného. Spoločne s kolegami a režisérom Jozefom Bednárnikom zakladala Divadlo Pod hradom a Divadlo Zdvih pri DAB. Pravidelne spolupracovala ako režisérka, herečka a pedagogička s ochotníckymi a amatérskymi súbormi: Divadelné spoločenstvo Rafael pri Kolpingovej rodine v Bošanoch, Spolok nepočujúcich Effeta, Kňazský seminár sv. Gorazda. Vyučovala ako pedagóg pri Činohernej a bábkarskej fakulte VŠMU v Bratislave, na Univerzite Konštantína Filozofa a Teologickej fakulte v Nitre. Bola predsedníčkou Združenia divadelníkov na Slovensku, aktívnou členkou Asociácie Divadelná Nitra a pravidelnou účastníčkou, organizátorkou a vynikajúcou recitátorkou na Česko-slovenskom festivale Poděbradských dní poézie v Čechách.

Zažiarila ako Faidra, Mária Stuartová a odohrala desiatky väčších či menších rolí – vždy naplno. Na jej postavu v monodráme Dnešná Médea sa prišiel pozrieť sám autor, vtedy maďarský prezident Arpád Göncz.

Pred deviatimi rokmi dostala za postavu Lady Macbeth cenu kritikov DOSKY za najlepší ženský výkon a roku 2006 jej prezident republiky udelil Pribinov kríž II. stupňa za zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky. Na scénu milovaného nitrianskeho Divadla Andreja Bagara

(DAB), kde pôsobila 45 rokov, vystúpila naposledy 4. júla 2007, kde si prevzala od primátora Cenu mesta Nitra za celoživotné dielo.

Rakúsko-slovenský kultúrny spolok vo Viedni usporiadal niekoľko návštev nitrianskeho divadla v rakúskej metropole. Naposledy to boli Búrlivé výšiny, kde Adela zahrála Zillu v réžii jej syna Petra Gáboru. Viedenski Slováci zažili Adelu spolu s Jozefom Dóczyom v hre Ľudmily Razumovskej Námestie, s ktorou DAB hosťovalo v máji 2005 na scéne divadla Freie Bühne. Na 9. plese viedenských Slovákov sme mali zas možnosť vypočuť si Adelu s Jozefom Dóczyom v ukážke zo slovenského muzikálu Adam Šangala.

Adela Gáborová bola vzácna žena, skvelá mama a babička, dôverná priateľka a hlavne jedinečný človek. S ťažkou chorobou sa vyrovnávala svojsky – s humorom, no ťažký boj s ňou prehrala. Bude nám všetkým veľmi chýbať. ■

Záhrada zámku Schlosshof v Dolnom Rakúsku, archív autorky

Ingrid Konrad

V RUKE ZVIERAM OBÁLKU...

V ruke zvieram obálku, v nej je oznam. Oznam, že ho môžem vyzdvihnúť do tridsiatich dní. Ak ich prekročím, platím za každý nasledujúci mesiac poplatok atď., atď...

Nemám síl na to ani len myslieť, nie to si nájsť čas a ísť tam. Každý deň vstávam s tou istou myšlienkou, každý deň s ňou zaspávam. Určite to nestihnem a neviem, čo sa stane... V noci sa budím s búšiacim srdcom, čo keď som už stanovený čas prekročila a oni ho niekde vyradili, vyhodili... do rána sa prevaľujem na posteli s výčitkami svedomia, ktoré miznú s prvým vykročením do pracovného dňa a s neomylnou presnosťou sa ďalšiu noc opäť vkrádajú do môjho podvedomia.

Napriek tomu to stále odkladám, plačem, kričím, v hlave mám temno, ukájam sa vo vlastnej neschopnosti logicky o tom rozmýšľať, nie to konať... Pomoc odmietam, to musím ja sama, nikto iný. To som nám dlžná.

O dlhoch a splátkach, o povinnosti a zbabelosti, o našom čase v priestore a našom priestore v čase... Umáram sa vo vlastnom novom svete, hľadám sa v novej identite a nachádzam len otázky bez odpovedí a odpovede na otázky, ktoré som nikdy nepoložila.

Rozhodla som sa – všetko som odvolala, všetko ostalo

nepodstatné, vyčerpáva ma suchá horúcosť tohoročného leta, mám trému, strach, že idem neskoro – i keď som telefonovala a upokojili ma, že je ešte tam, žiadny problém, prineste to a to, vyberte si miesto... Miesto? To nevládam, bude u mňa, nedám ho nikam. Svoju rozhodnutiu sama nerozumiem, ale bolo treba sa rozhodnúť.

Už som na rozžeravenom parkovisku, bojím sa vystúpiť, no vyženie ma pohľad na hodinky. Veď o chvíľu zatvárajú... ja sa zatvorím do seba, nepotrebujem ani dýchať. Podávam potvrdenku, komunikujem slabým hlasom, omdlievam. „Chcete igelitku?“ Igelitku?... nestíham rozumieť. V ruke držím modrú igelitovú tašku, pomaly sa začína trhať. Toto zostalo? Zvieram ju v rukách aj s jej smutným obsahom. Odchádzam, už nevládzem zdraviť, som inde – sledujem samú seba – hľadám nejaký múrik... Hneď za rohom je lavička, ešte tri kroky – dokážem ich urobiť? Ešte že tu bola, mám šťastie. Šťastie? Dusia ma vzlyky, plač, topím sa vo vlastných slzách, stekajú mi po tvári, nič nevidím, nevnímam, zabúdam, kde som, dobre, že sedím... prežívam to ako druhý pohreb – sama som zaskočená.

Preberie ma čas, skúšam vstať, utieram si vyplakané oči, vykročím do neznáma. Sadám do auta. V spätnom zrkadle sa mihne komín krematória...

EURÓPSKE HLAVNÉ MESTO KULTÚRY

EURÓPSKE MESTÁ KULTÚRY:

- 1985: Atény (Grécko)
- 1986: Florencia (Taliansko)
- 1987: Amsterdam (Holandsko)
- 1988: Západný Berlín (Spolková republika Nemecko)
- 1989: Paríž (Francúzsko)
- 1990: Glasgow (Veľká Británia)
- 1991: Dublin (Írsko)
- 1992: Madrid (Španielsko)
- 1993: Antverpy (Belgicko)
- 1994: Lisabon (Portugalsko)
- 1995: Luxemburg (Luxembursko)
- 1996: Kodaň (Dánsko)
- 1997: Thessaloniki (Solún, Grécko)
- 1998: Štokholm (Švédsko)
- 1999: Weimar (Nemecko)
- 2000: Reykjavík (Island), Bergen (Nórsko), Helsinki (Fínsko), Brusel (Belgicko), Praha (Česká republika), Krakow (Poľsko), Santiago de Compostela (Galícia, Španielsko), Avignon (Francúzsko), Bologna (Taliansko)
- 2001: Rotterdam (Holandsko), Porto (Portugalsko)
- 2002: Bruggy (Belgicko), Salamanca (Španielsko)
- 2003: Graz (Rakúsko)
- 2004: Janov (Taliansko), Lille (Francúzsko)

EURÓPSKE HLAVNÉ MESTÁ KULTÚRY:

- 2005: Cork (Írsko)
- 2006: Patras (Grécko)
- 2007: Luxemburg (Luxembursko), Sibiu (Rumunsko)
- 2008: Liverpool (Veľká Británia), Stavanger (Nórsko)
- 2009: Vilnius (Litva), Linz (Rakúsko)
- 2010: Pécs (Maďarsko), Essen (Nemecko), Istanbul (Turecko)

Štyri slovenské mestá vstupujú do pretekov o titul Európske hlavné mesto kultúry na rok 2013. Jedno z nich sa o tento titul podelí s mestom z Francúzska.

Projekt Európske mesto kultúry sa prvýkrát spomenul na Rade ministrov kultúry EÚ v roku 1985, autorkou myšlienky je grécka ministerka kultúry Melina Mercouri. Odvtedy projekt prešiel niekoľkými zmenami, naposledy určili za európske mesto kultúry národné vlády v roku 2004. Od roku 2005 sa na výberovom procese mesta podieľajú európske inštitúcie. Cieľom projektu je posilniť európske kultúrne povedomie a posunúť kultúru bližšie k jej obyvateľom.

Do rozšírenia EÚ (v máji 2004) vyberali európske mestá kultúry na základe rozhodnutia pôvodných členských štátov EÚ. Po rozšírení boli do projektu zahrnuté aj nové členské štáty a pod pozmeneným názvom „Európske hlavné mestá kultúry“ demonštruje Európa svoj kultúrny historický odkaz aj dnes. O meste kultúry dnes rozhoduje Rada EÚ na základe odporúčania Európskej komisie. Tá pri schvaľovaní zohľadňuje stanovisko výberovej komisie zloženej zo siedmich nezávislých členov a rešpektuje ňou odsúhlasené poradie krajín od roku 2005 do 2019. Od roku 2009 budú teda za Európske hlavné mesto kultúry volené každý rok dve mestá: jedno z pôvodnej pätnástky a jedno z nových členských štátov.

Európska komisia sa rozhodla pre systém, ktorý podnecuje členské štáty k tomu, aby na vnútroštátnej úrovni organizovali súťaž medzi mestami, ktoré majú o vymenovanie za Európske hlavné mesto kultúry záujem. Rada EÚ by ich mala vymenovať vždy štyri roky pred samým podujatím.

Niektoré z podmienok výberu sú:

„Európsky rozmer“ programu mesta, ktoré sa chce uchádzať o titul:

- program činností v rámci projektu Európske hlavné mesto kultúry by mal zahŕňať vyvážené podujatia, ktoré zdôrazňujú európsky rozmer a európsku pridanú hodnotu
- mesto sa má podieľať na tvorbe európskej kultúry
- mesto má vyzdvihnúť bohatstvo kultúrnej rozmanitosti v Európe a má klásť dôraz na spoločné aspekty európskej kultúry
- program má posilniť spoluprácu medzi kultúrnymi operátormi, umelcami a občanmi z dotknutého členského štátu s ostatnými členskými štátmi v rôznych kultúrnych oblastiach
- program by mal trvať v rozpätí 9 – 13 mesiacov, pričom začiatok je vhodné načasovať na nejaký sviatok alebo výročie a nezačať hneď v prvý januárový deň (napr. mesto Bruggy začalo program 20. 2. 2002 o 20.02 hod.)
- projekt by sa nemal chápať ako prezentácia festivalového charakteru

Rozmer „mesto a občania“:

- program by mal posilniť prítomnosť občanov žijúcich v meste a jeho okolí na kultúrnom živote a vzbudiť oň záujem návštevníkov z domácej krajiny aj zo zahraničia
- program má mať udržateľný charakter a má tvoriť integrálnu súčasť dlhodobého kultúrneho a sociálneho rozvoja mesta

Myšlienka regionálnosti:

- program projektu musí jednoznačne ukázať predstavy vzťahujúce sa na rozvoj regiónu, mesto by malo využiť prestíž a investície projektu do infraštruktúry na podporu rozvoja celého regiónu
- projekt musí obsahovať predstavy mesta o dlhodobom posilnení úlohy kultúry

EÚ SCHVÁLILA NOVÚ VERZIU SMERNICE TV BEZ HRANÍC

v regióne (napr. neskoršie využitie inštitúcií vzniknutých počas projektu, ako aj možnosti sociálneho a hospodárskeho rozvoja črtajúceho sa v spojitosti s udalosťou)

- koncepcia musí načrtnúť jednotlivé rozvojové plány a označiť, do akej miery sa môže pri nich uplatniť kultúrny aspekt, napríklad, ako sa dajú využiť na verejných námestiach, v stavebníctve, umení, v médiách atď.

Cieľmi projektu je podpora trvalo udržateľného rozvoja, budovanie partnerstva s ostatnými mestami, zmena imidžu mesta, nárast domáceho a zahraničného cestovného ruchu a pozdvihnutie profilu mesta na medzinárodnú úroveň. Európske hlavné mesto kultúry by malo byť impulzom do budúcnosti.

2013

Slovensku prideliť rok 2013 spolu s Francúzskom. Počas ročného trvania podujatia dostane vybrané slovenské mesto šancu na kultúrny a ekonomický rozvoj. Medzinárodná komisia pripustila do súťaže o titul „Európske hlavné mesto kultúry“ štyri slovenské mestá: Košice, Prešov, Martin a Nitra. Ku kandidátom sa pripoja ešte štyri francúzske mestá. Jedno mesto z Francúzska a jedno zo Slovenska sa bude potom uchádzať o spomínaný titul, ktorý je lukratívny najmä z pohľadu turistického ruchu. Víťazi budú určení do konca roka 2008.

Primátorov miest v tejto súvislosti vyzvali, aby zvýšili kultúrne podujatia svojich miest. Ide o investíciu, ktorá sa v každom prípade vypláť, pretože pre víťaza znamená nielen viac turistov, ale aj početné podporné prostriedky z „kuchyne EÚ“ na infraštruktúru a obnovu kultúry. Hlavné kultúrne mestá Európy roku 2008 sú Liverpool (Veľká Británia) a Stavanger (Nórsko).

Zdroj: www.euroinfo.gov.sk

Európsky parlament prijal bez pozmeňovacích návrhov novelu smernice Televízia bez hraníc. Súčasná smernica bola v platnosti od roku 1997 a nezodpovedala potrebám televízií nového tisícročia. Komisia pracovala na jej novelizácii už od roku 2002. Smernica rieši okrem problému product placementu aj podiel reklamy na televíznych programoch a ďalšie podstatné otázky vysielania v 21. storočí.

Ministri kultúry členských krajín EÚ podporili nové znenie smernice Televízia bez hraníc na svojom májovom stretnutí a 29. novembra 2007 ju v druhom čítaní schválili europoslanci. Táto smernica bola prijatá už v roku 1989, keď boli prvýkrát celistvo stanovené európske mediálne pravidlá platné vo všetkých členských krajinách. Súčasná verzia nezodpovedala potrebám 21. storočia, a preto Európska komisia takmer 5 rokov pracovala na jej modernizácii.

Teraz prechádza iniciatíva na jednotlivé členské štáty, ktoré majú podľa schválenej smernice dva roky na zavedenie nových pravidiel do svojej národnej legislatívy. Česká televízia, Nova aj Prima podľa ČTK dúfajú, že v ČR začne smernica platiť skôr ako za dva roky a jej zavádzanie sa nebude vliecť ako posledná novela mediálneho zákona.

Smernica Televízia bez hraníc v novej podobe okrem iného povoľuje využívať tzv. product placement. Ide o platené umiestnenie výrobkov v niektorých reláciách. Členské štáty môžu tento typ reklamy povoliť vo filmoch, seriáloch, športových a zábavných programoch. Product placement sa nesmie použiť v programoch pre deti, dokumentoch a v spravodajstve. Nesmie však priamo vyzývať na kúpu propagovaného produktu.

12 minút za hodinu zostane

Podľa aktuálnych informácií tvoria príjmy z reklamy až 90 % všetkých príjmov komerčných televíznych staníc a 29 % príjmov staníc verejnoprávných na území štátov EÚ. Počet prerušení vysielania reklamným blokom už nebude limitovaný. Čas vyhradený na reklamu však zostane obmedzený na maximum dvanásť minút počas jednej vysielacej hodiny. Filmy a spravodajstvo budú môcť byť prerušené len raz za tridsať minút. Tento limit platí pre české súkromné stanice aj podľa súčasnej legislatívy, len Česká televízia je viazaná limitom pol percenta reklamy z denného vysielania a ďalší osud tohto podielu závisí od českých zákonodarcov.

Komisárka pre informačnú spoločnosť a médiá Viviane Reding sa nazdáva, že novelizácia smernice zodpovedá novým potrebám rýchle sa rozvíjajúceho a dynamického audiovizuálneho sektora. Komisárka povedala: „Bude to smerovať k menšej regulácii, lepšiemu financovaniu aj obsahu a väčšiemu zviditeľneniu kultúrnej rozmanitosti a ochrane neplnoletých.“

Zdroj: Karla Černá, <http://www.radiotv.sk>
Eu-stránku spracovala ik

TRIDSAŤ ROKOV SLOVENSKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE

30. decembra 1977, teda pred tridsiatimi rokmi, vydal pápež Pavol VI. dva dokumenty, ktoré sa nezmazateľne zapísali do slovenských dejín: Apoštolské konštitúcie *Qui divino* a *Praescriptum sacrosancti*, ktorými zriadil samostatnú Trnavskú arcidiecézu a povýšil ju na metropolitné sídlo pre celé Slovensko. 1100 rokov od zriadenia moravsko-slovenskej cirkevnej provincie na čele s arcibiskupom Metodom, v čase, keď Slovensko nemalo vlastný suverénny štát a svet o ňom nevedel alebo nechcel vedieť, dostali Slováci od Svätého Otca neoceniteľný dar – vlastnú samostatnú cirkevnú provinciu ako prejav uznania slovenského národa, jeho duchovnej i politicko-územnej identity a schopnosti samostatne spravovať vlastné cirkevné záležitosti.

Osamostatnenie Katolíckej cirkvi na Slovensku bolo dávnou túžbou slovenských katolíkov, ktorá sa s osobitnou intenzitou začala prejavovať najmä od polovice 19. storočia v súvislosti so silnejúcim úsilím o národnú a politickú emancipáciu Slovákov, ktorej súčasťou i završením mala byť aj samostatná slovenská cirkevná provincia na čele so slovenským arcibiskupom. Všetky konkrétne predstavy a návrhy však napospol stroskotali na realite uhorského štátu, odmietajúceho akúkoľvek podobu samostatnej slovenskej existencie.

Vznik Česko-Slovenska priniesol Slovákom nové perspektívy národného a politického rozvoja a s nimi i nádej, že s jeho pomocou sa podarí uskutočniť i vytúženú cirkevno-právnu emancipáciu od uhorskej cirkevnej organizácie. Protikatolícka nálada českej spoločnosti, proticirkevné opatrenia pražskej vlády a striktné presadzovaná fikcia „československého národa“ však spôsobili, že radosť z novej slobody zakalili na Slovensku prvé sklamanie a obavy o ťažko uchovanú náboženskú a národnú identitu. Situáciu bolestne sťažovala chýbajúca cirkevno-právna identita Slovenska, ktorá mala za následok, že nové hranice popretínali územia diecéz a chýbali slovenské biskupské osobnosti, ktoré by vďaka svojej cirkevnej a morálnej autorite boli schopné upevniť cirkev znútra i pozdvihnúť hlas na obranu katolíckych i národných záujmov navonok.

Svätá stolica si uvedomovala, že pozícia maďarských biskupov na Slovensku bola neudržateľná a cirkevnú správu bolo treba personálne slovakizovať a jurisdikčne čo najskôr aspoň provízorne osamostatniť. Prikazoval to i ohľad na najvlastnejší cirkevný záujem, pretože dovtedajšia situácia neumožňovala účinnú pastoračnú, zneisťovala slovenských veriacich, oslabovala ich dôveru k cirkevnej autorite a nepriateľom cirkvi poskytovala zámienku na proticirkevnú agitáciu. Pápež Benedikt XV. preto už v januári 1919 schválil návrh viedenského nuncia Teodora Valfre di Bonzo, aby bol košický biskup Augustín Fischer Colbrie, ktorý sa tešil dôvere slovenských veriacich, poverený funkciou apoštolského delegáta a apoštolského vikára pre Slovensko a vybavený rozsiahlymi právomocami na rokovanie so štátom i dozorom nad správou všetkých diecéz na Slovensku. Uskutočnenie tohto prvého kroku k faktickému osamostatneniu slovenskej cirkevnej správy však stroskotalo na odpore budapeštianskej vlády a kardinála primasa Černocho, takže na nariadenie kardinála štátneho sekretára Pietra Gasparriho boli do slovenských diecéz, resp. ich na Slovensku sa nachádzajúcich častí, zatiaľ iba menovaní slovenskí generálni vikári. Generálnym vikárom v Trnave sa stal slovenský kňaz František Richard Oswald.

Až podpísanie Trianonskej mierovej zmluvy s Maďarskom umožnilo Svätej stolici, aby podnikla ďalšie kroky ku slovakizácii cirkevného života na Slovensku a k jeho postupnému cirkevno-právnej osamostatneniu. V troch slovenských biskupstvách, ktoré ležali úplne na území československého štátu, boli v decembri 1920 vymenovaní a vo februári 1921 vysvätení noví slovenskí biskupi. Zložitejšia

bola situácia v diecézach rozdelených novou štátnou hranicou a najzložitejšia v Ostrihomskej arcidiecéze. Toto starobylé arcibiskupstvo zahŕňalo prakticky jednu tretinu slovenského územia, jeho ordinár však sídlil v Maďarsku, kde bol ako primas zároveň nositeľom významných ústavných práv. Osamostatnenie slovenskej časti arcidiecézy bolo komplikované medzinárodnoprávnym aspektom kauzy, najmä otázkou hraničnou, pretože všetky zúčastnené strany vnímali rozdelenie arcidiecézy ako potvrdenie trianonskej štátnej hranice, ktorému sa maďarská vláda i episkopát zo všetkých síl stavali na odpor. Problematickou bola i dimenzia majetko-právna, to jest potreba nájsť spôsob a kritériá rozdelenia rozsiahleho benefičného majetku, ktorý sa zväčša nachádzal na Slovensku, kde naň bola uvalená štátna správa, zatiaľ čo niektoré slovenské diecézy zase nemali prístup ku svojmu dotačnému majetku ležiacemu v Maďarsku. Vážne komplikácie spôsobovala tiež otázka personálna, keďže vláda česko-slovenská rovnako ako jej uhorská predchodkyňa chcela na cirkevných prestoloch vidieť vlastných kandidátov, ktorí by boli oddaní nielen novej štátnej myšlienke, ale i centralistickej politike vládneho kabinetu a pôsobili by medzi veriacimi v unitaristickom „československom“ duchu. To bol hlavný dôvod, prečo v máji 1922 neuznala menovanie prvého apoštolského administrátora ad nutum Sanctae Sedis Pavla Jantauscha a nevydala mu sekvestrovaný cirkevný majetok. Na vyriešenie provizória apoštolskej administratúry vrhali svoje tieň i štátoprávne pomery v česko-slovenskom štáte. Česko-slovenská vláda síce mala eminentný záujem na vylúčení jurisdikcie cudzích biskupov zo štátneho územia a na zosúladení hraníc diecéz so štátnymi hranicami ako prostriedku na upevnenie vnútornej kompaktnosti a suverenity štátu, dlho však odmietala logický dôsledok novej delimitácie - utvorenie samostatnej slovenskej cirkevnej provincie, pretože v nej videla predobraz a zárodok obávannej politickej autonómie Slovenska. Centralistickí politici preto dávali prednosť začleneniu Slovenska do olomouckej cirkevnej provincie a povýšeniu pražského arcibiskupa na primasa Česko-Slovenska, ktoré malo posilniť štátno-národnú jednotu česko-slovenského štátu. Svätá stolica však takéto riešenie ako priehľadný politický manéver bez diskusie odmietla.

V priebehu dvadsiatich rokov v mladej republike upadla pôvodná protikatolícka vlna a zodpovedným politikom sa stalo čoraz zrejmejším, že s ohľadom na náboženské Slovensko a otvorené cirkevnopolitické otázky bude potrebné postaviť vzťah štátu a cirkvi na fundament zmluvných vzťahov. O takéto riešenie sa od počiatku usilovala i Svätá stolica. Kríza vo vzájomných vzťahoch, vyvolaná v júli 1925 demonštratívnym štátnym patronátom nad Husovými oslavami, síce zapríčinila odchod nuncia Marmaggiho z republiky a zamrazenie diplomatických vzťahov a oddialila uzatvorenie zmluvy, ale v decembri 1927 mohol byť napokon vo Vatikáne podpísaný tzv. Modus vivendi.

Modus vivendi nebol konkordátom, aký všetky vládne politické strany i prezident Masaryk odmietali, ale rámcovou

zmluvou, ktorá sa dotýkala iba niekoľkých čiastkových problematik, konkretizáciu prenechávala rôznym komisiám a konečnú realizáciu svojich prisľubov následnej pápežskej konštitúcii. Priniesol však záväzný prisľub Svätej stolice, že bude vylúčená jurisdikcia cudzích ordinárov zo štátneho územia a hranice diecéz, resp. rehoľných provincií upravené v súlade s hranicami štátnymi. Vnútro- i zahraničnopolitické komplikácie, problematická deľba majetku i niektoré nie celkom jasné formulácie Modu vivendi mali za následok, že jeho uskutočnenie dlho viazlo. 2. septembra 1937, po tom, čo česko-slovenská vláda odovzdala cirkevný majetok pod štátnou správou do cirkevných rúk, vydal napokon pápež Pius XI. pamätnú konštitúciu Ad regiminis ecclesiastici incrementum, ktorá upravovala novú cirkumskripciu v súlade so štátnymi hranicami a prisľúbila skoré utvorenie dvoch samostatných slovenských cirkevných provincií: rímskokatolíckej a gréckokatolíckej.

Vytúžený cieľ slovenských katolíkov ležal na dosah ruky, jeho uskutočnenie však zmarili medzinárodnopolitické udalosti a posuny štátnych hraníc v rokoch 1938-1939. Vláda prvej Slovenskej republiky vyvinula veľké úsilie o úpravu cirkevných pomerov na Slovensku a o podpísanie konkordátu so Svätou stolicou, v rámci ktorého mala byť zriadená aj samostatná cirkevná provincia. Vojnové pomery a otvorená otázka hraníc však takýto ďalekosiahly krok neumožnili.

Povoľnové „ľudovodemokratické“ Česko-Slovensko, vyznačujúce sa otvorenou averziou voči slovenskému katolicizmu a silnejúcim komunistickým vplyvom, a napokon úplné prevzatie moci komunistami a otvorená perzekúcia Katolíckej cirkvi znemožnili akékoľvek rokovania so Svätou stolicou či úvahy o riešení slovenských cirkevnopolitických otázok. Myšlienky slovenskej cirkevnej provincie sa ujali slovenskí kňazi a laici v zahraničí. Biskupi Andrej Grutka, Michal Rusnák a Pavol Hnilica sa vedno s biskupmi zo Slovenska, ktorí sa smeli zúčastniť Druhého vatikánskeho koncilu, Ambrózom Lazikom, Eduardom Nécseyom a Róbertom Pobožným, v roku 1965 obrátili na pápeža Pavla VI. so žiadosťou o zriadenie slovenskej cirkevnej provincie. Túto požiadavku obsahovalo i rozsiahle memorandum kňazov zo Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda v Ríme zo 7. apríla 1968. Ohlas z 18. apríla 1968 a nespočetné ďalšie žiadosti a pamätné spisy predkladané Svätej stolici v nasledujúcich rokoch, ktoré niesli podpisy neskoršieho kardinála Jozefa Tomku, neskoršieho arcibiskupa Dominika Hrušovského, podpisy členov náboženskej komisie Svetového kongresu Slovákov a mnohých ďalších.

Na Slovensku sa o cirkevno-politických otázkach smelo opäť nahlas hovoriť iba v krátkom období politického uvoľnenia v roku 1968, ktoré slovenskí biskupi a kňazi okamžite využili, aby na verejných zhromaždeniach tvoriaceho sa Diela koncilovej obnovy i na stránkach novín žiadali zriadenie slovenskej cirkevnej provincie. Do živých diskusií sa v rámci možnosti zapojili i katolícki laici, ba i nekatolícka slovenská verejnosť a mocným argumentom v prospech provincie sa stalo zmenené štátprávne postavenie Slovenska po federalizácii česko-

slovenského štátu. Pápež Pavol VI., Giovanni Battista Montini, ktorý už od tridsiatych rokov ako vysoký úradník a neskôr sostituto na Štátnom sekretariáte pozorne sledoval slovenskú otázku a ako pápež využil každú i nekonvenčnú príležitosť, aby vyjadril svoju lásku a sympatie k slovenskému národu a poslal mu svoje apoštolské požehnanie, jasne signalizoval ochotu čo najskôr zavrieť cirkevno-právnu emancipáciu Katolíckej cirkvi na Slovensku. Najzreteľnejšie to vyjadril v apoštolskom liste pri príležitosti 1100. výročia smrti sv. Cyrila, Antiqua nobilitatis decora, v ktorom s výslovným odvolaním na konštitúciu Ad ecclesiastici regiminis incrementum vyjadril presvedčenie, že zanedlho sa uskutoční aj právne usporiadanie Cirkvi na Slovensku. Komunistickí mocipáni, hoci obrodni či reformní, však nevyužili príležitosť politického uvoľnenia, aby nadviazali diplomatický dialóg so Svätou stolicou, ktorý bol paradoxne obnovený až v období politickej normalizácie začiatkom sedemdesiatych rokov. Rokovania boli zdĺhavé a ťažké, pretože pražské komunistické delegácie taktizovali, vydierali a ústupky očakávali iba od jednej strany – od Svätej stolice. Tiež sa ukázalo, že pod povrchom komunistického internacionalizmu žili národné záujmy i egoizmy. Pre pražský Ústredný výbor KSČ bola slovenská cirkevná provincia ťažko akceptovateľná nielen z ideologických dôvodov, ale podobne ako pre ich centralistických predchodcov a stúpenecov čechoslovakizmu z medzivojnového obdobia aj národnopolitickým strašiakom, v ktorom videli ohrozenie kompaktnosti štátu a predzvesť politickej emancipácie Slovenska. Do hry vstúpilo i Maďarsko a sám prvý tajomník Socialistickej robotníckej strany Maďarska János Kádár neváhal v júni 1977 osobne navštíviť Vatikán a intervenovať v prospech uchovania uhorskej cirkevnej organizácie. V zásade kladne, pokiaľ mu to jeho komunistické presvedčenie dovolilo, sa k myšlienke slovenskej cirkevnej provincie, naopak, postavil najvyšší funkcionár Komunistickej strany Česko-Slovenska, Slováč Gustáv Husák. Iba budúci historici, ktorí budú mať k dispozícii všetky potrebné pramene, budú môcť náležite zrekonštruovať priebeh rokovaní a rozhodovacích procesov najmä na strane Svätej stolice. Nepochybniteľným faktom však je, že to bola predovšetkým dobrá vôľa a osobná zaangažovanosť pápeža Pavla VI. a húževnatá, usilovná práca mnohých slovenských biskupov, kňazov a laikov, ktorá nakoniec umožnila prekonať nemalé prekážky a odpor a korunovať úspechom historické snaženie o samostatnú slovenskú cirkevnú provinciu, definitívne zavŕšené 26. júla 1989, keď pápež Ján Pavol II. vymenoval Msgr. Jána Sokola za prvého arcibiskupa – metropolitu Slovenska.

Vyhlasenie oboch pápežských konštitúcií sa udialo 6. júla 1978 v Trnave v tichosti a pod ostrým dohľadom štátnej bezpečnosti. Širšia slovenská verejnosť si udalosť nemala všimnúť a žiaľ, naozaj ani veľmi nevšimla. V roku, v ktorom si pripomíname jubileum významného slovenského katolíckeho filozofa Ladislava Hanusa (1907 - 1994) s odvolaním na hanusovský postulát „bezohľadnej pravdivosti“ smutno dodávam, že ani dnes nechýba nevedomosť či ľahostajnosť voči jednej z najvýznamnejších udalostí našich cirkevných i národných dejín. Nech nám Pán Boh pomáha, aby sme vedeli nájsť cestu k našej historickej pamäti. ■

FILIP LENARD

VEDEC, NOSITEĽ NOBELOVEJ CENY ZA FYZIKU

Filip Lenard
- celým menom
Philipp Eduard
Anton von Lenard
sa narodil
7. 6. 1862
v Bratislave.
Bol uznávaný
vedec svetového

formátu, patril medzi najväčších experimentálnych fyzikov a podstatne prispel k rozvoju svetovej vedy. Za jeho významné práce o katódových lúčoch mu bola v roku 1905 udelená Nobelova cena za fyziku.

Z BRATISLAVY DO EURÓPY

Študoval na reálnom gymnáziu v Bratislave, s vyučovacím jazykom maďarským, kde získal aj prvé základy z fyziky. Nadaný a usilovný žiak sa dostal čoskoro do pozornosti učiteľa, v prvom rade profesora Virgila Klatta, s ktorým neskôr úzko spolupracoval. Práve on ho priviedol k výskumu katódových lúčov a najmä podporil jeho záujem o luminiscenciu. Mladý Lenard mal prevziať otcovu firmu, a preto začal študovať chémiu u Roberta Bunsena. Pod vplyvom Klatta však prešiel na štúdium fyziky na univerzite v Budapešti, v ktorom pokračoval vo Viedni a v Berlíne.

Lenard na svojho učiteľa nikdy nezaбудol a aj keď pôsobil v cudzine, často si s ním písal. Pri návšteve svojho rodného kraja profesora Klatta navštevoval a konzultoval s ním mnohé fyzikálne problémy a riešenia. Spolpracovali vyše dvadsať rokov a pripravili asi 800 fosforeskujúcich látok a vykonali na nich 300 spektrálnych analýz Bunsenovým spektroskopom. Výsledky prác zhrnuli do štyroch publikácií. Hlavným výsledkom ich snaženia bolo zistenie, že intenzita fosforescencie závisí od množstva tzv. účinných kovov, pričom ich nárastom intenzita spočiatku rastie, ale neskôr klesá až na nulu. V prípade, že bolo množstvo kovu malé, fosforescencia bola veľmi intenzívna. V ich výskume bol zahrnutý aj vplyv tlaku a teploty na tento jav.

VÝSKUM

Po skončení štúdia pôsobil v Berlíne u všestranného nemeckého prírodovedca H. L. F. Humboldta a neskôr u známeho nemeckého fyzika a chemika R. W. Bunsena v Heidelbergu, kde v roku 1886 získal doktorát. Svojou aktívnou prácou sa pričínal o zrod Fyzikálneho ústavu v Heidelbergu, ktorý bol aj podľa neho pomenovaný: Fyzikálny ústav prof. Lenarda v Heidelbergu. Od roku 1892 spolupracoval ako asistent s profesorom Hertzom na univerzite v Bonne, kde dostal docentúru. Na univerzite vo Vratislavi sa v roku 1894 stal mimoriadnym profesorom. O dva roky neskôr prednášal fyziku v Aix-la-Chapelle a stal sa profesorom teoretickej fyziky na univerzite v Heidelbergu a v roku 1898 riadnym profesorom na univerzite v Kieli. Ďalšie obdobie svojej vedeckej a pedagogickej kariéry strávil na univerzite v Heidelbergu (do roku 1931), kde sa stal riaditeľom Rádiologického ústavu (1919).

Celý život sa venoval najmä systematickému štúdiu a výskumu vlastností katódových lúčov, fotoelektrického efektu a javov fosforescencie a luminiscencie, spektrálnej analýze, ultrafialových lúčov, magnetických a elektrických polí.

V roku 1886 spolupracoval s Hertzom na overovaní Maxwellovej teórie elektromagnetických vln. Od roku 1893 experimentoval s prienikom katódových lúčov. Podarilo sa mu vyvrátiť veľmi rozšírený názor, podľa ktorého katódové lúče môžu existovať len vo výbojovej trubici. Urobil miniatúrnu dierku v hliníkovej fólii, tzv. Lenardovo okienko, a cez ňu prepúšťal lúče z trubice do voľného priestoru a zisťoval, aké stopy vznikli na fotografickej platni. Ďalej zistil, že nositeľmi týchto lúčov sú elektróny. Pri výskume elektrónov sa ukázalo, že ich najnápadnejšou vlastnosťou je prenikanie pevnou látkou. Na vysvetlenie vypracoval v roku 1900 teóriu telies, ktorá má veľmi veľa spoločného s neskorším Rutherfordovým modelom atómu.

OBJAVY

Na prelome storočí vypracoval dynamickú (resp. dynamitovú) teóriu telies, kde v jadre atómu predpokladal stabilnú konfiguráciu - záporný a kladný náboj. Po ňom je pomenovaný aj tzv. Lenardov jav. Pri výskume elektrických výbojov v plynách zistil, že vzduch sa ultrafialovými lúčmi ionizuje, čím sa stáva elektricky vodivým.

Filip Lenard pochádza z rodiny bratislavského obchodníka s vínom. O jeho pôvode kolujú rôzne informácie. Jeden prameň uvádza, že pochádza zo starého tirolského rodu, podľa iného bol pôvodom z Maďarska. Narodil sa však jednoznačne v Bratislave. V Bratislave, v časti Petržalka, je po ňom od roku 1993 pomenovaná ulica.

V roku 1902 objavil pozoruhodnú zákonitosť fotoelektrického efektu. Podľa nej energia fotoelektrónov závisí od kmitočtu, ionizácie a vodivosti vzduchu ultrafialovými lúčmi, a nie od intenzity dopadajúceho svetla. Táto intenzita určuje len počet elektrónov uvoľnených za jednotku času.

Praktickým výsledkom týchto pokusov bolo objavenie X - lúčov. Špeciálne upravenú katódovú trubicu (Lenardove okienko) a určité "know-how" dostal k dispozícii ďalší bádateľ W. Röntgen, ktorý Lenarda v podstate pripravil (zrejme nie džentlmenským spôsobom) o prvenstvo pri objave týchto lúčov. Verejnosti sú známe ako Röntgenove lúče, používané najmä v lekárskom odvetví.

Lenard otvoril cestu k experimentálnemu výskumu atómu. Jeho priekopnícke práce významne prispeli k rozvoju rádiotechniky, televízie a ultramikroskopie. Svojimi objavmi položil základy kvantovej teórie.

LENARD, EINSTEIN A NACIZMUS

Filip Lenard bol v kontakte s Albertom Einsteinom, s ktorým polemizoval o niektorých častiach teórie relativity a údajne Einstein si osvojil niektoré Lenardove myšlienky a výsledky bádania. Lenardov hnev bol proti nemu namierený predovšetkým kvôli tomu, že Einstein dostal Nobelovu cenu za rok 1921 za kvantitatívnu interpretáciu fotoelektrického javu - samotný fotoelektrický jav objavil však Lenard.

Či rivalita alebo ťžkadiosť vedca - fyzika, či skutočné politické presvedčenie - už sa presne nedozvieme, čo priviedlo tohto geniálneho vedca, akým Lenard nesporne bol, k národnému socializmu v Nemecku. Pri vstupe do Nacistickej strany bol pravdepodobne veľmi osobne motivovaný. Aktívne v nej zastával funkciu vedeckého poradcu a spolu s ďalším nemeckým fyzikom Starkom - taktiež nositeľom Nobelovej ceny sa stal pilierom nacistickej ideológie. Hlásali nadradenosť „nemeckej fyziky“ voči „dogmatickej (židovskej)“ fyzike.

Zomrel 20. mája 1947 v Messelhausene. I keď politické názory Lenarda sú odsúdeniahodné, nepochybne patrí k významným fyzikom prelomu devätnásteho a dvadsiateho storočia. ■

Zdroj: www.osobnosti.sk, sprac. Martina Viglašská

ČIERNOHRONSKÁ ŽELEZNICA S CENTROM V ČIERNOM BALOGU VO VYDROVSKEJ DOLINE

Romantika filmu *Ostro sledované vlaky* oživa na Slovensku

Jedno z mála slnečných októbrových víkendových rán vchádzame do Vydrovskej doliny. Navôkol sa zdvíha opar, cez ktorý sa postupne predierajú vrcholce kopcov a neuveriteľná paleta oku lahodiacich farebných odtieňov. Dookola majestátne sýto zelené lesy a kde-tu domček či dedinka. Keď sa už zdá, že ďalej sa s nami civilizácia rozlúči a natrafíme tak nanajvýš na medveďa, ktorý si chráni svoje teritórium, domčeky sú čoraz hustejšie blízko seba a pred nami sa rozprestiera rázovitá obec s bohatou históriou i tradíciou Čierny Balog.

A tu sa začína naše putovanie za romantikou čias zo začiatku minulého storočia. Dobrovoľným nadšencom sa tu podarilo zachovať unikátnu lesnú železnicu, ktorú tu uviedli do prevádzky pred storočím, roku 1909.

Stavba hlavného úseku z Hronca na Čierny Blh, ako sa vtedy Čierny Balog nazýval, dlhého 10,4 km sa začala ešte v roku 1908 a už o rok neskôr bola uvedená do prevádzky pravidelná doprava. Ďalšie vetvy Čiernohronskej železnice sa stavali postupne aj za pomoci vojnových zajatcov z prvej svetovej vojny a pospájali väčšinu dolín povodia Čierneho Hrona. Celková dĺžka tratí dosiahla v tomto horskom prostredí

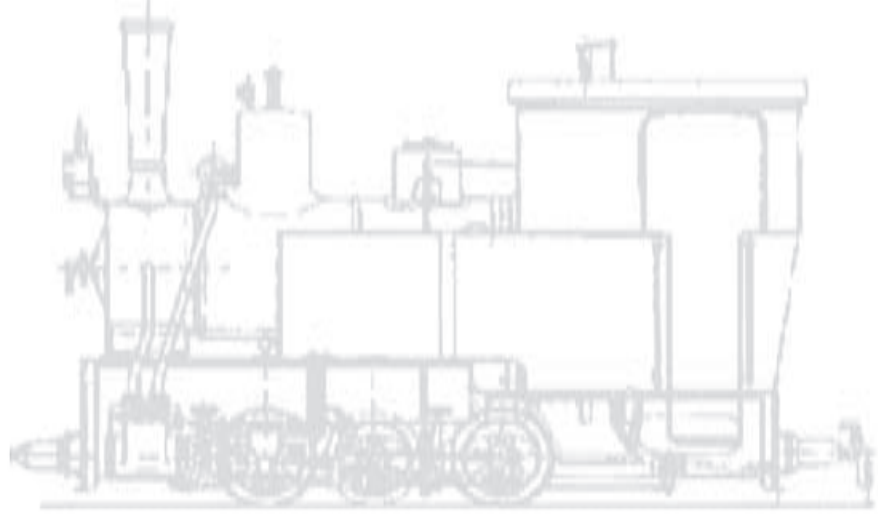
úctyhodných 132 km (najviac zo všetkých štyridsiatich lesných železníc na Slovensku) a vyšplhali sa až k tajomnému Dobročskému pralesu pod mohutným Klenovským Veprom. Medzi technické osobitosti patrí: najmenší polomer oblúka trate 60 m a najväčší sklon trate predstavoval 70 promile. V Čiernom Balogu a na Štiavničke pracovali parné píly zásobované lesnou železnicou. V období najväčšieho rozmachu, v rokoch 1927 – 1929 a 1953 – 1955, sa tu prepravovalo a spracúvalo neuveriteľných 260 až 300 tisíc m³ dreva. Denne tu premávalo až sedem parných lokomotív rôznych konštrukcií, ku ktorým neskôr pribudli aj tri diesel-hydraulické lokomotívy RÁBA z Maďarska. Prevádzku zabezpečovalo asi 115 zamestnancov a denne sa ňou prepravilo okolo 200 – 250 osôb. Lesná železnica sa zapísala aj do dejín Slovenského národného povstania v roku 1944, keď zabezpečovala pre partizánov dovoz proviantu a munície do hôr. Teda nielen Janko Giertyl (ako nám bolo v časoch socializmu na hodinách literárnej výchovy vstevované do mladých hláv), ale aj samotná železnica významne prispela k tomu, že Nemci Čierny Balog nikdy nedobýli.

Ani táto bohatá história však nepomohla Čiernohronskej železnici vyhnúť sa osudu ostatných horských železníc a zastaviť rozhodnutie vlády SSR o jej konečnej likvidácii do roku 1985. Táto najsmutnejšia

etapa, v tom čase už poslednej lesnej železnice na Slovensku, sa začala 31.12.1982 definitívnym odstavením prevádzky na zostávajúcich 36 km trate. Všetko zariadenie – koľajnice, lokomotívy a vozne boli určené na zošrotovanie.

Našťastie ani toto nezmyselné byrokratické rozhodnutie vtedajšej strany a vlády neparalyzovalo odvahu a nadšenie skupiny ľudí, ktorí neváhali a postavili sa za zachovanie tohto pozoruhodného technického a historického unikátu. Ešte v roku 1982 sa z podnetu posledného výpravcu lesnej železnice Klementa Auxta podarilo miestnym aktivistom v Hronci „pretlačiť“ zápis Čiernohronskej železnice do ústredného štátneho zoznamu kultúrnych pamiatok. Veľký podiel na zreštaurovaní a znovusprevádzkovaní železničky zohrala skupina architektov z URBIONU Banská Bystrica a tisíce anonymných nadšencov, ktorí venovali svoj voľný čas, um i lásku k neodmysliteľnej tradícii tohto „takmer zabudnutého“ kúta Slovenska.

Vďaka spoločnému úsiliu a nepodľahnutiu pasivite poslušného nasledovania rozhodnutia vyššej moci nadišiel 1. mája 1992 dlho očakávaný deň znovuoživenia prevádzky. Po rokoch vyšiel na svoju púť opäť v plnej paráde po opravenej trati do Vydrovskej doliny novovynovený parný vláčik. Odvtedy sa začala písať nová história

Čiernohronskej železnice a túto národnú kultúrnu pamiatku na zachovanom 16 km úseku v súčasnosti prevádzkuje ako turistickú atrakciu nezisková organizácia vytvorená združením Čierny Hron.

Atmosféra nadšenia a entuziazmu je tu prítomná na každom kroku. Počas návštevy „Spojených štátov Balockých“ stretnete dobrosrdečných ľudí, hrdých na raritu, ktorú sa tu podarilo zachovať a ktorej pôvodné zasadenie do krásnej scenérie horských masívov by ťažko našlo lepšiu kulisu. Čakanie na príchod parnej lokomotívy skrátí návšteva Múzea Čiernohronskej železnice či obhliadka odstavených vláčikov a vozňov v depe. Pristavený vláčik nás potom rýchlosťou kroku, predierajúc sa pomedzi domy a záhumienky miestnych obyvateľov, kde máte pocit spoluúčasti na chode domácností a bytostne tu cítite, prečo majú ľudia na dedine k sebe bližšie, pomaličky preniesie ku vstupnej bráne areálu lesníckeho skanzenu Vydrovo.

Foto: archív autorky

„Konečná – vystupovať!“ Ďalej sa už dostanete iba po svojich alebo na drezíne. Lesnícky skanzen, ktorého 3,5 km náučný chodník obsahuje vyše 60 zastávok, stojí za to. Cestou po upravenom chodníku sa v tomto v pravom zmysle slova - múzeu v prírode dozviete zaujímavosti o prvom ochrancovi prírody v povolani lesníka Jozefovi Dekretovi Matejoví, rodákovi z Čierneho Balogu-Dobroče, zoznámite sa rôznymi technickými pomôckami používanými pri práci lesníkov a lesných robotníkov, nájdete tu napr. kolesový traktor „lakatoš“, suchý šmyk (rizňa), rôzne druhy píl a sekier, vodný trkáč, lanovku, vrtuľník, železnicu... Svoje miesto tu má symbolický lesný cintorín, živá atrakcia skanzenu, obora s diviakom, ako i miľa – ukážka pálenia dreveného uhlia. Výhľadom na okolitú prírodu sa môžeme pokochať z poľovníckeho posedu.

Deň tu ubehne, ani sa nenazdáme, tiene stromov Národnej prírodnej rezervácie Dobročského pralesa sa začínajú predlžovať a atmosféra nastupujúceho súmraku i takmer démonických zvukov ozývajúci sa z hĺbky tisíce rokov rastúceho lesa-pamätníka vytvára tajomnú a neopakovateľnú panorámu. Len tí najväčší odvážlivci by radi podľahli čaru a vábeniu pralesa a zostali tu na noc. My však radšej poslušne sledujeme posolstvo neďalekého nápisu, ktorý vyzýva: „Prosíme Vás, nechajte plachým zvieratám útočisko a nevstupujte do pralesa samostatne!“

MAŠINKA, KTORÁ POTEŠÍ SRDCE LAIKA I ZAJINTERESOVANÝCH

Lokomotíva „Smoschewer“ (Smoschewer Breslau v.č. 625/1918) Túto lokomotívu získala ČHŽ v roku 1994 z Brna. Ide o klasickú konštrukciu R III c vyrábanú vo veľkých sériách pre poľné dráhy i bojiská I. svetovej

vojny. Prvú časť svojho života slúžila na južnej Morave. Ďalších vyše 40 rokov „prespala“ odložená v drevenej kôlni v Brne a konečne roku 1992 ju znovu opravila firma Jiří Mach - Tursko pre potreby obnovennej ČHŽ. Celkovo drobný vzhľad tejto lokomotívy „krásavice“ pripomínajúcej skôr nablýskanú hračku, umocňuje aj množstvo stále naleštených mosadzných dielcov.

OZVENA TATIER ZAZNELA AŽ VO VIEDNI

Hudba je univerzálna reč, ktorej rozumejú všetci ľudia. Keď k nej pridáme slová v univerzálnom, svetovom jazyku, mnoho ľudí z rozličných národov porozumie aj slová piesní.

Dnes je týmto jazykom angličtina, no boli časy, a nie tak veľmi dávno, keď miesto svetového jazyka, nielen v Cirkvi, ale aj v kultúrnej Európe, zaujímala latinčina.

To si uvedomoval aj Bystrík Muránsky, vlastným menom Anton Macák, saleziánsky kňaz, keď začal prekladať slovenské ľudové, ale aj umelé národné piesne do latinčiny. Od jeho smrti uplynulo už 35 rokov, no jeho zbierka Resonantia Tatrae sa dostala do povedomia nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Výber z nej zostavil Dr. Ondrej Demo a v lete ho naštudoval vajnorický Spevácky zbor Jána Pavla II., CD album sme poslali aj Svätému otcovi Benediktovi XVI. a z Vatikánu sme už dostali aj poďakovanie a požehnanie.

Po úspešnej prezentácii CD albumu na slávnosti sv. Ignáca u jezuitov v Ivanke pri Dunaji a na našich hodoch 15. septembra na Pannu Máriu Sedembolestnú o dobrej veci svedčí aj náš úspešný koncert vo viedenskom Dóme sv. Štefana v sobotu 20. októbra o 15.30 hod.

Pozvanie od Mons. Antona Fabera, farára dómskej farnosti sv. Štefana, sme dostali vďaka dp. ThDr. Mariánovi Červenému, PhD., nášmu dlhoročnému priateľovi a priaznivcovi, ktorý nás vo Viedni tamojšiemu publiku po nemecky aj predstavil.

Vo viedenskom Dóme znie latinčina určite pravidelne a dosť často nielen na svätých omšiach s gregoriánskymi spevmi, ale aj na rozličných koncertoch hudby Mozarta a Haydna. No naša Aká

si mi krásna, po latinsky O terra slovacae, znela v tomto nádhernom a akusticky vynikajúcom chrámovom priestore určite po prvýkrát.

Pridali sme aj ďalšie naše hymnické piesne Kto za pravdu horí – Qui pro veritate aj Bože, čos' ráčil – O Deus clemens. Hoci ešte do Vianoc nejaký ten deň chýbal, náročnému publiku sme zaspievali aj naše koledy, napr. Dobrý Pastier sa narodil – Natum est iam Pastor Bonus, Sem pospešte

nemeškajte – O pastores properate a Jak si krásne Jezuliatko – Jesu dona ferentes.

Nechýbali, samozrejme, ani slovenské ľudové piesne, ktoré ako všade na svete spievajú o láske mladíka a devy, o láske k vlasti, o smútku i o radošti. Z nášho najnovšieho CD albumu sme v Dóme sv. Štefana vo Viedni zaspievali Slováč som aj Slováč budem – Laetus vita, Láska, Bože láska – Amoris patria, Ja som bača veľmi starý – Opilio senex a Tancuj, tancuj, vykrúcaj

– Saltatio. S organovým sprievodom to znelo možno nezvyčajne, ale bravúrne ovládnutie nástroja i výber registrov našim majstrom Jozefom Malíkom – o speve ani nehovoriac, diváci odmenili dlhotrvajúcim potleskom.

Každý blok piesní osobitne, ako aj krátku históriu latinského prekladu Bystríka Muránskeho prítomným predstavil autor týchto riadkov, ktorý vlastne prišiel do Vajnora s myšlienkou naštudovať po latinsky piesne z Muránskeho zbierky Resonantia Tatrae.

Vo Viedni nás sprevádzal aj pán Mgr. Ivan Reguli, zástupca vydavateľstva Bolchazy-Carducci, ktoré spomínaný CD album vydalo, aby sa spolu s nami tešil z úspechu našich piesní a mohol tak šéfov informovať, aký záujem prejavili poslucháči o tento titul. Jeho náklad je už takmer celý rozobraný.

Na záver sme pridali aj niečo z nášho stáleho repertoáru, a síce v staroslovenčine, ktorá v časoch sv. Cyrila a Metoda bola štvrtým jazykom Cirkvi: Bortňanského Tebe

Dr. Ondrej Demo (v strede) zostavil pre viedenských poslucháčov hodnotný program

Pojem a Mnohaja lit od neznámeho autora – trvalé piesne zborového repertoáru – boli bodkou za naším programom v Dóme sv. Štefana vo Viedni.

Po koncerte, ktorý trval niečo vyše hodiny, nás dómsky pán farár Anton Faber pozval na agapé do pastoračného centra, kde sme našich hostí aj hosťiteľov ponúkli aj naším dobrým značkovým vínom z Poľnohospodárskeho družstva Vajnory, čo – iste uznáte, je tiež vynikajúca prezentácia Slovenska. ■

Elena Mandík

V DOLINÁÁÁÁÁCH...

Táto pieseň nám zaznie v mysli pri spomienke na letný jazykový tábor v Tatranskej Lesnej. Počúvali sme ju i spievali na otvorení Matičného festivalu slovenskej mládeže vo Vysokých Tatrách. V poradí už 10. festivalové rande mladých Slovákov sa uskutočnilo v prvý júlový týždeň 2007. Náš letný tábor bol náhodou tak blízko, že sme sa na festivale mohli zúčastniť. V Tatranskej Lesnej sme prežili celých 15 dní. Spolu s nami aj deti z Michaloviec, slovenské deti zo Srbska i z Ukrajiny.

Milé deti,

Jeden rok sa končí,
druhý začína. Starý pán
podáva ruku malému
dieťaťu a na tvári má
úsmev. Úsmev múdreho,
skúseného človeka, ktorý
sa nedá hocičím priviezt'
do pomykova, rozčúliť,
rozplakať alebo rozosmiať.
Starý rok je zhovievavý,
pochoopil, o čom je tých
dvanásť mesiacov.
Malému rozšantenému,
nedočkavému a zvedavému
Novému roku dáva rady:
„Neposielaj Popolušku
v zime do lesa na
jahody, rozprávky nie sú
skutočnosť. Zmrzla by!
Ani pani Zima ju neratuje,
nebude mať komu natriasat'
periny... Daj ľuďom pocítiť,
že čas nehrá proti nim a
že ten, kto sa vie tešiť
zo snehových vločiek
tak isto ako z horúceho
piesku v lete na pláži, je
šťastný a vie rozdávať
radosť aj druhým.“ Dieťa
sa nezúčastnene pozrie
na starca a bez odpovede
odbehne. Zdá sa, že
história sa opakuje, Nový
rok beží oproti neznámemu
s istotou, že sa chce učiť
na vlastných chybách.

Vaša Ina

Cestou do tábora

Deti majú rady cestu autobusom, je to už tradícia, že sa po ceste zastavíme na nejakom zaujímavom mieste. Tentoraz padol tip na Arborétum Mlyňany. „Zelená živá mapa sveta“ – takto by sa dal charakterizovať prekrásny park rozprestierajúci sa v obci Vieska nad Žitavou. Nachádza sa tu vyše 2300 druhov vzácnych cudzokrajných drevín. Charakteristickou črtou parku je rozsiahle zastúpenie stálozelených drevín. Tieto majú svoj pôvod v rôznych, klimaticky odlišných častiach sveta.

Tatry, milé Tatry

Tatranské končiare nás túto letnú nedelu privítali, keď už mali slnko pomaly za chrbtom. Po bleskurýchlom ubytovaní sme sa vybrali na otvorenie Matičného festivalu do Eurocampu – FICC v Tatranskej Lomnici. Slávnostné otvorenie a príhovory štátnikov sme žiaľ – alebo našťastie – prešvihli, ale následný kultúrny program: folklórne skupiny z rôznych častí Slovenska, ako aj jedinečné Diabolské husle Jána Berkyho Mrenicu sme si vychutnali v plnej miere.

Zážitkom bola pre všetkých cesta späť do Tatranskej Lesnej. Viezli sme sa totiž policajnými autami. Nie, že by sme niečo vyparátili! Bola to len z núdze čnosť – večer o deviatej sme zmeškali autobus a na ďalší by sme museli čakať až do polnoci. Prosím, nehovorte to nikomu, sľúbili sme ujom policajtom, že ich taxikárske služby nikomu neprezradíme.

Studenovodské vodopády

V pondelok sme sa vybrali na Studenovodské vodopády, niektorým už veľmi dobre známe. Táto túra je naša najobľúbenejšia, lebo vedie takmer celý čas popri potoku a ten poskytuje vždy príjemné občerstvenie a rozptýlenie pre netrénovaných alebo unavených turistov. Deti zo Srbska, ktoré žijú na rovine okolo Dunaja a hory vidia len zriedkavo, boli snáď najviac očarené krásou Tatier. Hore na nás čakala Rainerova chata a jedna časť skupiny našla sily vyšliapať až k Obrovskému vodopádu. Niektorí si šetrili sily na večerný koncert skupiny Desmod v Tatranskej Lomnici, ktorá mali vystúpiť v rámci matičných slávností. A boli naozaj senzační.

Utorok

Dnes si musíme trochu oddýchnuť a pondelkovú svalovicu rozchodiť v doline. Naším

heslom sa stáva pozmenený refrén piesne: V dolináááách – občas aj príí. Dopoludnie trávime v Starom Smokovci, popoludnie v Tatranskej Lomnici na bobovej dráhe. Večerný zábavný program pripravujú naše obľúbené moderátorky Katka a Fredi za výdatnej pomoci Dajany, Naste a Simony. Súťažíme v preťahovaní lanom, skáčeme ako žabky, tancujeme o stoličkového kráľa a unavení padáme do postele. Je už takmer 23.00.

Na plti

V stredu máme neuveriteľné šťastie. Dnes neprší a na pláne je výlet do Národného parku Pieniny a splavovanie Dunajca z Červeného Kláštora do Lesnice. Učíme sa nové slovenské slovo – „plť“. V slovenčine sme zo dňa na deň lepší.

Nezabudnúť spoločnú fotku s pltníkmi na Dunajci a už sa aj vezieme popri Troch korunách v krásnej scenérii Dunajeckého prielomu. Ale pozor, na oblohe sa zjavujú prvé obláčiky. Ešte kúsok, ešte kúsok a sme v Lesnici. Vydržať... Ale: zmokli sme až do nitky! Večerný program naplňa sušenie topánok fénni, lebo zajtra potrebujeme suchú obuv na krásnu reťazovú túru na vytúžený vodopád Skok. Kto stihol, vyfénoval si aj vlasy a odpochoďoval na diskotéku do spoločenskej miestnosti.

Dobrych ľudí sa všade veľa zmeští

Vo štvrtok ráno sa vezieme električkou na Štrbské Pleso, cieľom je vodopád s priliehavým názvom Skok. Viete, že na Slovensku žije najviac dobrých ľudí na svete? Električka bola plná do prasknutia... Na výlete sem opäť zmokli – pomaly si na to začíname zvykať. Najpremočenejšiu vetrovku mala Daniela. V daždi vyliezla po druhýkrát na vodopád Skok, aby zachránila mladú mamičku s dvomi malými deťmi pred istým pádom na šmyklavých skalách. Danielka, klobúk dolu. Jeden poľský turista jej ponúkol v električke na ceste späť suchú vetrovku, keď videl, ako ju triasla zimnica.

Kežmarok a remeslá

V piatok sa chceme trocha zotaviť. Teploty sa síce u detí nezvyšili, ale ani vo vzduchu. Väčšina zostáva doma na chate. Dospávame prebdené noci, maľujeme tričká, vyrábame skladačky – kocky. Niekoľko nadšencov cestuje do Kežmarku na ELRO 2007, Európsky festival remesiel. Už 17. ročník tohto festivalu je venovaný

tkáčskemu cechu a počas troch dní sa v Kežmarku predstavilo 90 remeselníkov zo Slovenska, Česka, Maďarska a Poľska, vyše 800 účinkujúcich zo 46 súborov a skupín. Na vlastnej koži za výbuchu hlučných striel z kanónov i muškiet zažívame dobývanie mesta Kežmarok. Dunenie kanónov, napätie, ako sa obrana mesta skončí, urastení mládenci v dobových krojoch a krásne slovenské devy s džbánmi vínka, ktoré bitku o mesto vlastne vyhrali, nás vniesli do fantastickej atmosféry, ktorá tu počas festivalu vládla.

Brána do mesta sa otvára a do Kežmarku vchádza prezident Slovenskej republiky pán Gašparovič, za ním nasleduje podpredseda vlády pán Čaplovič a ďalšie významné osobnosti, rôzne hudobné folklórne telesá a napokon aj my, takmer ohlušení výstrelmi a salvami. Kežmarok ponúka pre každého niečo – slovenské kulinárske špeciality, atrakcie pre deti, divadielka, dobové stredoveké kolotoče, folklór, pre vnímavé ľudské oko neuveriteľné množstvo krásnych ľudových umeleckých diel z rúk slovenských remeselníkov. Je tu všetko: od fujary cez šupoľové bábiky a drotárske výrobky. Nájdete tu čipky, maľované sklo i maľované medovníčky, sviečky z včelieho vosku, ozdobné kravské zvončeky, až po drevené varešky, kolesá a celé drevené vozy.

Nádherný deň sa končí návratom domov sprevádzaným neopakovateľným pohľadom na večerné Tatry s pocukrovanými vrcholkami. Môže byť deň ešte krajší?

Zamkovského chata

Aby sme si zarýmovali, je tu sobota a nás čaká veľká robota. Počasie sa zdá vhodné na celodennú vysokohorskú túru. Tak poďme na to. Do Smokovca električkou, pozemnou lanovkou na Hrebienok a okolo Obrovského vodopádu na Zamkovského chatu. Odtiaľ po krátkej prestávke Cestou hrdinov SNP na Skalnatú chatu. Čaká nás tu výborná vysokohorská kapustnica a odtiaľ je to už len kúsok na Skalnaté pleso. Silný studený vietor bol síce nepríjemný, ale poodháňal všetky oblaky. Po šesťhodinovej túre sme sa výnimočne vrátili suchí. Tak ako sa spieva v pesničke: „Sláva nášmu výletu, nez mokli sme – už sme tu!”

V nedeľu odchádza časť detí domov, nastáva lúčenie. Zvyšok tábora oddychuje, hrá volejbal a futbal na ihrisku, čapká sa v ľadovej vode Studenovodského potoka.

Poznávanie pokračuje

Druhý týždeň nás čakajú ďalšie ciele: Sliezsky dom pri Velickom plese, pekne zrekonštruovaný stred mesta Poprad, kde nás zaujala najmä detská cukráreň Domenico s výstavou malieb slovenských umelcov a popradské kino, kde sme zhladli pokračovanie animovaného filmu Shrek 3.

Host z TANAP-u

Po celodennej táborovej športovej olympiáde, keď sa naši pretekári pochlapili v hode polenom, v behu s fúrikom, v skoku do diaľky i v preťahovaní lanom, k nám večer zavítal známy horolezec a člen Tatranskej horskej služby pán Edo Čarnický. Z jeho veselého rozprávania máme opäť svalovicu – teraz to postihlo brušné svaly. Ale aj tie veľmi rýchlo roztancujeme na obľúbenej diskotéke.

Aj náš táborový čas onedlho vyprší – tento rok je to veľmi vhodné slovo. Vypršalo sa už naozaj dosť. V sobotu sviety krásne horúce slniečko, ihriská konečne vyschli a my môžeme dokončiť naše futbalové, volejbalové a stolnotenisové turnaje.

Lúčenie pozná každý z nás. Po veselých spoločne prežitých dňoch je ťažké, niektorým sa zjavili aj slzy v očiach. Netreba smútiť! Veď ďalší rok sa v lete stretne znova. Kde, to sa dozvieme určite včas. ■

HÁDANKY:

Letia, letia hviezdy biele,
ako z čipiek tkané celé.

Plno ich je na stráni.

Chytíš – voda na dlani.

Čo je to? (_ _ _ _ _ é _ _ _ _ _ č _ _)

Prišiel k nám hosť,

spravil nám most.

Bez sekery, bez dláta,

a predsa je silný dosť. (_ _ _ á _)

Má to 24 hodín,

opakuje sa každých sedem dní

a na konci to má rok.

Čo je to? (u o t k r o)

Prichádza k nám pevným krokom,

nesie šťastie s Novým rokom,

pre mestá i dediny

sniežikové periny.

Čo je to? (r u a n á j)

Bodkovaný klobúk,

pod klobúkom nôžka

a tú nôžku nemôžeš obuť.

Nože hádaj troška,

čo je to? (_ _ _ _ _ á _ _ _)

Z mojej strechy visí. Vravím: A ty či si?

Mlčí. Len sa trbliece. Podobá sa na

sviecu.

Kdeže! Nie sme slepí. Mráz ho z vody

lepí.

Čo je to? (_ _ _ _ _ ú ľ)

Šupi- dupi dve chalupy

desať izbíc majú.

Tie izbice- parádnice

bratia obývajú.

Čo je to? (_ _ _ _ _ _ _)

Jedna guľa, druhá guľa,

tretiu malý Miško guľa.

Na plote už vrana kráka:

Čo stavajú? (_ _ _ _ _ _ _ _ _ a)

Poznám ja mamku, čo má štyri deti,

každé jej nosieva inakšie kvety.

Jedno snežienky, druhé margarátky,

tretie suché klásky,

štvrté ich maľuje na okne z veľkej lásky.

Čo je to? (_ _ _)

RIEŠENIE:

snehové vločky, mráz, utorok,

január, muchotrávka, cencúľ,

rukavice, snehuliaka, rok

Pripravila: Elena Mandík

Foto: archív autorky

Helena Steiner

DULOVCE 2006

V roku 2006 sa domáce slovenské i zahraničné detské folklórne súbory opäť predstavili v Dulovciach, už po desiaty raz. Rakúske deti tu svojím programom reprezentoval súbor pri Rakúsko-slovenskom kultúrnom spolku vo Viedni Rozmarín pod vedením Heleny Steiner a zožal veľký úspech. Tento rok nás súbor reprezentoval na 45. ročníku Medzinárodného folklórneho festivalu Jánošíkove dni v Terchovej. Ako ináč – s veľkým úspechom.

Festival s účasťou detských folklórnych súborov Slovákov zo zahraničia sa koná v obci Dulovce na južnom Slovensku pravidelne od roku 1996. V minulom roku to bol už jubilejný 10. ročník Južnoslovenských detských a mládežníckych folklórnych slávností v Dulovciach v okrese Komárno. Na jubilejnom ročníku sa zúčastnilo približne 300 detí zo Slovenska

a 120 detí zo zahraničia. Medzi detskými a mládežníckymi folklórnymi súbormi zo zahraničia bol aj súbor ROZMARÍN, ktorý pôsobí pri RSKS vo Viedni.

Festival sa mal začať krojovaným sprievodom účinkujúcich do amfiteátra, kde sa konalo slávnostné otvorenie. Pre vysoké teploty (v chládku

TERCHOVÁ 2007

bolo 36°C) sa krojovaný sprievod zrušil. Ako prvé vystúpili folklórne súbory Slovákov zo zahraničia v programe „Poslali nás naši k vašim“. V nedeľu vystúpili domáce a zahraničné súbory v galaprograme „Kvety nášho rodu“.

Folklórne slávnosti pre deti a mládež ukončila už tradičná veselica, kto-

rej súčasťou bol aj jarmok. Súbor Rozmarín vystúpil v obidvoch programoch a predstavil sa detskými hrami, piesňami a tancami z Liptovských Sliáčov, Trenčína a zo Zemplína.

Tento rok sa súbor Rozmarín zúčastnil na Medzinárodnom folklórnom festivale Jánošíkove dni. Každoročne

sa koná v rázovitej slovenskej obci Terchová za účasti popredných folklórnych umelcov zo zahraničia. Tohtoročný festival uvítal od 1. do 5. augusta súbory z Talianska, Chorvátska, Švédska, Poľska, Bolívie, Českej republiky, Ruska, Dánska, Portugalska a Rakúska. Vo veľkom amfiteátri s kapacitou 6000 divákov sa konali tri galakonzerty. Ďalšie programy účinkujúci predviedli vo veľkom festivalovom stane, kde si ich naraz mohlo pozrieť 2000 divákov. Festival je spojený s prezentáciou ľudového umenia v oblasti výtvarníctva, fotografie a maliarstva na špecializovaných výstavách.

Súčasťou programu je aj slávnostný koncert a svätá omša za nositeľov ľudových tradícií, ako aj vozový sprievod furmanov a muzík, ľudové veselice, kolotoče, stánky a rôzne atrakcie.

Súbor Rozmarín vystúpil v sobotňajšom programe pre zahraničné súbory s piesňami a tancami z Liptova, Myjavy a zo Šariša. ■

Foto: archív autorky

SLOVENSKÍ ŠPORTOVCI (DOČASNE) V RAKÚSKU

Môžete sa nám bližšie predstaviť?

Som rodený Bratislavčan. Mám 49 rokov, som vysokoškolský učiteľ na FTVŠ UK v Bratislave a po ukončení mojej aktívnej volejbalovej kariéry pôsobím aj ako volejbalový tréner. Som 24 rokov ženatý s manželkou Alenkou a máme spolu 2 deti: 20-ročnú Petru a 14-ročnú Barborku.

Aká je vaša pozícia vo volejbale?

Domnievam sa, že mám za sebou už toho dosť, a to na viacerých volejbalových frontoch. Som dlhoročný lektor školení trénerov volejbalu všetkých kvalifikačných stupňov na Slovensku i v Čechách, publikoval som vyše 50 odborných a vedeckých publikácií súvisiacich s problematikou volejbalu a v poslednom rade som trénerom. Začal som ako tréner žien Slávie UK Bratislava a pod mojim vedením sme získali v rokoch 1992 – 1994 dva tituly majstra Slovenska a vyhrali dvakrát Slovenský pohár. Najvýznamnejšie je pre mňa pôsobenie pri reprezentačnom družstve mužov v rokoch 1997 – 1999, ale predovšetkým v poslednom období 2005 – 2007, a to v tomto roku sme získali 3. miesto v Európskej lige a prebojovali sme sa na Majstrovstvá Európy v Rusku, kde sme skončili na 12. mieste, čo je pre Slovensko v silnej európskej konkurencii dobré umiestnenie. Počas môjho pôsobenia pri juniorských výberoch Slovenska obsadilo družstvo pod mojim vedením v roku 2002 na Majstrovstvách Európy do 20 rokov pekné 7. miesto a v rokoch 2001 a 2003 sme boli dvakrát deviaty na Majstrovstvách sveta mužov do 20 rokov.

SVS SOKOL!
Volejbal

S prácou v Rakúsku, kam praviadne z Bratislavy dochádzam, mám už bohaté skúsenosti. Päť rokov som pôsobil ako tréner bundesligového družstva mužov Aich/ Dob. Bol to viac slovinský kolektív, s ktorým sme sa umiestňovali permanentne na 3. alebo 4. mieste. Mój prvý kontakt s rakúskym volejbalom bol v roku 1995 u mužov v Sokole Viedeň, s ktorým sme skončili na 3. mieste. Vo videnskom Sokole som trénoval aj družstvo juniorov, to sa pod mojim vedením stalo majstrom Rakúska. V súčasnosti, po takmer 12 rokoch, trénujem opäť sokolských mužov.

Vážený čitateľa, pokračujeme s rozhovorom na športovú tému, a to ako sa darí slovenským športovcom, resp. ľuďom, ktorí sa športom v Rakúsku živia. Oslovil som človeka, ktorý je vo volejbale „kšefte“ vyše polovicu svojho života, ktorý volejbal hrával (okrem iných aj s mojim starším bratom Dušanom), ktorý volejbal vyučuje (okrem iných bol oponentom mojej diplomovej práce na FTVŠ UK), ktorý volejbal aj trénuje (v tom jedinom som sa mu vyhol, aj keď si spomínam, že s Jánom Tokárom, úspešným hráčom a neskôr trénerom, ma koučovali v rámci československej univerziády koncom 80. rokov) „and last but not least“: spája nás miesto narodenia – Bratislava. Jeho meno: Dr. Vladimír Přidal, PhD., tréner viacnásobného rakúskeho majstra a víťaza Rakúskeho pohára, družstva – SVS Sokol V.

Chceli by ste sa natrvalo usadiť v Rakúsku?

Asi nie. V Bratislave mám stabilnú prácu, ktorá ma baví a nerád by som už v mojom veku menil pôsobisko. Rád však využívam možnosť trénovať v Rakúsku, hoci dochádzam, a to je niekedy naozaj náročné. Situácia v slovenskom klubovom volejbale je žiaľ momentálne pre celkový nedostatok financií v športe v súčasnosti na nižšej úrovni než v Rakúsku.

Aké vidíte hlavné rozdiely medzi rakúskymi a slovenskými volejbalistami?

Na Slovensku pôsobí skupina naozaj vrcholových hráčov, ktorí prešli náročným výberom (somatické a motorické predpoklady) a už v mladosti vedeli, že sa volejbalom chcú živiť. Toto v Rakúsku nepoznajú – okrem naozaj malých výnimiek. Väčšina hráčov po ukončení juniorského veku hľadá svoje uplatnenie mimo volejbalu – tento nie je ich prioritou, čo má za následok pokles výkonnosti. Na druhej strane však rakúski hráči dokážu na tréningu skoro vždy dostať zo seba maximum – trénovať naozaj koncentrovane, čo zase pre slovenských hráčov často neplatí.

Aký je oficiálny jazyk pri taktickej porade pred zápasom?

Momentálne mám v družstve okrem jednej výnimky len Rakúšanov, takže je jasné, že hovoríme po nemecky.

Pocítujete zmeny v živote po vstupe Slovenska do Európskej únie a ak áno, v čom?

Pozorujem väčší príliv investícií, čo je vidieť v Bratislave na prvý pohľad. Podľa mňa moje rodné mesto zo dňa na deň krásnie. Mám pocit, že, a to platí pre západné Slovensko, majú ľudia už plnšie peňaženky, a tým rastie ich životná úroveň. Som v tomto opatrný optimista.

Váš najkrajší zážitok v Rakúsku?

Nie je to zážitok, skôr poznatok – čistota a poriadok.

Vaše najväčšie sklamanie v Rakúsku?

Moje doterajšie skúsenosti sú, že Rakúša-

nia nevedia priamo povedať „nie“ pri riešení rôznych problémov, ktoré prináša život.

Čo pozitívne by ste sa snažili presadiť z Rakúska na Slovensko?

Vzťah k verejnému majetku, poriadkumilovnosť, dochvilnosť...

Čo vás čaká v budúcej sezóne a ako vyzerá táto?

Na rozdiel od drivej väčšiny ostatných družstiev v súťaži máme mladšie družstvo bez legionárov. Z toho sa odvíjajú naše ciele – vyhrať rakúsky pohár, ktorý sa hrá bez legionárov a umiestniť sa v lige v prvej polovici tabuľky. Verím, že, ak nás budú obchádzať zranenia a chlapci budú pracovať ako doteraz, sú tieto ciele reálne.

Vlado, prajem Ti úspešnú sezónu a ďakujem za rozhovor.

Jaro Bician

BIENÁLE PLASTIKY MALÉHO FORMÁTU FAKTY/ARTEFAKTY V PEZINKU

Rakúsko-slovenský kultúrny spolok už dávno nie je len sprostredkovateľom slovenskej kultúry v Rakúsku, ale aktívne podporuje jej rozvoj. Preto nie je náhoda, že ako partner vstúpil do projektu Európskej únie Bienále plastiky malého formátu s názvom Fakty/Artefakty, usporiadané v Renesančnom dome v Pezinku v dňoch od 12. júla do 31. októbra 2007.

Na výstave sa prezentovalo 75 výtvarných diel od 42 súčasných slovenských sochárov. Ďalší ročník v roku 2009 plánuje oslaviť aj umelcov zo zahraničia. Projekt Bienále plastiky malého formátu realizuje občianske združenie Ateliér PK v Pezinku, kurátorkou výstavy bola Ľuba Belohradská a čestným predsedom prípravného komitétu prof. akad. sochár Jozef Jankovič. Záštitu nad projektom prevzala poslankyňa Európskeho parlamentu

a podpredsedníčka Bratislavského samosprávneho kraja Monika Flašíková – Beňová, ktorá je svojim vzťahom k umeniu známa a pri otváraí výstavy vyjadrila radosť z úspechu podujatia a odhodlanie podporovať ho v budúcnosti.

Na záver podujatia bolo podpísané medzi partnermi projektu memorandum, ktoré projekt zhodnotilo a vytýčilo ciele na rok 2009.

Z vašich listov:

Vážená pani šéfredaktorka Ingrid Konrad!

Touto cestou by som chcela poďakovať vedeniu RSKS za veľmi dobré organizovanie programov.

Vo štvrtok 15. 11., keď bola Misha, priznám sa, že som išla hlavne kvôli tomu, že mojej 15-ročnej vnučke Miške, ktorá žije na Slovensku, kúpim CD-čka s autogramom. Hoci som skôr narodená, páčilo sa mi tiež. Misha je veľmi šikovná.

Zuzanka Kronerová, to sa nedá ani opísať. Očarujúca, strhujúca svojim temperamentom a umeleckosťou. Nedávno vysielala v Slovenskom rozhlase seriál rozprávok pre deti – večerníček pod názvom Opice s natiiahnutými tričkami, ktorý predniesla Zuzanka. V nedeľu o 12,30 ide už dlho seriál Králikovci, kde tiež účinkuje Zuzanka.

Ďakujem hlavne Edith Veith, ktorá vie, čo je zaujímavé pre nás, členov spolku.

Éste raz čo najsrdečnejšie ďakujem a zároveň prajem radostné Vianoce a veľa šťastia, zdravia v novom roku.

Helena Cadileková s manželom, vo Viedni 24. 11. 2007

2008 Rok medzikultúrneho dialógu

Európsky parlament vyhlásil rok 2008 za Rok medzikultúrneho dialógu. Ide o senzibilizačnú a komunikačnú kampaň, ktorá bude realizovaná za účinnej spolupráce všetkých krajín Európskej únie.

Cieľom tejto kampane je presvedčiť čo najväčší počet ľudí – najmä mladých – o veľkom význame medzikultúrneho dialógu a jeho dosahu na každodenný život a posilniť ich schopnosti úspešne sa na tomto komplexnom kultúrnom poli pohybovať.

V Rakúsku je za tento projekt zodpovedné ministerstvo pre výučbu, umenie a kultúru (BMUKK). Pre plánovanie a realizáciu Roka medzikultúrneho dialógu ministerstvo založilo národný výbor, v ktorom sa združujú všetky rakúske ministerstvá, sociálni partneri, ako aj kľúčové inštitúcie z oblasti vzdelania, kultúry, médií, práce s mládežou a civilnou spoločnosťou.

V Rakúsku sú plánované početné projekty a podujatia, ktoré umožnia stretnutia rôznych kultúr, a tým vytvorí priestor na rozvinutie kultúrnej pestrosti a pochopenia dôležitosti kultúrnej integrácie v zjednotenej Európe.

Zdroj: bmukk.gv.at

2008 zum Europäischen Jahr des interkulturellen Dialogs

Das Europäische Parlament und der Rat haben das Jahr 2008 zum Europäischen Jahr des interkulturellen Dialogs ausgerufen.

Das EU-Jahr des interkulturellen Dialogs 2008 ist eine europaweite Sensibilisierung- und Kommunikationskampagne, die von allen Mitgliedstaaten gemeinsam mit der Europäischen Kommission durchgeführt wird. Ziel des Europäischen Jahres ist es, möglichst viele Bürger/innen – insbesondere junge Menschen – für die Bedeutung des interkulturellen Dialogs im Alltag und Berufsleben zu sensibilisieren und deren Fähigkeiten zu stärken, sich in einem komplexen kulturellen Umfeld erfolgreich zu bewegen.

In Österreich ist das Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur (BMUKK) federführend für die Umsetzung des EU-Jahres des interkulturellen Dialogs zuständig. Als Plattform für die Planung und Umsetzung des EU-Jahres des interkulturellen Dialogs 2008 hat das BMUKK ein Nationalkomitee eingerichtet, in dem Ministerien, Sozialpartner sowie Schlüsselinstitutionen aus den Bereichen Bildung, Kultur, Jugend, Zivilgesellschaft und Medien zusammenarbeiten.

Zahlreiche Projekte und Veranstaltungen werden in Österreich Raum für Begegnungen zwischen Menschen aus verschiedenen Kulturen schaffen, um kulturelle Vielfalt als Bereicherung und Chance erlebbar zu machen und um Integration sowie wechselseitiges Verständnis zu fördern.

Quelle: bmukk.gv.at

Rádio Slovakia International

je vysielanie Slovenského rozhlasu o Slovensku v slovenčine, angličtine, francúzštine, nemčine, španielčine, ruštine.

Denne v polhodinových magazínoch približuje aktuálne udalosti zo všetkých oblastí života na Slovensku, predstavuje prírodné krásy a možnosti cestovného ruchu, zoznamuje s osobnosťami vedy, kultúry, umenia, oživuje tradície Slovákov a národnostných menšín a tiež zaujímavosti zo života Slovákov žijúcich v zahraničí. Novinkou posledných dní vo vysielaní je súťaž o pobyt na Slovensku. Vysielanie RSI je určené všetkým, ktorí chcú viac vedieť o Slovensku a spoznávať ho.

Aktuálne frekvencie nájdete na <http://www.slovakradio.sk>

Tešíme sa na Váš ohlas, námety a pripomienky na rsi_slovak@slovakradio.sk, alebo slaninkova.i@slovakradio.sk.

Ingrid Slaninková
redaktorka slovenskej sekcie

Sonntagskonzerte im Salvatorsaal

Das „Salvator-Klassikensamble“
singt für sie die schönsten Arien und Lieder.

Konzerte werden unter ein Motto gestellt:

So 30.3.2008 Von Königen und Prinzessinen
So 27.4.2008 Frühlingshoffnung
So 25.5.2008 Ein Lied geht um die Welt
So 22.6.2008 Kraut und Rüben

Beginn jeweils um 19:00Uhr

Mitwirkende:

Sissi Csarda – Sopran
Linda Healy-Steck – Sopran
Irma Ilavská – Mezzosopran
Ladislav Ilavský – Bariton
Barbara Nathaniel – Mezzosopran
Erika Sperl – Mezzosopran

Klavierbegleitung: Roman Teodorowicz

Salvatorsaal, Barnabitingasse 14, 1060 Wien
Erreichbar mit U3, Neubaugasse – bei der
Mariahofkirche

www.slovaci.at

Zmena programu vyhradená!
Programmänderungen vorbehalten!

IMPRESSUM

Pohľady, redakcia:

adresa, telefón a fax ako pri vydavateľovi.
Vydavateľ: Rakúsko-slovenský kultúrny spolok -
Österreichisch-slowakischer Kulturverein
Otto-Bauer-Gasse 23/11, 1060 Wien,
Tel.: 00431/596 13 15, Fax: 00431/595 57 99

Šéfredaktorka: Ingrid Konrad
Na čísle spolupracovali: Vlado Mlynár, Jozef Macura,
Martina Víglašská, Elena Mandik,

Lektorka: Marta Bábiková

Grafická úprava: Gabriel Štrba

Články podpísané menom alebo skratkou autora
nemusia vyjadrovať mienku redakcie.

Redakcia si vyhradzuje právo príspevkov
krátiť a upravovať.

Tlač: Tlačiareň Dóša, s.r.o. Bratislava

Tento časopis vychádza vďaka finančnej podpore
Úradu rakúskeho spolkového kancelára.

Die Herausgabe dieser Zeitschrift wird vom
Bundeskanzleramt der Österreichischen Republik
finanziert.

LR 3684 (2004) Trinkgläser und Karaffe, Design: Patrik Illo, Považské Podhradie, Slowakei,
Produzent: RONA, a. s., Lednické Rovne, Slowakei

Wirtschaftstreuhänderin Mag. Eva Mölzer

Steuerberatung-Unternehmensberatung-Wirtschaftsmediation
Margaretenstr. 48/9, 1040 Wien

Už viac ako 10 rokov ponúka naša kancelária: poradenstvo pre zakladanie spoločností/
účtovníctvo, mzdové účtovníctvo/ bilancie/daňové poradenstvo.

Vo vašom materinskom jazyku vám rada poradí p. Silvia Buchal, kontakt: T 01/587 42 52
DW 14, F DW 22, e-mail: s.buchal@evamoelzer.at, www.evamoelzer.at

10. MEDZINÁRODNÉ MAJSTROVSTVÁ SLOVENSKA VO VARENÍ A JEDENÍ BRYNDZOVÝCH HALUŠIEK

HUMANITA PRE ŽIVOT

Letná 45, SK - 040 01 Košice 1,
Slovenská republika
telefón/fax:+421 - 55 - 622 25 03
e-mail: jozef.janikov@gmail.com

PROGRAM

8.00 – 9.00 hod. PREZENTÁCIA
9.00 hod. INŠTRUKTÁŽ POROTY PRE

VEDÚCICH DRUŽSTIEV

10.00 hod. SLÁVNOSTNÉ OTVORENIE
MEDZINÁRODNÝCH MAJSTROVSTIEV
V rámci kultúrneho programu vystúpiť
účastníci medzinárodného folklórneho
festivalu CASSOVIA FOLKFEST

Kontakt: JUDr. Jozef Janikov – 00421 903 641 351
predseda organizačného výboru

CELOROČNÉ UBYTOVANIE

PENZION ALFA - TERMÁLNE KÚPALISKO
PODHÁJSKA - SLOVENSKÉ MŤTVE MORE.
www.podhajska.eu
Tel.: 00421 903 381 689

TERMÁLNE KÚPALISKO VADAS ŠTÚROVO
www.avena.sk/maja

REDAKČNÁ UZÁVIERKA DVOJČÍSLA 1/2008 JE 30. 4. 2008

Sekretariát RSKS

Otto Bauer Gasse 23/11, 1060 Wien
Úradné hodiny: utorok: 08.00 – 09.30
štvrtok: 17.00 – 18.30
T 0043(0)1/596 13 15
F 0043(0)1/595 57 99
rsk@slovaci.at, sova@slovaci.at

Rímsko-katolícke bohoslužby v slovenskom jazyku

Každú nedeľu a vo sviatok o 18.00 hod.
Pfarre an der Muttergotteskirche,
Jacquingasse 12, 1030 Wien

Bei Nichtzustellung bitte zurück an ÖSKV,
A-1060 Wien, Otto Bauer Gasse 23/11.

Österreichische Post AG,
Info. Mail Entgelt barbezahlt

INZERCIA/ ANZEIGEN

pre členov a dobrovoľných prispievateľov zdarma/ für die
Vereinsmitglieder und Förderer kostenlos. Ceny/ Preise:

- do 50 slov bez obrázku/ bis 50 Wörter ohne Bild € 5,-
- do 50 slov s obrázkom/ bis 50 Wörter mit Bild € 7,-
- S obrázkom alebo bez obrázku/ mit oder ohne Bild
- 1/8 A4 € 10,-
- 1/4 A4 strany € 15,-
- 1/2 A4 strany € 20,-
- A4 strana € 40,-